

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lucie Horejcová

Limity zůstavitelovy vůle

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák , CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 04. 03. 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 186 512 znaků včetně mezer.

V Praze dne

09. 03. 2023

Lucie Horejcová

Poděkování

Velice ráda bych poděkovala prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za jeho vstřícný přístup, odborné vedení této práce, doporučení vhodné literatury, cenné rady a připomínky. Dále děkuji své mamince, příteli Ondřejovi a svým kamarádům, kteří mě během psaní této práce, ale i celého studia velmi podporovali.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem dědického práva a jeho zásady.....	2
2. Historický vývoj zásady autonomie vůle zůstavitele.....	4
2.1. Vliv římského práva v oblasti dědického práva.....	4
2.2. Dědické právo do vydání Obecného zákoníku občanského	8
2.3. Formování autonomie vůle zůstavitele v Obecném zákoníku občanském	9
2.4. Vývoj dědického práva po vzniku Československa do roku 1950	14
2.5. Občanský zákoník z roku 1950.....	14
2.6. Občanský zákoník z roku 1964 a jeho novelizace	17
3. Promítnutí autonomie vůle zůstavitele a jejích limitů v jednotlivých dědickoprávních insitutech podle současné právní úpravy	21
3.1. Závěť.....	22
3.1.1. Obecné náležitosti.....	22
3.1.2. Pořizovací způsobilost.....	23
3.1.3. Náležitosti projevu vůle.....	23
3.1.3.1. Forma závěti.....	24
3.1.3.2. Datace závěti	29
3.1.3.3. Zůstavení alespoň podílu na pozůstalosti jedné či více osobám	30
3.1.4. Fakultativní náležitosti	33
3.1.4.1. Obecné náhradnictví.....	33
3.1.4.2. Svěřenské nástupnictví.....	33
3.1.4.3. Vedlejší doložky závěti	36
3.1.5. Zrušení závěti	42
3.2. Mystický testament	43
3.3. Dovětek	43
3.4. Dědická smlouva.....	44
3.4.1. Limity dědické smlouvy	44
3.4.2. Využití dědické smlouvy	46
3.4.2.1. Vzájemné povolání za dědice.....	46
3.4.2.2. Povolání třetí osoby za dědice.....	47
3.4.2.3. Onerózní dědické smlouvy.....	47
3.4.3. Zrušení dědické smlouvy.....	48
3.4.4. Souvislosti oslabující právní jistotu ohledně dědické smlouvy.....	48
3.5. Odkaz.....	50
3.5.1. Limity odkazu.....	53

4. Limity zůstavitelovy vůle dané právy nepominutelných dědiců a některých dalších osob	54
4.1. Ochrana nepominutelného dědice.....	54
4.1.1. Pojem nepominutelného dědice.....	54
4.1.2. Povinný díl.....	55
4.1.3. Započtení na povinný díl	55
4.2. Limity zůstavitele v případě vydědění nepominutelného dědice.....	57
4.3. Právo některých osob na zaopatření	60
4.3.1. Právo na nutnou výživu	61
4.3.2. Právo na slušnou výživu	61
4.3.3. Právo na nutné zaopatření.....	61
4.3.4. Bezplatné zaopatření v domácnosti	62
5. Autonomie vůle zůstavitele ve francouzské právní úpravě	63
5.1. Dědickoprávní instituty ve francouzské právní úpravě	64
5.1.1. Závěť podle Code civil	64
5.1.2. Dědické smlouvy podle Code civil.....	66
5.2. Limity autonomie vůle podle Code civil	67
Závěr	68
Seznam zkratk	70
Seznam použité literatury a jiných zdrojů	70
I. Monografie	70
II. Sborníky	72
III. Odborné články	72
IV. Internetové zdroje	74
V. Právní předpisy.....	75
VI. Judikatura	76
VII. Ostatní zdroje	78
Abstrakt: Limity zůstavitelovy vůle	79
Abstract: Limits of the testator's will	80
Limity zůstavitelovy vůle – klíčová slova	81
Limits of the testator's will – key words	81

Úvod

Autonomie vůle je jednou ze základních právních zásad moderní společnosti, která se projevuje především v právu soukromém. Na rozdíl od veřejnoprávních odvětví, v soukromém právu zákonodárce stanovil pouze obecná pravidla chování, kterými se účastníci právních vztahů musí řídit a konkrétní podmínky si dále stanovují sami. V tom je spatřen účel této zásady, kterým je respektování lidské osobnosti. Autonomii vůle jedince můžeme rozdělit na tři hlavní oblasti, a sice svobodu smluvní, svobodu vlastnickou a svobodu testovací. V případě dědického práva hovoříme o testovací svobodě zůstavitele, který v rámci této svobody může dle svého rozhodnout, jak naloží po své smrti se svým majetkem. Na druhou stranu, vůle zůstavitele není absolutní, protože jak již bylo řečeno, zákonodárce v soukromém právu stanovil pouze obecná pravidla chování, stejně jako limity autonomie vůle. Účelem těchto limitů je ochrana nepominutelných dědiců, ochrana věřitelů, ale i ochrana zůstavitele samotného.

Hlavním cílem mé práce je poskytnout čtenáři možnost vytvořit si ucelenou představu o zásadě autonomie vůle a čím vším je limitována. Tohoto chci dosáhnout v pěti hlavních kapitolách.

První kapitola nastiňuje pojem dědického práva obecně, jeho zařazení v právním systému, dělení a základní zásady, o které se dědické právo opírá.

V druhé kapitole je popsáno formování zásady autonomie vůle, jejích projevů skrze různé dědickoprávní instituty a jejích limitů v jednotlivých obdobích, od starověkého Říma, přes rakousko-uherskou právní úpravu až po úpravu v občanských zákonících dvacátého století. Popis tohoto historického vývoje má posloužit především ke komparativním účelům s dnešní právní úpravou, které jsou věnovány následující dvě kapitoly.

Třetí kapitola se tedy věnuje současné právní úpravě, která nabízí zůstaviteli pestrou škálu možností, jak lze projevit svojí poslední vůli. Vzhledem k názvu této diplomové práce považuji za důležité popsat jednotlivá pořízení pro případ smrti a dále odkaz, protože samotné formální nároky, které zákon u těchto institutů vyžaduje, jsou dle mého určitou limitací zůstavitele a jeho vůle.

Již na začátku bylo řečeno, že testovací svoboda není absolutní. Předposlední kapitola této práce se tudíž věnuje omezením, které zákon této svobodě dává, zejména postavení nepominutelného dědice, možnosti jeho vydědění, ale i postavení dalších osob, které mají právo na zaopatření.

Jelikož jsem se vždy zajímala o francouzské právo a Francii obecně, je poslední kapitola věnována projevům a limitům zůstavitelovy vůle podle francouzské právní úpravy a jejich komparací s úpravou českou.

1. Pojem dědického práva a jeho zásady

Dědické právo je soubor soukromoprávních norem odpovídajících na otázku, co se stane s majetkem zemřelého, který vlastnil v okamžiku smrti a upravuje přechod jeho majetkových poměrů na jiné osoby. Vzhledem k tomu, že smrt přirozeně potká každou fyzickou osobu, a týká se tudíž každého z nás, je toto právní pododvětví občanského práva nepostradatelnou součástí naší právní úpravy.

Na dědické právo lze nahlížet dvěma způsoby, v objektivním a subjektivním smyslu. V objektivním smyslu znamená souhrn všech právních norem, které upravují přechod majetku zemřelého člověka neboli zůstavitele, na další osoby. Subjektivní dědické právo představuje konkrétní oprávnění dědice na pozůstalost¹.

Systematicky je dědické právo zařazeno mezi absolutní majetková práva a je účinné *erga omnes* neboli vůči všem, stejně jako právo vlastnické, se kterým úzce souvisí. Souvislost vyplývá z faktu, že nashromáždí-li člověk za svého života majetek, který může být výsledkem jeho celoživotního úsilí, má z pozice vlastníka právo, aby tento majetek přešel po jeho smrti na osoby zůstaviteli nejdražší, či aby bylo s jeho majetkem naloženo po jeho vůli. V případě absence dědického práva by došlo k velikému oslabení práva vlastnického. Že tato dvě právní pododvětví jdou ruku v ruce vyplývá i z pozice jejich ústavního základu, kde čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod s názvem „Ochrana vlastnictví“, zároveň také garantuje, že „Dědění se zaručuje“². Stát je, vzhledem k ústavním základům, povinen poskytnout právní úpravu dědického práva, která musí být ovládána určitými zásadami³. Tyto zásady je při výkladu právních norem třeba ctít, stejně jako obecné zásady občanského práva⁴.

Jednou z těchto stěžejních zásad je právě zásada autonomie vůle zůstavitele. Je pouze na něm zda-li porídí pro případ smrti, jakou zvolí formu právního jednání, a co bude jeho obsahem. Takové právní jednání musí co nejlépe odpovídat jeho vůli, která je zrcadlem zůstavitelovy životní situace, zkušeností a vztahů. Naplněním zůstavitelovy vůle je závěť či dědická smlouva, ale mimo jiné i zřízení odkazu, vydědění nepominutelného dědice, dovětek a další.

Zásada autonomie vůle ovšem není jediným základním kamenem dědického práva. Další zásadou je zásada zachování hodnot, jinak také řečeno zásada familiarizace, kterou se posiluje

---

¹ JANKŮ, Martin a Karel MAREK. *Vybrané kapitoly ze soukromého práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 110

² Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 11 odst. 1

³ Viz kapitola 2 této práce

⁴ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1545

rodinná mezigenerační solidarita⁵, a kterou rozumíme, že zůstavitelův majetek by měl po jeho smrti přejít na jeho nejbližší s předpokladem, že právě ti se o jeho majetek postarají nejlépe a tím pocítí i osobu zůstavitele, který za dobu trvání svého života cíleně majetek nabýval.

Tyto dvě zásady mohou být v rozporu, protože první zásada říká, že zůstavitel může svobodně určit svého dědice a druhá zásada naopak, že obsah dědictví by měl zůstat v rodině. Občanský zákoník tento rozpor řeší stanovením nepominutelného dědice jakožto potomků zůstavitele, kteří mají právo na povinný díl v případě, že nebyli zůstavitelem vydědění. Cílem je, aby byl dědici z pozůstalosti poskytnut majetkový prospěch v určité výši, která odpovídá danému povinnému dílu.

Další zásadou je zásada univerzální sukcese, jejíž význam spočívá v přechodu zůstavitelových práv a povinností jakožto celku na dědice. Právní úprava ovšem přináší i možnost singulární sukcese ve formě institutu odkazu. Odkazovník není dědicem, pouze na základě zůstavitelova příkazu obdrží určitou věc a není povinen k úhradě zůstavitelových dluhů.

Zásada svobodného nabytí dědictví, neboli zásada, že nikdo nemůže být nucen stát se dědicem proti jeho vůli. V této zásadě také spatřuji odraz autonomie vůle, jako zásady práva soukromého v dědickém právu. Znamená, že smlouvou se může sám dědic dědictví předem zřeknout ještě za života zůstavitele⁶. Toto zřeknutí následně působí i vůči potomkům dědice, pokud není ve smlouvě ujednáno jinak. V případě, kdy už je dědic povolán k nabytí dědictví po smrti zůstavitele, může dědictví odmítnout⁷, či se ho vzdát⁸ ve prospěch jiného dědice.

Nakonec zásada ingerence úřední moci stanovuje, že dědictví musí být projednáno v dědickém řízení, které je zahájeno z moci úřední, notářem jako soudním komisařem pověřeným soudem. Výsledkem takového řízení je pak usnesení o nabytí dědictví deklaratorního charakteru, neboť subjekt se stává dědicem již smrtí zůstavitele⁹

---

⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela Zuklínová a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 4. Díl čtvrtý: *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, str. 23

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1484

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1485 an.

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1490

⁹ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 273

2. Historický vývoj zásady autonomie vůle zůstavitele

Zásada autonomie vůle nebyla vždy takovou samozřejmostí jakou je dnes. Je třeba zmínit, že aby tato zásada vůbec mohla být uplatňována, musí platit skutečnost, že po smrti člověka přechází jeho majetek na jeho nástupce. U nejstarších civilizací a primitivních společností tomu tak ale nebylo. Díky víře v posmrtný život následoval majetek zemřelého, aby mu mohl nadále sloužit¹⁰. Průběhem času tento zvyk ustoupil a začalo se formovat dědické právo a s ním i jeho zásady.

2.1. Vliv římského práva v oblasti dědického práva

Římské právo je v moderní době považováno jako základ dnešního práva soukromého a evropského civilního práva. Jde o stále živé dědictví, které odkazuje na dlouholetý vývoj právního řádu římské říše, který je i dnes považován jako jeden z nejpropracovanějších.

Dědické právo se začalo formovat už v archaické době, tzn. ve starověkém Římě, ještě před vznikem republiky. Zlomová byla v tomto směru patrně jedna z nejdůležitějších a nejslavnějších norem římského práva, Zákon XII-ti desek. Před jejím přijetím obecně platilo, že základem dědického práva je dědická posloupnost, která byla projevem zásady zachování hodnot. Bylo tedy zřejmé, že majetek přecházel na dědice, který byl zůstavitelovi blízký, tzn. příbuzného, či člena rodiny. Ovšem již zmíněný Zákon XII-ti desek ve své páté desce, věnované dědickému právu, zakotvil: „*Jak kdo ustanovil o svém majetku nebo o poručení nad svým hospodářstvím, tak budiž po právu.*“ (Tab 5.3)¹¹. S přijetím tohoto zákona byla stanovena základní koncepce římského dědického práva, a to přednost testamentu před zákonnou posloupností, neboli preference vůle zůstavitele.

Římskoprávní úprava znala pouze dva delační důvody. Testament, neboli závěť a posloupnost intestátní, tedy tam „kde není testament“, na místě druhém. Testament a intestátní posloupnost existovaly v poměru vylučovacím. To plyne z úvodních slov Gaiovy učebnice: „*Ac prius de hereditatibus dispiciamus, quarum duplex condicio est: nam vel ex testamento vel ab intestato ad nos pertinent.*“¹²

Zesílení vůle zůstavitele souvisí s právem zůstavitele disponovat se svým majetkem jak za života, tak i s právem, jak naložit se svým majetkem po své smrti. V rámci římské úpravy lze klást

¹⁰ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Díl 1. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012, str. 73

¹¹ Tab 5.3. - *UTI LEGASSIT SUPER PECUNIA TUTELAVE SUAE REI, ITA IUS ESTO*. Český překlad viz SKŘEJPEK, Michal, *Prameny římského práva. Fontes iuris romani*. 2. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2004, s. 34, 35.

¹² „*A nejdříve pojednejme o pozůstalostech, kteréž jsou dvojího druhu: připadají nám totiž buď podle testamentu, anebo intestátně.*“ KINCL, Jaromír. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 118, 119

otázku, co vlastně mohlo být předmětem dědického práva. Pro Římany nebylo tolik rozhodující, kdo zdědí majetek, ale kdo bude zůstavitelovým nástupcem. Dědictví v této době mělo, kromě majetkové povahy, také náboženský rozměr. Pater familias byl patriarchální hlavou rodiny. Měl velmi silné postavení, a kromě formálního vlastnictví veškerého rodinného majetku měl také kněžské povinnosti k jeho „bohům domácnosti“, které se nazývaly *Sacra familiae*¹³. Na předky tudíž přecházel nejen majetek, ale i povinnosti vést tyto rodinné náboženské obřady. Náročnost Sacer byla častým důvodem k nelibosti ujmout se dědictví, hlavně z důvodu své nákladnosti a postupného vyhasnutí zájmu o jejich konání. Nemajetkový aspekt přechodu dědictví díky tomu začal postupně ubývat. S přibývajícím silou majetkové povahy pozůstalosti se stále více formovala testovací svoboda zůstavitele a začaly se mu otevírat nové možnosti forem porřízení *mortis causa* a jeho obsahu.

Nejstarší římský testament měl ovšem trochu jiné poslání než testament podrobně popsany římskoprávními prameny, který byl projevem zůstavitelovy vůle svobodně nakládat se svým majetkem. Nejstarší římský testament si opatroval zůstavitel, který neměl vlastních intestátních dědiců. Jednalo se o jakousi „*adopci*“ *mortis causa*. V praxi musel zůstavitel svojí vůli projevit v lidovém shromáždění za účasti pontifiků a dalších ceremonií¹⁴. Je nutné podotknout, že po sepsání zákona XII-ti desek hovoříme vždy o testamentu ústním.

Až v období práva praetorského vznikl testament písemný. Zůstavitel vyjádřil svojí vůli v testamentární listině, kterou musel nechat opatřit 7 pečetěmi (5 svědků, vážný a kupec). Praetor poté vytvářel skutečný písemný testament na základě každé takto zapečetěné testamentární listiny.¹⁵

Konečně až Justiniánské právo ustálilo několik forem testamentu, především testamentu soukromého, který se dále rozlišoval na testament řádný a mimořádný.

Řádný testament mohl být buď ústní, či písemný. U obou muselo být přítomno 7 svědků. V případě ústního testamentu zůstavitel před svědky svojí vůli prohlašoval a u písemného testamentu zůstavitel předložil svědkům listinu a následně prohlásil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci se následně na toto prohlášení podepsali a připojili své pečetě.

U mimořádného testamentu byly některé náležitosti buď zpřísněny, či od nich bylo naopak upuštěno, v tom případě se jednalo o tzv. privilegovaný testament. Mezi privilegované testaments

---

¹³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Díl 1. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012, str. 76

¹⁴ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS, Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 276

¹⁵ Tamtéž, str. 278

lze v římskoprávní úpravě řadit testamenty sepsané na venkově, v období epidemie nebo testamenty sepsané rodiči ve prospěch dětí. Speciálním případem privilegovaného testamentu byly tzv. vojenské testamenty. Ty v podstatě popíraly pravidla dědického práva. Mělo se za to, že mezi vojáky bylo mnoho neznalých práva, a proto se od nich neočekávalo dodržování daných formálností. Šlo tedy o zcela neformální testament. Voják mohl libovolně rozhodnout o svém majetku, dílem mohl pořídit testamentem a dílem intestátně, což vyvracelo římské pravidlo říkající, že delační důvody nelze kombinovat¹⁶.

Po zvolení vhodné formy testamentu poskytovala římskoprávní úprava také širokou škálu pravidel a možností k vytvoření obsahu testamentu. Základním kamenem každého testamentu byla povinnost zůstavitele ustanovit dědice. Toto ustanovení mohlo být vázáno podmínkou, a to buď podmínkou odkládací, či podmínkou rozvazovací. Odkládací podmínka mohla odložit delaci, ke které docházelo až splněním podmínky. Rozvazovací podmínky svojí povahou odporovaly dědické zásadě *semel heres semper heres* stanovující, že osoba, která se již jednou stala dědicem, je dědicem navždy, proto se tyto podmínky připouštěly jen v případě, že na nich byla závislá delace ještě před nabytím dědictví¹⁷.

Zůstavitel byl ve své testovací svobodě omezen tzv. formálními právy nepominutelných dědiců. Jednalo se o zásadu požadující, aby zůstavitel určité osoby neopomenul v testamentu. Jednalo se o dědice vlastní a nutné. Významné postavení měl syn, který musel být výslovně pro svojí osobu buď v testamentu zmíněn, nebo řádně vyděděn. U ostatních vlastních dědiců tak stačilo učinit všeobecným prohlášením. Ve starších dobách postačily k vydědění „spravedlivé důvody“. Justiniánské právo později stanovilo 14 taxativně vymezených důvodů pro vydědění potomků a 8 pro vydědění předků¹⁸.

Římské právo dalo za vznik také jednomu z důležitých institutů dědického práva, který ještě více rozšířil testovací svobodu zůstavitele. Tento institut se nazývá dědická substituce neboli ustanovení náhradního dědice. Obvykle byl rozeznáván trojí druh dědické substituce. Prvním typem byla substituce obecná neboli vulgární, kterou zůstavitel ustanovil náhradního dědice pro případ, že by se osoba ustanovená v prvním pořadí dědicem nestala. Pupillární substituce byla ustanovením, kterým otec rodiny mohl určit náhradního dědice svému nedospělému dítěti pro

---

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Díl 1. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012, str. 79

¹⁷ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS, Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 283

¹⁸ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, str. 239

případ, že by zemřelo těsně po otci, aniž by dosáhlo dospělosti. Nakonec kvasipupillární substitucí mohl předek ustanovit náhradního dědice svému choromyslnému potomkovi.

Zůstavitel měl možnost vyjádřit svojí vůli také prostřednictvím odkazu či fideikomisem. Odkaz čili *legatum* je jednostranný právní úkon, kterým zůstavitel pro případ své smrti poskytuje majetkový prospěch osobě, jež není jeho dědicem. Legát bylo možné nařídit pouze v rámci testamentu, tudíž pouze testamentárnímu dědici, a zakládal singulární sukcesí nabyvatele k tíži ustanoveného dědice. Vzhledem k tomu, že legát musel být vždy součástí testamentu, musel splňovat také jeho formální náležitosti. Římské právo rozlišovalo čtyři druhy legátů, konkrétně legát vindikační, damnační, *sinendi modo* a *per praeceptionem*. Vzhledem k vysokým nárokům na formálnost legátů se postupně začal tvořit nový institut nazvaný *fideicommissum*. Šlo o typ odkazu, který se od klasických legátů lišil svojí neformálností, a kterým se v podobě žádosti či doporučení zůstavitel obracel na dědice nebo každého, kdo v důsledku jeho smrti cokoli obdržel z pozůstalosti, aby poskytl majetkový prospěch další osobě. Závazky vznikající z fideikomisů nebyly právně vynutitelné, a tudíž byly posuzovány jen z hledisek morálních a etických.

Zůstavitel měl možnost nařídit legát i tak, že odkaz měl napadat několika osobám po sobě. Vzhledem k formálním náležitostem odkazu tak vznikala obecná dědická substituce. Složitější vztahy byly u neformálních fideikomisů. Zde zůstavitel mohl přikázat substituci i fideikomisaři, který odkaz nabyl. Vznikala tak situace nazvaná fideikomisařní substituce.

Odkazem mohlo být odkázáno v podstatě vše, co mělo majetkovou hodnotu. Pokud ale zůstavitel příliš zatížil pozůstalost odkazy, ohrozil tím testamentárního dědice, který častokrát nebyl ochoten se přetížené pozůstalosti ujmout a testament se stal testamentem opuštěným¹⁹. Tuto problematiku vyřešilo přijetí Falcidiova zákona o odkazech²⁰, díky kterému vznikla zásada tzv. falcidiánské kvarty, podle které musela dědici nebo dědicům zůstat čistá, tzn. odkazy nezatížená, čtvrtina celého dědictví.

V rámci odkazu znalo římské právo tzv. *univerzální fideikomis*, kterým bylo možné odkázat celou pozůstalost. Dědic se v tomto případě označoval jako dědic fiduciární a v okamžiku, kdy se stal dědicem, měl povinnost převést pozůstalost na odkazovníka. Tato univerzální sukcese odkazovníka tudíž závisela na přijetí pozůstalosti fiduciárním dědicem, což působilo mnohé problémy. Dědic měl být k přijetí pozůstalosti motivován právě existencí zásady falcidiánské kvarty, protože ale stále zůstával univerzálním dědicem, byly na něj vázány pozůstalostní dluhy a

---

¹⁹ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS, Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 310

²⁰ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012, str. 95

pohledávky. Z těchto důvodů byla kolem institutu univerzálního fideikomisu složitá právní úprava.

S přibývajícimi roky byly na formálnost odkazů kladeny stále menší požadavky a na formálnost fideikomisů naopak stále větší, až justiniánské konstituce z let 529-531 přinesly jisté zjednodušení a tyto dva instituty sloučily nadobro.

V římském právu se také zformoval další typ posledního pořízení zůstavitele nazvaný kodicil. V této době se jednalo o jakýsi dopis zůstavitele, který doprovázel testament. Postupem času ale nemusel být kodicil vždy vázán na testament. Podle toho, zda kodicil byl, či nebyl sepsán ve vztahu k testamentu, se rozlišoval kodicil testamentární, později právní vědou nazvaný jako dovětek k testamentu, a kodicil intestátní. Platnost testamentárního kodicilu závisela na platnosti testamentu samotného a dále na tom, zda-li se dědic stal dědicem. Pro kodicil nebyla dlouho vyžadována žádná speciální forma. Až justiniánském právo stanovilo formální náležitosti, které přiblížily kodicil testamentu. Byly jimi zůstavitelův podpis, pět svědků a tzv. *unitas actus* neboli časová a místní jednota aktu²¹. Z kodicilu se tímto stal nový typ všeobecného pořízení zůstavitele *mortis causa*.

Darování *mortis causa* neboli *donatio mortis causa*, bylo dvojstranným právním jednáním, kterým zůstavitel také mohl projevit svojí vůli, a jehož účinky měly nastat v případě, že obdarovaný přežil dárce. Justiniánské právo dalo tomuto institutu jisté formální požadavky a zavedlo možnost tento úkon jednostranně odvolat. Výhodou darování *mortis causa* byla skutečnost, že nebylo závislé na intestátní posloupnosti a nevyžadovala se způsobilost dárce k pořízení testamentu.

Jak již bylo řečeno, římské právo dalo za vznik všem těmto zmíněným institutům, které přetrvaly až do dnešní doby, ať v pozměněné, či velmi podobné formě.

2.2. Dědické právo do vydání Obecného zákoníku občanského

Do konce 17.století lze říci, že dědické právo nezaznamenalo v našem zemském právu žádný vývoj. V období středověku nelze pro soukromé právo použít ani římskoprávní, ani současnou úpravu. Do 18. století náleželo území státu jako vlastnictví panovnickým rodům a později stavům. Základy „ústavního práva“ bychom hledali ve šlechtickém zemském právu. Koncepti autonomie vůle zůstavitele bychom zde ale hledali jen obtížně. Dědění podle testamentu, v té době česky kšaftu, se u nás prakticky neuplatňovalo. Pokud zůstavitel neměl nedílné

---

²¹ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS, Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 308

příbuzné²² měl testovací svobodu velice omezenou. Bylo to z důvodu existence odúmrťe jako regálního²³ práva panovníka, který byl majitelem veškeré neosazené půdy a s tím i odumřelých nemovitostí. Až vlivem kanonického práva se začala uplatňovat forma dědění podle testamentu. Důležité zmínit, že o movitých věcech mohl zůstavitel volně pořizovat závěti od 16. století. O nemovitých věcech mohl zůstavitel pořizovat jen v případě, kdy obdržel souhlas od krále mocným listem, ve kterém se král vzdal svého odúmrtního práva, přičemž se rozlišovalo zda-li se jedná o svobodné statky, lenní majetek, pozemky poddaných, nebo šlechtický majetek rodový²⁴. Z tohoto rozlišení můžeme vyvodit, že zde, narozdíl od římskoprávní úpravy, neplatila zásada univerzální, nýbrž singulární sukcese, jelikož dědicem mohl být i ten, na koho přešla pouze část pozůstalosti.

Odúmrtní právo panovníka bylo omezeno a následně zrušeno králem Vladislavem II. v roce 1497 pro Čechy a císařem Rudolfem II. roku 1587 pro Moravu.

Narozdíl od zemského práva, české městské právo znalo testovací svobodu o mnoho let dříve a poskytovalo daleko podrobnější a dokonalejší úpravu dědění. V městském právu došlo k širšímu uzákonění testovací svobody v letech 1366–1372, kdy toto privilegium udělil Karel IV. řadě měst (předtím bylo udělováno individuálně jen některým městům)²⁵.

Kšaft mohl být jak ve formě písemné, tak ve formě ústní, která vyžadovala svědectví důvěryhodných osob. Kšaftovat nemohli duševně choří, nedospělí, děti dospělé v moci otce a poddaní jen se souhlasem vrchnosti. I měšťané mohli projevovat svojí testovací svobodu vyděděním svých dětí, které byli nepominutelnými dědici, avšak městské právo uvádělo čtrnáct důvodů vydědění. Pro srovnání, dnešní právní úprava uvádí pouze čtyři zákonné důvody.

Tato právní úprava ovládala městské právo až do přijetí Všeobecného občanského zákoníku rakouského, kterému se věnuji v následující kapitole.

2.3. Formování autonomie vůle zůstavitele v Obecném zákoníku občanském

Všeobecný občanský zákoník (označovaný podle původního německého názvu Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch zkratkou ABGB), v české právní praxi označován jako obecný zákoník občanský (dále také o.z.o.), byl vyhlášen 1.června 1811 (s platností od 1. ledna

²² Tj. společenství v oblasti majetkové, které tvořily rody a rodiny zůstavitele ke dni jeho úmrtí.

²³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012, str. 193

²⁴ SCHELLE, Karel. *ABGB a dědické právo*. Dny práva – 2010 – Days of Law [online], 1. ed. Brno : Masaryk University, 2010 [cit. 7. 12. 2022]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)

²⁵ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Právník [online]. 2014, roč. 153, č. 10, str. 819. [cit. 7. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2014/10/2.Bezouska_10_2014.pdf

1812) patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. Po dlouhé době se jednalo o kodifikaci, která přinesla zásadní změnu v dědickém právu a jeho zásadách. Koncepce tohoto zákoníku byla postavena na římskoprávních normách, ovšem základním východiskem byla teorie přirozenoprávní a ochrana soukromého vlastnictví. O.z.o. zrušil veškerou předešlou právní úpravu a platil po celou dobu trvání rakouské monarchie a následně i v Československé republice až do roku 1950.

Právní úprava zde byla velice podrobná, konkrétně dědické právo bylo upraveno v osmi hlavách mezi § 531 – 824.

Ačkoliv měl o.z.o. své základy v právu římském, lze v něm najít mnoho odlišností. V rámci možnosti projevu zůstavitelovy vůle bylo velkou změnou stanovení dědické smlouvy jako dalšího delačního důvodu. Konkrétně § 533 o.z.o. stanovil: „*Dědické právo zakládá se na vůli zůstavitelově, vyjádřené podle zákonného předpisu; na smlouvě dědické podle zákona přípustné (§ 602); nebo na zákoně.*“ Dědická smlouva ovšem byla možná pouze mezi manželi, jak vyplývalo z § 602 o.z.o. Všechny tři delační důvody mohly působit navzájem vedle sebe, nebyla tudíž převzata římskoprávní zásada, kdy testament a intestátní posloupnost existovaly v poměru vylučovacím. Z toho můžeme vyvozovat, že o.z.o. byl velmi liberálním předpisem, který umožňoval zůstaviteli vybrat si z několika možností pořízení *mortis causa*, či je různě kombinovat. Konkurence delačních důvodů nastala, pokud byly různé osoby povolány ke stejnému podílu buď z různých anebo ze stejných delačních důvodů. V této situaci se pak rozhodovalo podle právní síly, kdy nejsilnějším delačním důvodem byla dědická smlouva, dále testament a na posledním místě posloupnost zákonná²⁶. Šlo-li o stejné delační důvody, rozhodovalo u několika testamentů jejich datum (pozdějším se rušil dřívější)²⁷.

O testamentárním právu pojednávala samostatně hlava devátá, ve které obecně § 552 stanovil: „*Pořízení, kterým zůstavitel zůstavuje jedné nebo několika osobám mortis causa odvolatelně svoje jmění nebo jen část, nazývá se posledním pořízením*“. Pokud v takovém pořízení zůstavitel jmenoval dědice, jednalo se o testament (závěť). Neobsahovalo-li poslední pořízení jmenování dědice, jednalo se o kodicil, neboli dovětek, a to kodicil buď testamentární, byl-li připojen ke zřízenému testamentu, nebo kodicil intestátní v případě, kdy testament zřízen nebyl.²⁸

---

²⁶ ROUČEK, František, Jaromír SEDLÁČEK a kruh spolupracovníků. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint pův. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1998, str. 21

²⁷ Tamtéž, str. 22

²⁸ Tamtéž, str. 76

Pořídit mohl zůstavitel, který k tomu byl způsobilý. Důvody nezpůsobilosti k pořízení testamentu byly vyjádřeny v ustanoveních § 566 – 569 a § 573 – 574. Patřily mezi ně nedostatek zdravého rozumu, prohlášení za marnotratníka a nedostatek věku. Pořizovat nemohly osoby nedospělé mladší 14 let, a to ani prostřednictvím svého zákonného zástupce. Osoby starší 14 let a mladší 18 let mohli pořízení učinit pouze ústně před soudem či notářem²⁹. Možnost pořídit závět neměli v té době ani řeholníci, pokud nedostali od řádu zvláštní povolení. To se netýkalo členů maltézskeho řádu a německého řádu rytířského. Ti mohli učinit poslední pořízení se schválením velmistra řádu³⁰.

Zůstavitelovo testamentární právo bylo za platnosti o.z.o., stejně jako tomu je dnes, omezeno několika způsoby.

Prvními nároky, které byly na zůstavitele kladeny, byly náležitosti posledního pořízení. Bylo pouze na zůstaviteli, aby závětí jmenoval dědice nebo aby rozhodl, zda jeho celý majetek, či pouze jeho část, případně jednomu dědici, či více dědicům. Ustanovení § 554 – 558 o.z.o. se věnovala přidělení dědictví v momentě, kdy zůstavitelovo pořízení nebylo buď zcela konkretizováno, či pokud se zůstavitel dopustil nějaké chyby v určení či ve výpočtech. Zákon v tento moment nařídil, aby dělení pozůstalosti bylo provedeno co nejbližší vůli zůstavitele. Jedná se o zásadu převzatou z římského práva, tzv. *favor testamenti*³¹. Další ustanovení určilo, které osoby se pokládají za jednu. Pokud chtěl tedy zůstavitel opominout osoby, které podle intestátní posloupnosti patřily do jedné kategorie, nepřihlíželo se k tomu (např. děti bratra vůči bratru zůstavitele)³². Další korekcí rozhodnutí zůstavitele byl institut tzv. práva přírůstku³³. Toto právo znamená, že pokud nějaký z dědiců dědit nemohl či nechtěl, připadl jeho uvolněný podíl ostatním ustanoveným dědicům.³⁴

Zůstavitel byl ve své vůli také limitován institutem nepominutelného dědice. Za nepominutelné dědice zákoník považoval zůstavitelovy děti (descendenty) a pokud nebylo dětí, tak jeho rodiče³⁵ (ascendenty). Pod pojmem děti byli myšleni i vnuci a pravnuci, pod pojmem

²⁹ HARTMANN, Antonín. *Poslední pořízení*. Praha: Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, str. 21

³⁰ ROUČEK, František, Jaromír SEDLÁČEK a kruh spolupracovníků. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint pův. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1998, str. 105 - 107

³¹ Tamtéž, str. 75

³² Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský. § 559.

³³ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský. § 560

³⁴ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a kol. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 500

³⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský. § 762

rodiče i prarodiče³⁶. Rozdíl mezi descendenty a ascendenty byl v tom, že každý měl jinou velikost zákonného podílu z pozůstalosti. U každého dítěte se jednalo o jednu polovinu a u každého z rodičů o jednu třetinu toho, co by jinak dědili podle zákonné posloupnosti³⁷

Na zůstavitele byly dále kladeny požadavky na projev vůle. Ten musel být podle § 565 o.z.o. učiněn určitě, ve stavu úplné přičetnosti, s rozvahou a vážně, bez donucení, bez podvodu a bez podstatného omylu.

Zůstavitel musel dodržet zákonem stanovenou formu, jejíž úpravu bychom hledali v § 577 – 601 o.z.o. Tato ustanovení nabízela volbu několika možností, jak lze pořídit závěť. První možností bylo pořízení závěti v soukromí, a to buď vlastní rukou s vlastnoručním podpisem beze svědků, jako klasickou holografní závěť, či vlastní rukou podepsat před svědky text závěti sepsané jinou osobou. Mimo soud mohl zůstavitel pořídit také ústní závěť, a to před třemi svědky.

Závěť sepsaná vlastní rukou zůstavitele mohla být v jakémkoliv jazyce kromě hebrejštiny. Podstatnou náležitostí bylo připojení vlastnoručního podpisu zůstavitele umístěným na konci listiny. Podle zákona bylo možné, aby se zůstavitel podepsal pouze příjmením, či svým pseudonymem, a pokud byla zůstavitelkou provdaná žena, mohla se podepsat svým rodným příjmením. Z právní úpravy tehdy nevyplývalo, že listina musela obsahovat rok, den a místo sepsání. Toto bylo zůstaviteli pouze doporučeno pro případ sepsání více závětí, čímž by bylo zamezeno případným sporům.

Pokud zůstavitel sepsal poslední pořízení jinak než vlastnoručně, muselo toto pořízení obsahovat podpisy tří svědků. Tito svědci neměli povinnost znát obsah pořízení. Zůstavitel před nimi musel výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci museli být starší 18 let, museli být přičetní, svéprávní a nesmělo se jednat o osoby hluché, slepé, němé, či osoby, které nerozuměli řeči zůstavitele³⁸.

Zůstavitel, který nemohl psát, si musel nechat listinu sepsat jinou osobou a následně ji opatřit vlastnoručním znamením ruky, jako např. otisknutím palce a před třemi svědky prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. V případě, že zůstavitel neuměl či nemohl číst, musel si nechat listinu před třemi svědky přečíst.

---

³⁶ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský. § 763

³⁷ Tamtéž, § 765, 766

³⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1946, str. 31

V soukromí mohl zůstavitel učinit pořízení i ústně. Taková závěť musela být učiněna před třemi současně přítomnými svědky, kteří potvrdili, že nedošlo k žádnému omylu v osobě zůstavitele, ani obsahu jeho prohlášení³⁹.

Další formou bylo pořízení závěti před soudem, přičemž písemnou formu musel zůstavitel vlastnoručně podepsat a osobně odevzdat u soudu. Soud poté listinu vložil do obálky, zapečetil, vložil do úschovy a zůstaviteli vydal potvrzení o přijetí posledního pořízení do soudní úschovy. Ústní závěť činil přímo před soudem do úředního zápisu před dvěma soudními osobami, přičemž jednou z nich musel být místně příslušný soudce. Tento zápis nemusel být zůstavitelem podepsán.

Třetí možností bylo pořízení před notářem ve formě notářského spisu. Zde kromě notáře bylo opět potřeba dvou svědků starších 20 let. Existovalo zde zákonné doporučení, aby svědky byli muži⁴⁰.

Zůstavitel mohl ve výjimečných situacích stanovených zákonem pořídit tzv. privilegovanou závěť⁴¹, u které stačili dva svědci starší 14 let a jejíž platnost byla pouhých šest měsíců. Takovými situacemi byly například plavba na moři či období epidemie.

Vedle dědické smlouvy a závěti mohl zůstavitel, podle úpravy v § 647 – 694 o.z.o., určitou věc ze svého majetku odkázat jiné osobě než dědici – odkazníkovi. K tomu, aby byl odkaz platný, bylo třeba, kromě způsobilosti pořizovatele i odkazovníka, platného posledního pořízení. Právě v tomto posledním pořízení zůstavitel určil komu je odkaz určen, koho obtěžuje tím, aby takový odkaz zapravil či například určil třetí osobu, která měla sama vybrat odkazovníka z konkrétního výčtu osob.

V rámci posledního pořízení nabízel tento zákoník zůstaviteli právo podmínit nabytí dědictví výminkou, časovým určením nebo příkazem. Výminka bylo vedlejší ustanovení, které podmiňovalo nabytí dědictví splněním nějaké nejisté události v budoucnosti. Časové určení se od výminky lišilo zásadně jistotou, že určitá situace v budoucnu nastane a příkazem nařizoval zůstavitel dědici či odkazovníkovi, aby naložil s nabytým majetkem, nebo jeho částí, určitým způsobem.

---

³⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupanost*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 21

⁴⁰ Zákon č. 75/1871 ř.z., kterým se uvádí notářský řád, § 57

⁴¹ Tamtéž, str. 24

Zůstavitel mohl svojí vůlí projevit i vyděděním nepominutelného dědice. O.z.o. poskytl původně čtyři, později pouze tři zákonné důvody vydědění, které bylo možné posléze zase zrušit odvoláním, které mělo náležitosti posledního pořízení⁴².

Celá tato právní úprava dědického práva v o.z.o. vytvořila základ moderního pojetí dědění u nás.

2.4. Vývoj dědického práva po vzniku Československa do roku 1950

Po vzniku samostatného československého státu byla přijata tzv. recepční norma, která vyšla ve sbírce zákonů pod č. 11/1918 Sb. z. a n., a která měla dočasně vyřešit problém, jaké právo se bude na našem území používat. Touto normou byly do československého právního řádu přijaty veškeré Rakousko-Uherské právní předpisy, včetně Všeobecného občanského zákoníku, který byl nově znám pod jménem Československý obecný zákoník občanský. V českých zemích platilo právo rakouské a na Slovensku a Podkarpatské Rusi právo uherské. Vzhledem k tomuto právnímu dualismu se začalo uvažovat o novelizaci a unifikaci právního řádu.

V roce 1937 byl zahájen legislativní proces Vládního návrhu zákona, kterým se uvádí občanský zákoník, který je obecně znám pod označením Osnova 1937. Tento předpis nikdy nenabyl v platnosti a po politických změnách v roce 1948 upadl v zapomnění. Stal se ale důležitým inspiračním zdrojem zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku, a to i v rámci dědického práva, neboť osnova zahrnovala celkem deset hlav. Nicméně do roku 1950 nezaznamenalo dědické právo žádnou zásadní změnu.

2.5. Občanský zákoník z roku 1950

Nová kodifikace občanského práva byla uskutečněna až po nástupu komunismu. V rámci tzv. právníké dvouletky vznikl v roce 1950 Občanský zákoník⁴³, jinak tzv. střední kodex, který přinesl velké změny v oblasti úpravy základních soukromoprávních vztahů. Úprava vlastnického práva v něm byla značně ovlivněna sovětským právem a díky rozsáhlému znárodnění majetku omezovala dědictví v podstatě jen na osobní majetek⁴⁴.

Dědické právo bychom v tomto zákoníku hledali v části páté mezi § 509 – 561. Z toho můžeme soudit, že oproti ABGB byla úprava dědictví značně zúžena, přesto přinesla určité změny.

---

⁴² ROUČEK, František, Jaromír SEDLÁČEK a kruh spolupracovníků. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint pův. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1998, str. 440

⁴³ Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

⁴⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, str. 12

Konstrukce této právní úpravy upřednostňovala upevnění rodiny a v rámci dědických titulů se preferovalo dědění ze zákona, neboli intestátní posloupnost⁴⁵. To vyplývalo ze samotné struktury právní úpravy dědického práva, kde zákonná posloupnost byla upravena v hlavě třicáté páté a dědění ze závěti až v hlavě následující. Intestátní posloupnost byla upřednostněna i v § 512: „*Dědí se ze zákona, ze závěti anebo z obou těchto důvodů.*“, a dále § 513, kde bylo upraveno, že pokud nenabude dědictví dědic ze závěti, nabývají dědictví dědici ze zákona. Uvolněný podíl již nepřirůstal k ostatním podílům stanovených dědiců jako za platnosti o.z.o. Tato myšlenka vyzdvihující intestátní posloupnost byla prosazována pouze teoreticky, protože v případě zanechání závěti měla v praxi tato závěť stále přednost⁴⁶.

Dědická smlouva, jakožto další delační důvod, byla zrušena, což bylo odůvodněno tím, že dědické smlouvy podvazují zůstavitelovu pořizovací svobodu. Stejný důvod byl dán pro zrušení společné závěti manželů.

Tento zákoník přinesl značný zásah do testovací svobody zůstavitele. Některé důvody vyvolávající nezpůsobilost zůstavitele k vytvoření závěti byly úplně odstraněny a ty, které zůstaly byly naopak zpřísněny. Nově nemohla pořídit závěť osoba částečně zbavená svéprávnosti. Neplatná byla i závěť pořízená osobou mladší 15-ti let, což byl posun od o.z.o., který vyžadoval věkovou hranici 14-ti let.

Zůstavitel nyní neměl příliš široké možnosti volby formy závěti, jelikož z právní úpravy zmizela možnost pořídit závěť ústně, stejně jako možnost privilegovaného testamentu. Zůstavitelovi zbyly pouze možnosti písemné závěti, a to buď soukromé, či závěti sepsané úředním zápisem, přičemž od 1. ledna 1955 bylo možné sepsat takovou závěť jen před notářem⁴⁷. Pořízení soukromé závěti se nijak zvlášť nelišilo od úpravy v o.z.o.⁴⁸, zatímco u pořízení formou notářského zápisu bylo nově potřeba dvou svědků jen v případě, že pořizovala osoba slepá nebo hluchá, která nemůže číst, či osoba nemá, která nemůže psát.⁴⁹

Zůstavitelovi byla nově zkrácena možnost omezení dědice v rámci závěti. Občanský zákoník vyloučil takové podmínky, jimiž zůstavitel omezoval povolání určité osoby za dědice a nepřevzal ani možnost omezení dědice určením doby. Z toho plyne, že byla-li v závěti určena časová podmínka která odkládala vznik dědického práva dědice až k nějaké události, či podmínka

---

⁴⁵ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012, str. 23

⁴⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 42

⁴⁷ § 6 zákona č. 52/1954 Sb., o rozšíření působnosti státního notářství

⁴⁸ Viz kapitola 2.3 této práce, str. 11

⁴⁹ § 12 zákona č. 117/1951 Sb., o státním notářství

kteřá dosažením určité události měla dědici jeho dědické právo odejmout, byla neplatná. Stejně jako předchozí dvě možnosti omezení dědice zůstavitelovou vůlí, byl i příkaz, aby bylo s nabytým majetkem naloženo určitým způsobem, či aby bylo něco vykonáno po smrti zůstavitele, zcela z právní úpravy odstraněn.

V rámci platnosti závěti lze v této úpravě spatřit i mírnou odlišnost v postavení nepominutelného dědice. Ustanovení § 551 určilo: „*Závěť je neplatná potud, pokud pořizovatel nezůstavil svým nezletilým potomkům tolik, kolik činí cena celého jejich zákonného podílu, anebo pokud nezůstavil jiným svým potomkům nebo tomu z rodičů anebo ze starých rodičů, který je v době zůstavitelova úmrtí v nouzi a už práce neschopný, tolik, kolik činí cena tří čtvrtin podílu, který by jim náležel podle ustanovení o děděni ze zákona.*“. Z tohoto ustanovení a dále i ze soudní praxe plyne, že závěť, kterou byl na svém dědickém právu zkrácen nepominutelný dědic, byla v rozsahu tohoto zkrácení částečně neplatná⁵⁰, přičemž se jednalo o neplatnost relativní.

Nepominutelnému dědici mohlo být odejmuto jeho právo dědit institutem vyděděním, stejně jako v předchozích právních úpravách. Rozdíl byl pouze v zákonem daných důvodech pro vyděděni, které byly tři. Kromě důvodů, že dědic opustil zůstavitele v nouzi, či že byl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, byla třetím důvodem nově i skutečnost, že dědic trvale odpíral pracovat⁵¹. Vzhledem k socialistickému duchu tohoto zákoníku a zakotvení povinnosti pracovat v ústavě, bylo vyhýbání se práci považováno ze těžké provinění se proti pravidlům tehdejšího socialismu.

Zákoník ovšem přinesl i další změny, které ovlivnily zůstavitelovu vůli. Nebyl připuštěn institut svěřenského náhradnictví, dále byly omezeny odkazy, kdy nově nebylo možné odkázat právo, pohledávku ani nemovitost, ale pouze peněžité částky či movité věci nepatrné hodnoty vůči ceně zanechaného majetku. Tato skutečnost byla dále zkrácena tím, že zůstavitel mohl odkázat pouze ¼ zanechaného čistého majetku, tj. majetku bez dluhů, přičemž tuto ¼ musíme chápat jako souhrn všech odkazů.

Lze tedy říci, že zákonodárce v této právní úpravě převzal pouze některé dědické instituty ve velmi zjednodušené formě a bez složitějších vykládacích pravidel a spoléhal na to, že tyto instituty budou vyloženy s použitím dosavadní praxe a určitého právního vědomí.

---

⁵⁰ Rozsudek Krajského soudu v Uherském Hradišti ze dne 7.4.1953, sp. zn. 5 Co 216/53 „*Částečná neplatnost závěti uplatněná dědicem, jehož zákonný podíl nesmí být závětí zkrácen buď vůbec nebo nikoli o více než o čtvrtinu jeho ceny (§ 551 o. z.), jde na újmu všech dědiců ze závěti, výjimku nečiní ani dědicové, jichž zákonný podíl nesmí být rovněž uvedeným způsobem zkrácen, pokud nejsou dotčena jejich práva podle § 551 o. z.*“. [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

⁵¹ Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník, § 552

2.6. Občanský zákoník z roku 1964 a jeho novelizace

V prosinci roku 1960 proběhlo zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa, kde vzešel požadavek na vytvoření nového občanského zákoníku.⁵² Na tomto základě byly zahájeny práce na tvorbě nové kodifikace a nový občanský zákoník byl přijat v roce 1964 pod č. 40/1964 Sb. a nabyl účinnosti dne 1. dubna 1964⁵³. Jestliže předchozí zákoník z roku 1950 výrazně omezil úpravu dědického práva, nyní byla zjednodušena ještě více. Dědické právo zde bylo upraveno v části sedmé mezi § 460 – 487, což je pouhých 27 paragrafů. Tato právní úprava byla platná více než 40 let a prošla mnoha novelizacemi. Po listopadu 1989, kdy byly změněny společenské, politické i hospodářské podmínky a bylo více než jasné, že občanský zákoník z roku 1964 nemůže novým poměrům příliš vyhovět, došlo k obsáhlé novele přijaté jako zákon č. 509/1991 Sb. Ve skutečnosti tato, i další, novelizace přinesly v rámci institutů dědického práva jen pár změn, které porovnávám v následujícím textu, a hlavní posun v právní úpravě byl zaznamenán až s přijetím Nového občanského zákoníku⁵⁴.

Zákon opět znal jen dva delační důvody, které mohly působit vedle sebe, jak vyplývalo z ustanovení § 461 odst. 1: „*Dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů.*“ Způsobilost ke zřízení závěti měl pouze ten, kdo byl způsobilý k právnímu jednání. Poříditi nemohly osoby z důvodu duševní poruchy, která není jen přechodná a mezi lety 1964 – 1991 ani nezletilé osoby starší 15 let. Novelizace z roku 1991 umožnila sepsat závěť i osobám starším 15 a mladším 18 let, podmínkou zde byla pouze obligatorní forma notářským zápisem.⁵⁵

Ani tento zákoník neumožňoval poříditi závěť ústní, ale pouze písemnou, a to buď vlastní rukou, neboli závěť holografní, či formou notářského zápisu. Závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele, neboli závěť allografní a závěť osoby, která nemůže číst nebo psát, byly do právní úpravy opět přidány až v roce 1991⁵⁶.

Závěť holografní byla považována za nejběžnější a nejjednodušší typ závěti. Zůstavitel mohl zachytit svojí vůli i na jakýkoliv předmět vhodný k zachycení písma rozdílný od papíru. Pro platnost závěti nebylo ani důležité, jakým jazykem byla sepsána. Pro platnost závěti bylo důležité, aby ji zůstavitel vlastnoručně podepsal celým jménem, podpis umístil za veškerý text a k podpisu uvedl, také vlastnoručně, den, měsíc a rok, kdy ji podepsal⁵⁷. Z judikatury ale vyplývalo, že závěť bylo možné podepsat pouze příjmením, pokud nebyly o totožnosti podpisu zůstavitele žádné

⁵² VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012, str. 446

⁵³ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁵⁵ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, Čl. I odst. 102

⁵⁶ Tamtéž, § 476b a § 476c

⁵⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 476 odst. 2

pochybnosti⁵⁸. K čemukoliv, co bylo napsáno za podpisem zůstavitele, nebylo možné přihlížet jako k platnému obsahu závěti.

U závěti formou notářského zápisu byly pouze takové podmínky, že musela být sepsána buď v českém, nebo slovenském jazyce. Pokud zůstavitel neznal ani jeden z těchto jazyků, musel být přizván tlumočník, který následně připojil k závěti svůj podpis. To neplatilo v případě, že notář znal jazyk používaný zůstavitelem. Po sepsání závěti měl notář povinnost oznámit pořizování závěti okresnímu soudu, v jehož obvodu měl zůstavitel trvalé bydliště. Od 1.1.2001 byla zřízena centrální evidence závětí při notářské komoře, do které muselo být zaznamenáno, že závěť leží u daného notáře. Nicméně samotný notářský zápis musel být uložen pod uzávěrou v kanceláři notáře a nesměl být vydán až do doby projednání dědictví, stejně jako je tomu dnes.

U allografní závěti nebylo rozhodující kým byla sepsána, jakým způsobem, či v jakém jazyce. Zůstavitel potvrdil, že se jedná o jeho poslední vůli svým výslovným prohlášením před dvěma současně přítomnými svědky, kteří se následně na listinu obsahující poslední vůli zůstavitele museli podepsat a uvést datum tak, aby bylo patrné, kdy listinu podepsali. Právě až díky těmto dvěma podpisům se závěť stala platnou, což byl také zásadní rozdíl od závěti holografní, která se stala platnou již zůstavitelovým podpisem (samozřejmě za splnění všech ostatních zákonných podmínek). Svědky závěti nemohli být závětní ani zákonní dědici, osoby jim blízké, osoby, které nejsou způsobilé k právnímu jednání, osoby neslyšící, nevidomé, němé či ty, které neznali jazyk zůstavitele. Znalost jazyka zůstavitele nebyla toliko důležitá kvůli porozumění obsahu závěti, jako kvůli porozumění zůstavitelovu prohlášení, že se jedná o jeho poslední vůli.

Osoby, které nemohly číst nebo psát měly mezi lety 1964 až 1991 možnost zřídit závěť pouze formou notářského zápisu, kdy kromě notáře museli být opět přítomni dva svědci. Přítomnost svědků byla vyžadována při projevu poslední vůle i při předčítání zápisu a jeho schválení zůstavitelem. Mnoho takto postižených osob žilo v místech, kde nebyl v blízkosti žádný notářský úřad, proto právní úprava od roku 1992 opět umožňovala i těmto osobám sepsat závěť v soukromí. Pro platnost takové závěti byla vyžadována současná přítomnost tří svědků během celého procesu pořizování, a tito svědci museli, na rozdíl od svědků u allografní závěti, znát obsah listiny. Nakonec muselo být v této závěti uvedeno, proč zůstavitel nemohl pořádit závěť holografní či allografní a připojeny podpisy svědků, na které byly kladeny stejné nároky, jako u svědků závěti allografní.

Stejně jako zůstavitel mohl závěť pořádit, měl i tři možnosti zrušení závěti. První možností bylo pořizování nové závěti. Vzhledem k tomu, že každá závěť musela být datována, platilo, že

---

⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.1.1983, sp. zn. 4 Cz 82/82 uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod publikačním číslem 51/1984. [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

novější závěť ruší starší. Pokud neměla datum ani jedna, byly neplatné obě. Druhou možností bylo odvolání závěti. Tím se zcela, nebo zčásti zrušila původní závěť bez toho, aniž by vznikla nová. Poslední možností, která nebyla možná u závěti sepsané formou notářského zápisu, bylo zničení listiny. Pod zničením si lze představit spálení, roztrhání, ale i přeškrtnutí listiny, kdy pozbyla platnosti pouze přeškrtnutá část.

V rámci vůle zůstavitele při určování dědiců byl v této právní úpravě zúžen okruh nepominutelných dědiců na zletilé a nezletilé potomky, přičemž nezletilým potomkům se muselo dostat tolik, kolik by dědily podle zákonné posloupnosti a zletilým alespoň tři čtvrtiny zákonného dědického dílu⁵⁹. U zletilých potomků byl následnou novelizací tento poměr změněn na jednu polovinu zákonného dílu⁶⁰.

Zásadní změnou ve vztahu k nepominutelným dědicům byl institut vydědění. Občanský zákoník z roku 1964 tento institut vůbec nepřevzal a zpět do právní úpravy ho vložila až novelizace z roku 1982, kdy bylo možné vydědit pouze potomka, který neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech⁶¹. V roce 1991 je institut vydědění rozšířen o další tři zákonné důvody, kdy potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl, byl odsouzený pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, či vedl trvale nezřízený život⁶².

Jedním z mnoha nedostatků zákoníku z roku 1964 byla absence klasického institutu dědického práva, kterým je odkaz, stejně jako institutu dědické substituce. Jelikož § 478 určil, že: „*Jakékoli podmínky připojené k závěti nemají právní následky; ustanovení § 484 odst. 1 věty druhé tím není dotčeno.*“, bylo nutné dovodit, že i stanovení náhradního dědice v závěti je podmínkou, a proto bylo bez právních účinků. Existovala sice judikatura Nejvyššího soudu ČSSR, podle které: „*Ustanovenia Občianskeho zákoníka o dedení, najmä ustanovenia § 476 a § 477 O.z. o závete, nevyklučujú ustanovenie náhradného dediča v závete pre prípad, že závetom ustanovený dedič dedičstvo nenadobudne. Ustanovenie § 478 O.z. o tom, že akékoľvek podmienky pripojené k závetu nemajú právne následky, nebráni tzv. všeobecnému náhradníctvu. Podmienkami v zmysle ustanovenia § 478 O.z. treba rozumieť iba obmedzenia, príkazy a zákazy, ktoré podľa vôle závetu majú obmedziť dedičov vo voľnej dispozícii s jeho majetkom. Pri ustanovení náhradného dediča však tomu tak nie je. Tým ale nie je dotknutý zánik všetkých obmedzení vyplývajúcich zo*

⁵⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 479

⁶⁰ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, Čl. I odst. 104

⁶¹ Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy, Čl. I odst. 45

⁶² Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, Čl. I odst. 96

*zvereneckého náhradnictva.*⁶³“, nicméně zákon nerozlišoval mezi podmínkami ve prospěch a v neprospěch dědiců, a proto byl závěr Nejvyššího soudu chybný.

---

⁶³ Sborník směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna a prezidia Nejvyššího soudu 1965-1967. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, 1974, s. 552

3. Promítnutí autonomie vůle zůstavitele a jejích limitů v jednotlivých dědickoprávních institutech podle současné právní úpravy

Po téměř padesáti letech účinnosti občanského zákoníku z roku 1964, který v mnoha ohledech trpěl nedostatky a přetrvávaly v něm socialistické ideje, se občanské právo konečně dočkalo rozsáhlé rekodifikace. Dne 22. března 2012 byl ve sbírce zákonů publikován nový občanský zákoník pod číslem 89/2012 Sb. (dále také „občanský zákoník“ nebo „OZ“). Jednalo se o velmi výraznou změnu. Autoři občanského zákoníku se snažili diskontinuitně vymezit od socialistických kodifikací. Občanský zákoník je od dřívější úpravy rozdílný ve své struktuře, rozsahem i svými východisky. Inspiračních zdrojů k tvorbě rekodifikace bylo mnoho. Jak již bylo řečeno, vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, známý pod názvem Osnova 1937, byl jedním z nejdůležitějších inspiračních zdrojů, který se snažil o sjednocení jednotlivých právních oblastí a o mírnou revizi Všeobecného zákoníku občanského. Dalšími inspiračními zdroji pro vytvoření občanského zákoníku byly jak římskoprávní instituty, tak instituty občanského zákoníku švýcarského, německého, italského či francouzského.

Občanský zákoník také vrátil mezi základní lidská práva, která je třeba v souladu s Listinou základních práv a svobod zvlášť chránit, právo vlastnické. Lze předpokládat, že člověk v dnešní době má větší možnost mít ve vlastnictví více majetku než tomu bylo dříve. S tím úzce souvisí fakt, že aby bylo možno již za života lépe a podrobněji naplánovat přesun svého majetku po své smrti, a to podle zájmu svého i podle zájmu předpokládaného právního nástupce, muselo dojít i k výraznému obratu v rámci úpravy dědického práva. Jakkoliv byla úprava dědického práva v občanském zákoníku z roku 1964 strohá, nový zákoník v Hlavě III. obsahuje téměř 250 ustanovení týkajících se dědictví. Právě možnost zůstavitele předurčit za svého života osud jeho majetku po smrti je vrcholným projevem autonomie jeho vůle, kterou v rámci dědického práva můžeme nazvat testovací svobodou zůstavitele, jak již bylo zmíněno v úvodních slovech této práce. S novým občanským zákoníkem byly odstraněny překážky, které testovací svobodě kladla předchozí právní úprava a ačkoliv není tato svoboda v občanském zákoníku výrazně zmiňována, zákonodárce s ní počítá jako se zcela samozřejmou zásadou.

Pokud chce zůstavitel projevit svoji svobodnou vůli, může tak učinit skrze pořízení *mortis causa*. Ustanovení § 1491 OZ nám nabízí výčet jednotlivých forem pořízení *mortis causa*, a to závěti, dědické smlouvy a nakonec i možnost připojit k závěti dodatek ve formě dovětku.

3.1. Závěť

Nejobvyklejším způsobem pořízení zůstavitele o pozůstalosti je závěť. Jedná se o osobní a kdykoliv odvolatelný projev vůle zůstavitele jako výlučně fyzické osoby, kterým nejméně jedné osobě zůstavuje alespoň část svého jmění. Určení, že povolání dědice je osobním právem zůstavitele plyne z ustanovení § 1496 OZ, které nám říká, že zůstavitel toto právo nemůže svěřit nikomu jinému, ani pořídit společně s jinou osobou. Není tudíž připuštěna forma tzv. společné závěti, jako je tomu např. v německé právní úpravě.

Zákon vyžaduje určité náležitosti, které musí být při pořízení závěti splněny. Tyto lze rozdělit do několika skupin. Patří mezi ně obecné náležitosti kladené na každé právní jednání podle části první občanského zákoníku, dále náležitosti, které musí splňovat subjekt neboli pořizovací způsobilost zůstavitele a náležitosti projevu vůle zůstavitele.

3.1.1. Obecné náležitosti

Každé právní jednání, včetně závěti, je projevem vůle, se kterým právní řád spojuje určité právní účinky. Tato vůle musí splňovat obecné náležitosti, tzn. musí být svobodná, vážná a prosta omylu. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku také zdůrazňuje, že závěť by měla být pořízena s rozvahou zůstavitele a bez ukvapení⁶⁴. Omyl zůstavitele způsobuje neplatnost toho ustanovení závěti, kterého se týká. Aby se tak stalo, musí se jednat o omyl podstatný, tzn. že kdyby takového omylu nebylo, zůstavitel by vůbec nepořídil nebo by pořídil jiným způsobem. Ustanovení § 1530 OZ taxativně vymezuje, že omyl je podstatný, týká-li se osoby, které se něco zůstavuje, podílu či věci v závěti určeném, anebo podstatných náležitostí věci. Vlastnosti jsou podstatné, je-li zřejmé, že by zůstavitel v závěti tak neurčil, kdyby se v nich nebyl zmýlil. O podstatný omyl se nejedná, pokud se zůstavitel přepíše nebo věc či osobu nesprávně popíše či pojmenuje a lze přitom snadno vysvětlit jeho pravou vůli, jak plyne z § 1530 odst. 2 OZ.

Založí-li zůstavitel svojí vůli jen na mylné pohnutce, je tím způsobena neplatnost ustanovení závěti, kterého se týká (§ 1531 OZ). Pohnutku můžeme chápat jako vnitřní motiv člověka vedoucí k právnímu jednání. Pohnutka musí být podstatná a vyjádřena přímo v závěti, či v listinách zůstavitele, vysvětlujících jeho vůli. Jen tak má omyl v pohnutce význam.

Při výkladu závěti je uplatňována zásada závaznosti vůle zůstavitele. Tato zásada musí být uplatňována ve všech dědických řízeních, ve kterých byla předložena závěť či jiné pořízení pro

---

⁶⁴ Důvodová zpráva k § 1494 až 1497. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 10.1.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

případ smrti a znamená, že každé pořízení je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele.

3.1.2. Pořizovací způsobilost

Pouze člověk svéprávný má pořizovací způsobilost. Plné svéprávnosti nabývá člověk dosažením zletilosti, tj. osmnácti let věku⁶⁵. Nezpůsobilost je způsobena nedostatkem věku či z důvodu duševní choroby. Zákon však dává i plně nesvéprávnému člověku několik možností pořízení závěti.

Ten kdo dovršil věku patnácti let, může pořizovat závěť formou veřejné listiny bez souhlasu svého zákonného zástupce.⁶⁶ Pořízení formou soukromé listiny by v tomto případě vedlo k neplatnosti závěti.

Platně pořídit může i člověk, který byl omezen ve svéprávnosti tak, že není způsobilý pořizovat, pokud se uzdraví do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli⁶⁷. Jde o tzv. světlý okamžik neboli *lucidum intervallum*. Absurdnost tohoto ustanovení spočívá v tom, že lze ve světlém okamžiku pořídit i formou soukromé listiny. To může při budoucím posuzování platnosti závěti ve sporném řízení způsobit problém, jelikož jen těžko prokázat, zda-li byla závěť pořízena ve světlém okamžiku, či nikoliv.

Poslední výjimkou je pořízení lidí, kteří byli omezeni ve své svéprávnosti ze dvou důvodů, které je třeba rozlišovat. V první skupině jsou lidé, jejichž svéprávnost byla omezena z blíže nespecifikovaných důvodů. Ti mohou pořídit závěť pouze formou veřejné listiny. Druhou skupinou jsou lidé, jejichž svéprávnost byla omezena z důvodu chorobné závislosti. Ti mohou pořizovat jakoukoliv formou, jen však o polovině pozůstalosti. Pokud ale by byl jediným zákonným dědicem stát, mohou pořídit o celé pozůstalosti⁶⁸.

3.1.3. Náležitosti projevu vůle

Kromě samotné vůle musí určité náležitosti splňovat také její projev. Zprv se jedná o obecné náležitosti podle ustanovení § 553 OZ, kterými jsou určitost a srozumitelnost. U závěti je to zvláště důležité, protože v momentě kdy se dědicové, odkazovníci či soud seznamují s projevenou vůlí, zůstavitel už je po smrti a nemůže podat ke své vůli další vysvětlení. Zadruhé je třeba, zaměřit se na formální a obsahové náležitosti, které musí závěť, jakožto projev vůle,

---

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 30

⁶⁶ Tamtéž, § 1526

⁶⁷ Tamtéž, § 1527

⁶⁸ Tamtéž, § 1528

splňovat. Mezi ty patří forma závěti, skutečnost, že zůstavitel musí zůstavit alespoň část pozůstalosti nejméně jedné osobě, podpis zůstavitele a datace závěti.

3.1.3.1. Forma závěti

Dnešní občanský zákoník dovoluje pořízení závěti pouze v písemné formě, ledaže je pořízena s úlevami⁶⁹. Obecně bychom mohli formu závěti rozdělit na závěť pořízenou v soukromí a veřejně pořízenou závěť. Závěť pořízená v soukromí může být závěť holografní či allografní a závěť pořízená veřejnou listinou je notářský zápis.

Holografní závěť je nejčastější a nejmíň nákladnou formou závěti. Musí být celá napsaná vlastní rukou zůstavitele, beze svědků a vlastní rukou také podepsána⁷⁰. Zmíněné spojení beze svědků v tomto ustanovení neznamena, že při sepisování závěti nesmí být nikdo přítomen, naopak, že pro platnost není vyžadována přítomnost svědků. Typicky je holografní závěť psána na papíře, podmínkou však je, aby byla sepsána na nějakém hmotném nosiči, který dovoluje zachycení písemného projevu. Dále pro platnost této závěti není ani podstatné, v jakém jazyce je sepsána, pokud jej zůstavitel zná⁷¹. Zůstavitel musí závěť napsat vlastní rukou od začátku až do konce a nezáleží, zda-li se jedná o ruku dominantní, či nedominantní, je-li výsledek určitý a srozumitelný⁷². Pokud je holografní závěť sepsána jinak než vlastní rukou, dochází podle ustanovení § 588 OZ k absolutní neplatnosti, a v případě, že je sepsána tímto jiným způsobem pouze část závěti, je neplatná jen tato část. Závěť musí být také vlastnoručně podepsána. Podpis může obsahovat všechna jména zůstavitele, ale také jen příjmení, či křestní jméno, jak vyplývá z judikatury⁷³. Lze se podepsat i pseudonymem, pokud není pochybnost o totožnosti zůstavitele. Dle stávající judikatury nelze za podpis považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem, ani příjmením. Viz případ z roku 2008, ve kterém byla projednávána závěť zůstavitelky jakožto matky dvou dcer. Tato závěť byla zakončena a podepsána slovy „*Vaše matka*“. Jelikož jedna z dcer byla kvůli matčině poslední vůli ve značné nevýhodě, napadla u soudu závěť s tím, že nespĺňuje formální náležitost podpisu, přestože uznala, že rukopis patřil matce. Ačkoliv o totožnosti zůstavitelky tudíž nebyl pochyb, Nejvyšší soud v poslední instanci dovolání zamítl s odůvodněním, že takový podpis nelze považovat za vyhovující a závěť je proto neplatná.⁷⁴ Tato judikatura bohužel přetrvává dodnes i přes platnost zásady *in favorem testamenti* prosazující co

⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1532

⁷⁰ Tamtéž, § 1533

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4.7.2018, sp. zn. 21 Cdo 2704/2017

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 1.6.1929, sp. zn. Rv II 572/28

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008

největší vyhovění vůli zůstavitele. Není-li tudíž o zůstavitelově totožnosti pochyb, měl by být uznán i takový druh podpisu.

Podpis musí být umístěn až za celým textem závěti tak, aby stvrzoval projev vůle zůstavitele. Pokud následuje část textu až za podpisem zůstavitele, nemůže tato část vyvolat zamýšlené právní účinky a může sloužit pouze k dovysvětlení zůstavitelovy vůle⁷⁵.

Závěť, která není sepsána vlastní rukou zůstavitele, ale zároveň se nejedná o notářský zápis, se nazývá allografní. Tuto formu závěti můžeme dále rozdělit na obecnou a zvláštní.

Obecná allografní závěť je tedy napsána jakýmkoliv jiným způsobem, než vlastní rukou zůstavitele, např. na počítači či rukou někoho jiného. Nakonec listiny připojí zůstavitel vlastnoručně svůj podpis. Zůstavitel je dále povinen výslovně, nikoliv konkludentně, prohlásit před dvěma současně přítomnými svědky, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Ze zákona tedy nevyplývá, že svědci musí být přítomni u sepisování závěti, či znát její obsah, ačkoliv na to mají právo. Musí být pouze přítomni u aktu prohlášení zůstavitele o jeho vůli, který tak může učinit pomocí jakýchkoliv obvyklých znamení či slovních výrazů tím způsobem, aby to ve svědcích nevzbudilo žádnou pochybnost o jeho vůli⁷⁶. Je doporučeno, aby zůstavitel listinu nejprve podepsal a následně učinil prohlášení před svědky, jak ovšem vyplývá z judikatury, nemusí být tyto kroky provedeny ve zmíněném pořadí, stalo-li se tak v bezprostřední časové souvislosti a jeví-li se jednotlivé úkony jako jednotný úkon⁷⁷. Svědci závěti musí být se svojí rolí předem seznámeni a zadruhé k ní musí být způsobilí. Ustanovení § 1539 odst. 2 OZ vymezuje, kdo je absolutně nezpůsobilým svědkem. Jedná se o osoby, které nejsou plně svéprávné či osoby, které nejsou znalé jazyka nebo způsobu dorozumívání, jakým zůstavitel činí své prohlášení. Absolutní nezpůsobilost svědka závěti způsobuje absolutní neplatnost závěti. Po prohlášení zůstavitele se oba svědci podepíší na listinu a splní tak svůj úkol, kterým je potvrzení totožnosti zůstavitele jako osoby, jež závěť pořídila⁷⁸.

Ustanovení § 1535 OZ, o zvláštní allografní závěti, rozděluje ve svých dvou odstavcích zůstavitele do dvou skupin, a to na zůstavitele nevidomé a na zůstavitele se smyslovým postižením, kteří nemůžou číst nebo psát. Formální náležitosti zvláštní allografní závěti jsou stejné jako náležitosti obecné allografní závěti, rozdíl se však týká svědků a procesu pořizování listiny. V tomto případě je vyžadována součinnost tří současně přítomných svědků namísto dvou, včetně

---

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.10.2017, sp. zn. 21 Cdo 5591/2015

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1/2007.

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.8.2018, sp. zn. 21 Cdo 1706/2018.

pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky, a ti musí být současně a nepřetržitě přítomni při celém úkonu pořizování závěti⁷⁹.

U nevidomého zůstavitele se předpokládá, že před svědky vysloví, jaký má být obsah závěti a následně je mu nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal. Zůstavitel musí prohlásit, že listina opravdu obsahuje jeho poslední vůli a poté se podepíše. Pokud toho není kvůli smyslovému postižení schopen, učiní namísto podpisu před dvěma svědky rukou nebo jinak vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků připíše jméno jednajícího⁸⁰. Nakonec se podepíší svědci.

Pokud je zůstavitelem osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, jsou formální náležitosti stejné jako u závěti nevidomého. Obsah listiny je však do sféry zůstavitele tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí, opět svědkem, který závěť nepsal. Zůstavitel poté stejným způsobem potvrdí, že listina obsahuje jeho vůli. Podmínkou je, aby všichni svědci znali způsob dorozumívání zůstavitele. Při pořizování této formy závěti lze vycházet z ustanovení zákona č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, která poskytují různé komunikační metody využívající gest či dotyků prstů a dlaní komunikujících osob.

V závěti pořizené osobou se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, stejně jako v závěti nevidomého, by měly být obsaženy údaje, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo závěť napsal, kdo ji přečetl nebo tlumočil a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Byl-li obsah tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, uvede se to v listině včetně údaje, jaký způsob dorozumívání zůstavitel zvolil. Uvedení v závěti, že zůstavitel „nemůže číst nebo psát“ vyhoví jakákoliv slovní formulace, která bude popisovat skutečný stav⁸¹.

Jak již bylo zmíněno, další možností pořizení závěti je formou veřejné listiny. Ve smyslu ustanovení § 1537 a § 3026 odst. 2 OZ je veřejnou listinou notářský zápis. Notářský zápis o závěti je notářským zápisem o právním jednání podle § 62 an. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „notářský řád“ nebo „NotŘ“). Pořizení závěti notářským zápisem je sice proti soukromé závěti nákladnější, přesto oplývá značnými výhodami. První výhodou je důkazní hodnota veřejné listiny zakotvená v ustanovení § 568 OZ, tzn. že pokud zůstavitel pořídí závěť formou veřejné listiny, minimalizuje to do budoucna riziko vzniku sporu a pravost či platnost závěti. Dále notář, jakožto osoba s právnickým vzděláním, může zůstaviteli kvalifikovaně poradit, jak lépe a správnými formulacemi sepsat poslední pořízení. Poslední výhoda spočívá v uložení

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4.5.2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004

⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 563 odst. 1

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.2.2012, sp. zn. 21 Cdo 341/2010

listiny. V rámci soukromé závěti hrozí, že po smrti zůstavitele nebude nalezena nebo bude např. dědicem zatajena. Závěti formou notářského zápisu jsou dnes uloženy v Evidenci právních jednání pro případ smrti. Jedná se o neveřejný seznam v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Notářská komora České republiky, založený v roce 2001 podle § 35a odst. 1 NotŘ, původně pod jménem Centrální evidence závětí. Do této evidence se zanesly veškeré závěti sepsané notáři, ale i všechny starší závěti, které byly uloženy v notářských trezorech. V praxi notář, který pořízení pro případ smrti sepsal, zapíše do informačního systému evidence všechny údaje podle § 4 odst. 1 předpisu Notářské komory o Evidenci právních jednání pro případ smrti. Těmito údaji se rozumí jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, je-li přiděleno, a trvalý pobyt pořizovatele; nemá-li trvalý pobyt, jeho bydliště, dále označení listiny, datum sepsání listiny, je-li v listině uvedeno, běžné číslo seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti a nakonec jméno, příjmení a adresu notářské kanceláře notáře, u něhož je listina uložena. Notář, který jakožto soudem pověřený soudní komisař, provádí po smrti zůstavitele, v rámci dědického řízení, úkony soudu prvního stupně, podle § 100 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), v rámci předběžných šetření zjistí, zda je v evidenci Notářské komory evidováno pořízení pro případ smrti zůstavitele⁸². Notář, který byl pověřen jako soudní komisař, pak požádá notáře, u něhož je listina uložena, aby mu listinu vydal a mohla se tak stát součástí dědického řízení.

I tato evidence zatím není dokonalá. Úskalí spočívá v tom, že v informačním systému jsou evidovány pouze závěti sepsané českými notáři, nebo u českých notářů uložené. Pokud tedy zůstavitelovo pořízení pro případ smrti sepsal notář v zahraničí, či je u něj uloženo, český notář nemá žádný přístup k informacím o takovém pořízení.

V rámci porovnávání soukromé závěti a závěti pořízené veřejnou listinou byl přelomový rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2022⁸³, řešící případný spor, kdy dědic ze zákona zpochybňuje dědice ze závěti pořízené formou soukromé listiny, buď jen z hlediska pravosti, nebo jak z hlediska pravosti, tak z hlediska platnosti. Výsledkem je, že v případě takového sporu je právo závětního dědice slabším dědickým právem a závětní dědic je k hájení svého práva odkázán k podání žaloby podle § 170 ZŘS. Tento rozsudek jen potvrdil, že pořízení formou veřejné listiny je pro zůstavitele opravdu jistějším krokem z hlediska předejití budoucím sporům o dědické právo díky její důkazní hodnotě, kterou soukromá závěť příliš neoplyývá.

---

⁸² KLEIN, Šimon. *Evidence právních jednání pro případ smrti*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2014, č.5, s. 16. [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_173-evidence-pravnich-jednani-pro-pripad-smrti

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.2.2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021 -II

Předpokládá se, že zůstavitel přistoupí k sepsání závěti v klidu a s rozvahou. Nelze vyloučit, že k tomu vždy budou vhodné podmínky z důvodu různých mimořádných situací, které nelze čekat. V těchto mimořádných situacích nabízí občanský zákoník možnost pořízení tzv. závěti s úlevami neboli privilegované závěti. Tento typ závětí znalo už římské právo a v dnešní době také patří mezi standard evropských konvenčních práv, vzhledem k tomu, že bychom podobnou úpravu hledali v mnoha kontinentálních zákonících, jako např. ve francouzském, německém, či švýcarském zákoníku a mnoha dalších. Speciální je tato forma závětí v tom, že zákon zde slevil z požadovaných náležitostí, ačkoliv určité formality musí být stále dodrženy. Benevolentní je zákon např. ohledně svědků, kdy jimi mohou být i osoby, které dosáhly patnáctého roku věku, a osoby, které byly ve svéprávnosti omezeny, pokud jsou způsobilé věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti. Je-li závěť pořízena s úlevami, není její platnosti na újmu, že ji zůstavitel nebo svědek nepodepsal proto, že nemohl psát, nebo pro jinou závažnou překážku, je-li to v listině výslovně uvedeno⁸⁴.

Možnost pořídit ústní závěť před třemi svědky má člověk, který je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, popř. člověk, který se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě⁸⁵. Nenadálou událostí se rozumí událost, kvůli které je zůstavitel v bezprostředním ohrožení života, např. vážné zranění na pracovišti, při sportu nebo v domácnosti, vážná nehoda v automobilu, či např. vážné zdravotní komplikace. Ochromením společenského styku může být např. povodeň, či epidemie. Svědci musí být přítomni celému procesu pořizování ústní závěti a je vhodné, aby pořídili záznam celého úkonu. Pokud záznam neprovedou, bude důvodem dědické posoupnosti protokol o jejich vyslechnutí. Ústně pořízená závěť je platná pouze dva týdny od jejího pořízení.

Ustanovení § 1543 OZ řeší situace, kdy existuje důvodná obava, ať zůstavitele samotného či jeho blízkých, že zůstavitel umře dříve, než stihne pořídit závěť veřejnou listinou, může jeho poslední vůli zaznamenat starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá. Slovo *může* je v právní úpravě použito vědomě, protože je pouze na uvážení starosty, zda-li jsou splněny podmínky pro takové pořízení, a zda-li k zaznamenání poslední vůle přistoupí. Kromě starosty tak může učinit též osoba oprávněna vykonávat pravomoc starosty. K platnosti této závěti je potřeba přítomnosti dvou svědků, kteří musí být přítomni až čtení zaznamenané závěti a výslovnému

---

⁸⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1548

⁸⁵ Tamtéž, § 1542 odst. 1

projevu zůstavitele, kterým stvrzuje svojí vůli v listině. Po pořízení zajistí obec uložení závěti do notářské úschovy (§ 1546 OZ). Závěť tohoto typu je platná pouze tři měsíce od jejího pořízení.

Poslední dva typy privilegovaných závětí jsou upraveny v ustanoveních § 1544 a § 1545 OZ. První zmíněné se zabývá situací, kdy se zůstavitel ocitá na palubě námořního plavila plujícího pod státní vlajkou ČR v souladu se zákonem č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku ČR v souladu se zákonem č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a má vážný důvod k vytvoření své poslední vůle. Formální úleva, kterou zákon přináší, spočívá v možnosti zaznamenat poslední vůli zůstavitele velitelem námořního plavidla nebo letadla, popř. jeho zástupcem, pokud mu to nebrání v péči o bezpečnou plavbu nebo let. Pro pořízení závěti před velitelem letadla nebo námořního plavidla je vyžadována přítomnost dvou svědků. Pořízení závěti zaznamená velitel do lodního, či palubního deníku a samotnou závěť je třeba zaznamenat na samostatnou listinu mimo deník. Tento záznam (mimo lodní či palubní deník) pak následně v souladu se zákonem velitel plavidla či letadla předá bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbližší přístavu, do něhož námořní plavidlo připluje nebo místu, kde letadlo přistálo (nebo jej předá orgánu veřejné moci, u něhož je letadlo zapsáno v leteckém rejstříku)⁸⁶.

Druhé zmíněné ustanovení umožňuje závěť sepsanou velitelem vojenské jednotky. Předpokládá se, že válečný konflikt či účast ve vojenské operaci je natolik závažná situace, že možnost pořízení závěti je zcela odůvodněná. Zůstavitelem musí být voják ozbrojených sil podle zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR. Po sepsání závěti předá velitel bez zbytečného odkladu Ministerstvu obrany České republiky. Ostatní formální náležitosti jsou stejné jako u předchozího ustanovení, tzn. u čtení zaznamenané závěti a výslovného projevu zůstavitele musí být přítomni dva svědci. Platnost závěti pořízená velitelem ozbrojených sil, stejně jako velitelem letadla či lodi, je tři měsíce od pořízení. Tato lhůta však nepočne běžet, dokud zůstavitel nemůže pořídit závěť ve formě veřejné listiny – notářského zápisu⁸⁷.

3.1.3.2. Datace závěti

Závěť je podle ustanovení § 1494 neplatná, pokud jsou kumulativně splněny dvě podmínky: „není-li zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena“ a „pořídil-li zůstavitel více závětí, které si odporují, nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení“. Vzhledem k tomu, že podle ustanovení § 1576 OZ pozdější závěť ruší dřívější závěť, je logické,

⁸⁶ PETROV, Jan. Michal, VÝTISK, Vladimír, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. [online]. Vyd. 2. Praha: C.H.Beck, 2022, k § 1544. [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

⁸⁷ Tamtéž. K § 1545. [cit. 16. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

že při existenci více závětí, je jejich datace podstatnou náležitostí, aby bylo možné rozeznat, kterou závěť napsal zůstavitel dříve, a kterou později, ledaže by např. byly stejného obsahu. Pokud existuje jen jediná závěť, je pouze doporučeno, aby obsahovala měsíc, den a rok porřízení. Postačí ale, když dá zůstavitel najevo datum sepsání jiným označením, např. *v den svých padesátých narozenin*.⁸⁸ Předchozí právní úprava stanovila, že: „*V každé závěti musí být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, jinak je neplatná.*“⁸⁹. K tomuto ustanovení se vztahovala i judikatura Nejvyššího soudu, podle které: „*Údaj o datu podpisu závěti v listině o ověření pravosti podpisu zůstavitele (tj. ověřovací doložka) nemůže nahradit chybějící datum v textu závěti nebo opravit datum v textu závěti, které není datum, kdy byla závěť skutečně podepsána, a to ani v případě, že ověřovací doložka je vyznačena přímo na listině obsahující závěť*“⁹⁰. Myslím si, že tento judikát byl příliš přísný. Podle § 11 zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování, se ověřovací doložkou vyznačuje na listině legalizace, což je úkon, kterým se ověřuje, že žadatel před ověřující osobou vlastnoručně listinu podepsal, či uznal podpis za vlastní. Nejen tedy, že je známé datum podpisu listiny, ale také je ověřena pravost podpisu a totožnost pořizovatele závěti. Tento judikát pozbyl platnosti s přijetím nového občanského zákoníku, podle kterého absence datace automaticky nezpůsobuje neplatnost závěti jako právního jednání.⁹¹ Jiná situace nastává, kdy jinak právní účinky závěti závisí na určení doby jejího porřízení. Můžeme si pod tím představit např. situaci, kdy zůstavitel ztratil pořizovací způsobilost a je třeba zkoumat, zda-li byla závěť sepsána v momentě, kdy byl ještě způsobilý, či ne.

3.1.3.3. Zůstavení alespoň podílu na pozůstalosti jedné či více osobám

Povolání dědice, či dědiců (*heredem institutio*), a případně určení jeho podílu na pozůstalosti, je základní a obligatorní obsahovou náležitostí závěti. Dědic nemusí být v závěti výslovně jmenován, ale ze závěti musí být zjistitelné, které osobě má zůstavený majetek připadnout. To vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu⁹², který řešil platnost holografní závěti, ve které zůstavitel uvedl, že veškerý majetek odkazuje rodině jeho neteře. Ačkoliv je dle mého mínění toto vymezení velice široké a mohlo by vyvolat další spory o to, kdo z rodiny neteře je tedy vlastně dědicem, soud se touto otázkou příliš nezabýval a posoudil pouze platnost závěti z hlediska jejích splněných náležitostí. Nicméně pokud ani výkladem právního úkonu není možné dovodit, kdo se

⁸⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jan, DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, str. 91

⁸⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 476 odst. 2.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004

⁹¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720).* 1 vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. „*Ani datum už není podstatnou náležitostí závěti*“

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002

má stát dědicem zůstavitele, závěť je neplatná pro neurčitost ve vymezení okruhu povolaných dědiců⁹³.

Zůstavitel může za dědice povolat jakoukoliv osobu, která je způsobilá mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, tzn. má právní osobnost. Právní osobnost mají lidé od narození do smrti⁹⁴. Lze určit dědicem i dítě počaté neboli *nascitura*, u kterého se uplatní právní fikce, že za okamžik narození je považován okamžik početí do doby, než bude jisté, zda-li se nasciturus narodil živý, nebo mrtvý⁹⁵. V závěti lze také využít institutu svěřenského nástupnictví⁹⁶, v rámci kterého je, mimo jiné, možné povolat osobu, která ještě neexistuje.

V případě, že zůstavitel povolá konkrétně určenou skupinu osob, ale blíže neurčí členy této skupiny, uplatní se vyvratitelná právní domněnka podle ustanovení § 1503 odst. 2 OZ, že dědici jsou ti, kteří do určené skupiny patřili v době zůstavitelovy smrti. Dokážu si představit, že v praxi by takové neurčité vymezení mohlo působit problémy v rámci dokazování, kdo byl v době zůstavitelovy smrti členem dané skupiny, a kdo ne.

Kromě osob fyzických má zůstavitel možnost povolat za dědice také právnickou osobu, a to jak práva soukromého, tak i práva veřejného, což vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu, kdy v daném případě rozhodl, že příspěvková organizace kraje je subjektem způsobilým k dědění ze závěti.⁹⁷ Právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku, do svého zániku⁹⁸. Zůstavitel však může povolat dědicem i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Podmínkou je vznik této osoby do jednoho roku od smrti zůstavitele⁹⁹. Toto ustanovení se týká především situací, kdy zůstavitel založí závěti nadaci, nadační fond nebo ústav. Právnická osoba je sice založena již smrtí zůstavitele, ale vzniká až zápisem do veřejného rejstříku.¹⁰⁰ Pokud subjekt nemá právnickou osobnost, nemůže být povolán dědicem. To je např. případ svěřenského fondu jako souboru majetku *sui generis* bez právní osobnosti, který není způsobilý být dědicem, ale lze ho pořízením *mortis causa* zřídit. Na rozdíl od právnické osoby vzniká již v momentě smrti zůstavitele¹⁰¹.

S povoláním dědice úzce souvisí i vymezení podílu na pozůstalosti. Občanský zákoník poskytuje výkladová pravidla pro případnutí pozůstalosti dědicům mezi ustanoveními §§ 1499 –

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 1977, sp. zn. 4 Cz 22/77

⁹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 23

⁹⁵ Tamtéž, § 25

⁹⁶ Viz část 3.1.4.2. této práce

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 158/2007 [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

⁹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 118

⁹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1478

¹⁰⁰ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1552

¹⁰¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1451 odst. 3

1503. Tato ustanovení mnohdy pomáhají situacím, kdy zůstavitel nedokonale vyjádří své představy o rozdělení svého majetku mezi dědice po jeho smrti.

První možností je existence pouze jediného dědice, kterému lze zůstatit celou pozůstalost, nebo jen podíl na pozůstalosti. V případě podílu případně zbývající část pozůstalosti zákonným dědicům. Toto ustanovení reflektuje zásadní pravidlo, že vůle zůstavitele má přednost před děděním ze zákona. V případě zůstavení celé pozůstalosti jedinému dědici se nejvíce projeví zásada univerzální sukcese, kdy tento jediný dědic nastupuje do všech práv a povinností zůstavitele¹⁰².

Druhá možnost je existence více dědiců, které je možné povolat bez určení podílů (*sine partibus*), či s určením podílů (*cum partibus*), přičemž oba způsoby lze v závěti kombinovat. Pokud zůstavitel povolá více dědiců, aniž by určil jejich podíly, mají právo na pozůstalost rovným dílem. Bez určení podílů se považuje i výslovné povolání „*rovným dílem*“, protože podíl každého z dědiců není definitivně dán, ale závisí na počtu způsobilých dědiců v době smrti¹⁰³. Na druhou stranu může zůstavitel v závěti přesnou velikost jejich podílu a může tak učinit různými způsoby, např. určením konkrétní věci, zlomkem či procentem¹⁰⁴. Vyměří-li zůstavitel některým povolaným dědicům určitý podíl a jiným nikoliv, případně dědicům povolaným bez podílu zbylá část pozůstalosti rovným dílem.

Pokud některý z testamentárních dědiců nenabyl svůj závěti určený podíl, a tento podíl nenabyl ani jeho případný náhradník, podíl se uvolní. Občanský zákoník umožňuje, na rozdíl od předešlé právní úpravy, přirůstání neboli *akrescenci* uvolněných dědických podílů ostatním závětním dědicům, což opět posiluje postavení závěti jako dědického titulu. Podmínkou je, aby ostatní dědicové byli povoláni rovným dílem, či bez určení podílů¹⁰⁵.

Pakliže jsou dědicům určeny podíly, ale pozůstalost není vyčerpána celá, případně zbývající část zákonným dědicům. Občanský zákoník počítá s tím, že pokud zůstavitel vyměřil závětním dědicům přesné díly, nemají tudíž dědit více, než je jim určeno.

S uvolněným dědickým podílem přecházejí na toho, komu přiroste, i omezení s dílem spojená (zásada *portio accrescit cum suo onere*). Projevuje se tím zásada, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Omezení může představovat závazek splnit odkaz, podmínku, či příkaz. Existují však dvě výjimky, kdy omezení na dědice nepřecházejí, a sice týkalo-li se omezení výslovně na osobu zůstavitelem povolaného dědice nebo plyne-li to z povahy věci.

---

¹⁰² PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1575

¹⁰³ Tamtéž, str. 1576

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016

3.1.4. Fakultativní náležitosti

Zůstavitel může svoji vůli v posledním pořízení, v tomto případě v závěti, vyjádřit mnohem barvitěji, než jen v rámci podstatných náležitostí. Občanský zákoník mu v tomto směru nabízí širokou škálu možností.

3.1.4.1. Obecné náhradnictví

Obecné náhradnictví neboli *vulgární substitute* upravují ustanovení §§ 1507 - 1511 OZ. O obecné náhradnictví se jedná, stanoví-li zůstavitel náhradníka (substituta) svému závěti povolanému dědici (institutovi) pro případ, že tento původní testamentární dědic dědictví nenabude, přičemž nezáleží, zda-li dědit nechtěl, či nemohl. Zůstavitel může povolat náhradníka také svému dědici ze zákona¹⁰⁶. Kolik si zůstavitel zvolí náhradníků je pouze na něm. Při větším počtu náhradníků může zůstavitel určit jejich pořadí očíslováním, a neučiní-li tak, dědí ten náhradník, který je ve výčtu nejbližší k osobě, která dědictví nenabyla. Stejně jako u uvolněného podílu přirostlého k jinému dědici, i pro náhradníka platí omezení, která se pojí s dědickým podílem, ledaže zůstavitel stanovil tato omezení pouze určité osobě, nebo nejsou možná z povahy věci, tzn. náhradník nemá schopnost danou povinnost splnit. Obecné náhradnictví zaniká, jestliže povolanému dědici vznikne právo nabýt dědictví. Obecné náhradnictví totiž vylučuje, aby dědictví nabyl dědic i jeho náhradník, ať již současně, či po sobě.¹⁰⁷ Stejně tak platí, že pokud náhradník napadlé dědictví neodmítne, zanikne tím náhradnictví dalších náhradníků v řadě za ním.¹⁰⁸ K zániku obecného náhradnictví může dojít i v případě, kdy zůstavitel určil náhradníka svému bezdětnému potomkovi, kterému se později narodí dítě, tudíž po sobě zanechá potomky způsobilé dědit. Je žádoucí, aby pozůstalost či její část přešla do rukou potomků zůstavitele, o jejichž dědické způsobilosti zůstavitel v době pořízení závěti nevěděl¹⁰⁹. Zůstavitel však může vždy v závěti stanovit, že si nepřeje, aby ve výše uvedených případech jím stanovené náhradnictví zaniklo. V takovém případě musí být upřednostněna jeho vůle před zákonnou úpravou. Mimo jiné institut náhradníka zanikne i v případě, že náhradník zemře, či se stane jinak nezpůsobilým dědit.

3.1.4.2. Svěrenské nástupnictví

Svěrenské nástupnictví nebo také *fideikomisární substitute*. Tento institut existoval již v římskoprávní úpravě¹¹⁰, avšak tenkrát měla zcela jiný význam než je tomu dnes. V dnešní úpravě

¹⁰⁶ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 114

¹⁰⁷ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1583

¹⁰⁸ JANKŮ, Martin a Karel MAREK. *Vybrané kapitoly ze soukromého práva.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 117

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 117

¹¹⁰ Viz část 2.1 této práce

se jedná o zůstavitelem stanovenou posloupnost dědiců. V této posloupnosti je na prvním místě přední dědic, tzn. dědic, který dědictví přijal jako první po zůstavitelově smrti, a jako druhý v pořadí je zde svěřenský nástupce neboli následný dědic, který má dědictví nabýt až po určité době od zůstavitelovy smrti od předního dědice. Dědické právo následného dědice je vždy závislé na nějaké podmínce (*casus substitutionis*), blíže definované v posledním pořízení zůstavitele.¹¹¹ Zásadní rozdíl od vulgární substituce lze spatřit v tom, že po splnění zůstavitelem stanovených podmínek nabývají dědictví všechny jim určené osoby. Avšak ani v tomto případě nenabývají dědictví současně, ale po sobě. Pokud ze zůstavitelovy vůle není jasné, zda-li se jedná o vulgární substituci, či svěřenské nástupnictví, uplatní se fikce zřízení svěřenského nástupnictví¹¹². V případě, že zůstavitel určí pouze následného dědice a předního nikoliv, nabízí se několik řešení. Zaprvé se mohou stát předními dědici dědicové ze zákona. Ti by ale mohli dědictví postupně odmítat, až by majetek zůstavitele získal jako dědic stát¹¹³. V druhém případě lze stanovit správce pozůstalosti, který se bude starat o zůstavitelův majetek do té doby, než bude moci být následnému dědici potvrzeno nabytí dědictví. Soud by musel dohlížet na výkon správce např. i řadu let, proto tato verze není příliš praktická. Poslední možnost nabízí, aby se svěřenský nástupce stal rovnou předním dědicem z titulu náhradníka, což ale úplně nekoresponduje se zůstavitelovou vůlí. Lze to tedy celkově vyřešit tím způsobem, že není-li stanoven přední dědic, stane se jím dědic zákonný, a v případě, že by dědictví mělo padnout do rukou státu, nastoupí na místo předního dědice svěřenský nástupce¹¹⁴.

K právní fikci zřízení svěřenského nástupnictví dochází v případech kdy, zůstavitel povolá svému dědici dědice, zakáže-li dědici, aby o zanechaném jmění pořizoval, povolá-li za dědice někoho, kdo v době smrti zůstavitele ještě není, anebo povolá-li dědice s podmínkou nebo na určitou dobu¹¹⁵. Pokud zůstavitel zakáže přednímu dědici pořizovat o zanechaném jmění, zdědí po něm tento majetek jeho zákonní dědici. Přední dědic má v tomto případě omezenou svou testovací svobodu pouze v rozsahu jeho vlastní pozůstalosti. U povolání dědice, který ještě není se může jednat o fyzickou osobu jako ještě nenarozené dítě či o právnickou osobu podmíněnou svým vznikem do jednoho roku od smrti zůstavitele. Povolání dědice s podmínkou můžeme rozdělit na dva druhy. Při podmínce odkládací musí určitou povinnost splnit svěřenský nástupce a následně

---

¹¹¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 71

¹¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1512 odst. 2

¹¹³ Tamtéž, § 1634

¹¹⁴ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2 vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 120

¹¹⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1513

nabude dědictví, zatímco podmínku rozvazovací musí splnit přední dědic a následně přenechat dědictví svěrenskému nástupci. Konečně může zůstavitel povolat předního dědice jen na určitou dobu, tzn. s doložkou času na určitou dobu (*dies ad quem*) např. dvacet let po úmrtí zůstavitele.

Institut svěrenského nástupnictví zároveň klade mnoho zákonem ne zcela vyřešených otázek. V polemice zůstává, zda-li má být svěrenský nástupce účastníkem prvního řízení o pozůstalosti, či situace, kdy je nepominutelným dědicem zůstavitele.¹¹⁶ V rámci řízení o pozůstalosti zastávám názor, že svěrenský nástupce by měl být účastníkem již prvního řízení. Stejně jako jiní dědicové by měl mít příležitost se ke svému postu následného dědice vyjádřit nebo dědictví přijmout, či odmítnout. V případě odmítnutí následného nabytí dědictví svěrenským nástupcem by tak např. zaniklo omezení vlastnického práva předního dědice, vyplývající z § 1521 OZ, a ten by mohl s nabytým majetkem nakládat dle svého. Pokud je svěrenský nástupce nepominutelným dědicem, má mu být povinný díl vyplacen již při prvním pozůstalostním řízení a omezena tak autonomie vůle zůstavitele jako s „obyčejnými“ nepominutelnými dědici, nebo je to bráno tím způsobem, že svěrenský nástupce o svůj povinný díl nepřijde, ale musí si na něj určitou dobu počkat? Judikatura tuto otázku dlouho neřešila, až v roce 2020 rozhodl Městský soud v Praze usnesením, které dává jasnou odpověď. Nepominutelný dědic povolán dědit jako substitut, může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu podle § 1485 odst. 1 OZ. Pokud je tedy nepominutelný dědic zároveň svěrenským nástupcem, je pouze na něm, zda-li dá přednost dědickému právu následného dědice a nabytí vlastnictví bude odloženo, či zda-li bude žádat svůj povinný díl okamžitě v prvním řízení a zanikne jeho pozice následného dědice.¹¹⁷ Právní věta daného usnesení zní: „*Neopominutelný dědic, který je závětí zůstavitele povolán jako svěrenecký nástupce (následný dědic) k majetku, jehož hodnota je stejná jako jeho povinný díl nebo vyšší, a který neodmítl dědictví s výhradou povinného dílu, nemá vůči přednímu dědici právo na povinný díl.*“¹¹⁸. K tomuto závěru došel Městský soud mimo jiné proto, že smyslem svěrenského nástupnictví je, aby bylo přednímu dědici umožněno předmět substituce užívat a požívat¹¹⁹, nikoliv zkrácení nepominutelného dědice. Pokud by přední dědic musel následnému dědici vyplatit povinný díl, mohlo by to pro něj být často likvidační a celkově nevýhodné oproti situaci, kdy by mu zůstavitel zřídil věcné břemeno, ze kterého neplynou žádné povinnosti.

¹¹⁶ NÝVLTOVÁ, Markéta. *Opět ke svěrenskému nástupnictví*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.4, s. 25. [cit. 19. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_603-opet-ke-sverenskemu-nastupnictvi

¹¹⁷ SÁBLÍKOVÁ, Věra. *K otázce, zda je následný dědic účastníkem předního řízení o pozůstalosti a zda má následný dědic právo na povinný díl*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2020, č.4, s. 33. [cit. 19. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/AD_NOTAM_4_2020_web.pdf

¹¹⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25.9.2020, sp. zn. 29 Cdo 286/2020

¹¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1521

Stejně jako vznik, tak i zánik svěřenského nástupnictví může mít více důvodů¹²⁰. Obecně svěřenské nástupnictví nemůže trvat věčně, je omezeno uplynutím sta let od smrti zůstavitele, a to i v případě, kdy zůstavitel stanovil delší dobu. Tím zabraňuje občanský zákoník vzniku rodinného fideikomisu, což byl institut, který udržoval majetek v rodině podle řádu stanoveného zakladatelem.¹²¹ Existence rodinného fideikomisu byla zrušena v roce 1924¹²². Svěřenské nástupnictví také zanikne, stane-li se zůstavitelovým dědicem následný dědic, který začal existovat až po zůstavitelově smrti. Dalším důvodem zániku je absence svěřenských nástupců, či důvodu, pro který bylo zřízeno. Stanovil-li zůstavitel svěřenského nástupce svému nezletilému dítěti, které není kvůli věku způsobilé pořizovat o svém majetku, zaniká svěřenské nástupnictví okamžikem zletilosti dítěte, pouze však v rozsahu povinného dílu. Ustanoví-li zůstavitel svěřenského nástupce svému dítěti, či jinému potomkovi, v době, kdy je bezdětný, zaniká toto svěřenské nástupnictví v plném rozsahu, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele. Tato hypotéza je splněna v případě, kdy potomek, kterému byl stanoven svěřenský nástupce, zanechá potomka pokrevního, ale i v případě, kdy zanechá potomka nezrušitelně osvojeného¹²³.

V rámci institutu svěřenského nástupnictví získá následný dědic vždy jen majetek v tom rozsahu, v jakém ho nabyt přední dědic od zůstavitele. Pro zprostředkování možnosti následného dědice seznámit se z obsahem dědictví, které by měl v budoucnosti nabýt, poskytuje občanský zákoník možnost sestavení inventáře předním dědicem. Tento inventář musí přední dědic sestavit v případě, že o to svěřenský nástupce požádá, a to v písemné formě a bez zbytečného. Především se jedná o situaci, kdy nebyl v prvním řízení o pozůstalosti vyhotoven soupis pozůstalosti dle § 1685 OZ a je tedy třeba vyhotovit zvláštní inventář.¹²⁴ Svěřenský nástupce může požádat, aby byl inventář vyhotoven ve formě veřejné listiny, tzn. notářského zápisu. Náklady na sestavení inventáře jdou k tíži dědictví, tzn. jsou pasivem pozůstalosti.

3.1.4.3. Vedlejší doložky závěti

Dnešní občanský zákoník obohatil testovací svobodu zůstavitele možností, přidat do svého pořízení pro případ smrti vedlejší doložky, při jejichž splnění se dědic stane vlastníkem pozůstalosti, nebo její části, která mu dle poslední vůle náleží.¹²⁵ Právní úpravu bychom

¹²⁰ Tamtéž, §§ 1515 - 1519

¹²¹ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 73

¹²² Zákonem č. 179/1924 Sb., o zrušení svěřenství, § 1

¹²³ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1587

¹²⁴ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 135

¹²⁵ JANKŮ, Martin a Karel MAREK. *Vybrané kapitoly ze soukromého práva.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 120

v občanském zákoníku hledali mezi ustanoveními §§ 1551 - 1574. Mezi ně lze zařadit podmínku, doložení času či příkaz a v širším slova smyslu i povolání vykonavatele závěti či správce pozůstalosti¹²⁶. Tato vedlejší ustanovení mohou být uložena dědici i odkazovníkovi, a to nejen v závěti, ale také v dovětku, kterému se budu věnovat v pozdější kapitole¹²⁷. Občanský zákoník z roku 1964 vůbec podmínění závěti neumožňoval, a pokud se taková podmínka v závěti objevila, neměla právní následky. V případě, že zůstavitel zemřel po dni nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, tzn. po 31.12.2014, a jeho závěť z dřívější doby obsahuje podmínky, které nové úpravě neodporují, budou platné. To vyplývá z ustanovení § 3070 OZ.

Vůle zůstavitele, projevená pomocí vedlejších doložek, má na druhou stranu své zákonem dané limity, jejichž překročení sankcionuje občanský zákoník zdánlivostí, tzn. že se k nim nepřihlíží. Takovými limity jsou vedlejší doložky směřující ke zřejmému obtěžování dědice, zjevně odporující veřejnému pořádku (např. podmínka aby dědic spáchal trestný čin) či doložky nesrozumitelné¹²⁸. V tomto ustanovení jsou smíšeny vady způsobující neplatnost pro rozpor s veřejným pořádkem a zdánlivost pro nesrozumitelnost právního jednání, přičemž je vždy uložena sankce jako v případě zdánlivosti.¹²⁹ Nepřihlíží se také k vedlejší doložce zasahující do privátní sféry dědice či odkazovníka tím způsobem, že je mu zakázáno nebo nařízeno uzavřít či neuzavřít manželství, popřípadě v manželství setrvat, anebo manželství zrušit (to samé platí i pro registrované partnerství - § 3020 OZ). Toto pravidlo je stanoveno v § 1552 OZ a lze ho v podstatě využít jako rozšíření ustanovení předcházejícího. Zůstavitel má však možnost zřídit někomu právo na dobu, než uzavře manželství. Pod tímto si lze představit zřízení např. časově omezeného práva na periodické plnění či užívacího práva.

3.1.4.3.1. Vykonavatel závěti

Díky institutu vykonavatele závěti se zůstavitel může ujistit, že jeho poslední vůle bude v budoucnu řádně naplněna. Funkce vykonavatele závěti je vázána na konkrétní osobou, která musí mít právní osobnost. Může jím být jak osoba fyzická, tak i osoba právnická a lze ho povolovat pouze platnou závětí. Většinou se jedná o osobu zůstaviteli blízkou, které důvěřuje, a proto po ní žádá, aby po jeho smrti dbala o řádné splnění jeho poslední vůle s péčí řádného hospodáře¹³⁰. Kromě blízké osoby může být vykonavatelem závěti také notář, ne však ten samý, který jako

¹²⁶ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 84

¹²⁷ Viz kapitola 3.3 této práce

¹²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1551 odst. 2

¹²⁹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1620

¹³⁰ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2 vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 189

soudní komisař projednává pozůstalost, nebo advokát. Pokud v rámci projednávání dědictví soud zjistí, že zůstavitel povolal vykonavatele závěti, musí jej o tom vyrozumět. Poté záleží na vykonavateli, zda-li funkci přijme a bude ji plnit, či zda-li odstoupí.¹³¹ Odstoupení je účinné, dojde-li soudu.¹³² Pro tento případ může zůstavitel povolat v závěti náhradníka, který by plnil funkci místo původního vykonavatele.

Zůstavitel může vykonavateli uložit určité povinnosti, a v případě stanovení odměny musí také definovat, jakým způsobem bude vykonavatel odměňován. Odměna vykonavatele závěti může být určena různými způsoby a je řazena mezi pasiva dědictví. Kromě dohlížení na řádné plnění zůstavitelovy vůle má vykonavatel závěti také další úkoly, se kterými jsou spojena určitá práva či povinnosti. Demonstrativně mezi tyto úkoly lze zahrnout: povinnost hájení platnosti závěti před soudem, namítání nezpůsobilosti dědice či odkazovníka¹³³, vymáhání splnění příkazů zůstavitele¹³⁴, potvrzení soudu splnění zůstavitelových nařízení¹³⁵, prohlášení o splnění odkazu¹³⁶, a v případě, že není ustanoven správce pozůstalosti, je tato funkce přidělena vykonavateli závěti, který v rámci pozůstalosti vykonává její prostou správu¹³⁷, a to do doby, než soud rozhodne o jiném opatření¹³⁸. Vykonavatel závěti je účastníkem pozůstalostního řízení, podle § 114 ZŘS a díky tomu je legitimován k podání žalob, jimž lze plnit jemu svěřené úkoly.

3.1.4.3.2. Správce pozůstalosti

Institut správce pozůstalosti, upravený ustanoveními §§ 1556 – 1560 OZ, je vhodný zejména v situacích, kdy je zůstavitel vlastníkem velkého majetku či např. obchodního závodu, a je potřebné starat se po jeho smrti o výrobu a podnikání, které nelze přerušit. Osobu správce pozůstalosti povolává zůstavitel pro celou pozůstalost, nebo pouze pro její část a musí tak učinit formou veřejné listiny, ve které stanoví i eventuální povinnosti správce a zda i jak bude odměňován. V případě, že zůstavitel nepovolá správce pozůstalosti, ani vykonavatele závěti, spravuje pozůstalost dědic či všichni dědicové. Správce pozůstalosti může být také vybrán a jmenován soudem formou usnesení vydaného soudním komisařem. Za těchto okolností musí

¹³¹ NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 57

¹³² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015 str. 78

¹³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1554 odst. 1

¹³⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1571

¹³⁵ Tamtéž, § 1690 odst. 2

¹³⁶ Tamtéž, § 1621 odst. 2

¹³⁷ Tamtéž, § 1405

¹³⁸ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 85

projevit souhlas se svým jmenováním¹³⁹ a může ho také kdykoliv odvolat, resp. z funkce odstoupit. Je-li správce pozůstalosti jmenován soudem, jeho odměna, náhrada výdajů a náhrada za daň z přidané hodnoty patří mezi náklady pozůstalostního řízení ve smyslu § 127 ZŘS.¹⁴⁰

Správce pozůstalosti se ujme správy hned poté, co se dozví o smrti zůstavitele, je-li mu známo, že byl povolán. Není-li mu to známo, soud jej o tom vyrozumí dle § 148 ZŘS. Funkce správce pozůstalosti obsahuje provádění prosté správy zůstavitelova majetku po jeho smrti. Jeho činnost je zaměřena především k uchování majetku, je povinen postupovat s odbornou péčí a provádět veškeré úkony v běžných záležitostech¹⁴¹. Byl-li povolán vykonavatel závěti, řídí se správce pozůstalosti jeho pokyny a pro úkony přesahující rozsah prosté správy pozůstalosti je zapotřebí souhlasu dědiců.

3.1.4.3.3. Podmínky

Podmínka je obecně vedlejším ustanovením právního jednání, jehož právní účinek je díky ní závislý na právní či faktické události nebo na právním či faktickém jednání, o kterém není jisté, zda-li nastane, popř. kdy nastane. Zůstavitel podmiňuje nabytí dědictví splněním podmínky. Obecná úprava podmínek upravená mezi §§ 548 – 549 OZ, je dále doplněna speciální úpravou pro porízení *mortis causa* mezi §§ 1561 – 1563 OZ.

Zůstavitel může určit podmínku dědici i odkazovníkovi. Podmínku lze formulovat pozitivně (určitá skutečnost nastane), či negativně (skutečnost nenastane). Musí být vždy zjevně poznatelná, musí být budoucí a nejistá. Zákon rozlišuje podmínky odkládací (suspensivní) a rozvazovací (resolutivní). Při stanovení odkládací podmínky je zapotřebí, aby vedle obecných předpokladů dědění, byla splněna i tato podmínka. Naopak povolá-li zůstavitel dědice s rozvazovací podmínkou, splněním takové podmínky jeho dědické právo zanikne. Zvláštní režim se oproti obecné právní úpravě projeví v situaci, kdy je uložena podmínka nemožná, která není schopná způsobit zamýšlené právní následky. Nemožná odkládací podmínka způsobuje neplatnost celého ustanovení, které s takovou podmínkou počítá, a zůstavitelem zřízené právo nemůže vůbec vzniknout. Naproti tomu k nemožné rozvazovací podmínce se vůbec nepřihlíží a zůstavitelem zřízené právo zůstává platné a dále nepodmíněné.¹⁴²

¹³⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015 str. 45

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 19.10.2021, sp. zn. II. ÚS 3195/20

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.12.2010, sp. zn. 29 Cdo 865/2009

¹⁴² PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1628

3.1.4.3.4. Doložení času

Zůstavitel může v závěti určit, že dědic či odkazovník nabude své právo na určitou omezenou dobu (*dies ad quem* neboli den, do kterého se právo počítá), nebo že dědic či odkazovník nabude své právo později než v době smrti zůstavitele (*dies a quo* neboli den, od kterého se právo počítá)¹⁴³. Rozdíl mezi doložením času a podmínkou je, že v podmínce je vždy prvek nejistoty, zatímco doložení času je vždy spojeno s událostí, která nastat musí¹⁴⁴. V momentě, kdy není jisté, zda-li čas nastane, použije se nevyvratitelná domněnka, že zůstavené právo je podmíněné¹⁴⁵. Doložení času můžeme také nazvat tzv. nutnou podmínkou a při jejím splnění přechází zůstavené právo i na dědice osoby, již bylo dědické právo zůstaveno¹⁴⁶. Je tak stanoveno z důvodu, že čas je objektivní veličinou a neexistují zde stejné důvody, jako je tomu u podmínek, pro které by doložení času nemohlo být splněno. Zemře-li tedy dědic po zůstaviteli, avšak před dovršením lhůty, jenž mu byla zůstavitelem stanovena pro nabytí dědického práva, přechází toto zanechané právo na jeho dědice. Pokud ale dědic, jehož nabytí práva bylo odsunuto, zemře před zůstavitelem, ustanovení o doložení času nebude použito. Uplatní-li zůstavitel doložení času, které není možné (např. *za pět set let*), posoudí se to jako nemožná podmínka a dědic či odkazovník nenabude zůstavitelem zanechané právo (§ 1566 OZ).

3.1.4.3.5. Příkaz

Příkaz neboli *modus*, je zůstavitelovým nařízením, kterým se dožaduje, aby dědic či odkazovník se zanechaným jměním nakládal určitým způsobem, aby něco vykonal, něčeho se zdržel či něco strpěl. Je-li přikázáno, aby dědic někomu něco vydal, nejedná se o příkaz nýbrž o odkaz. Zůstavitel musí dostatečně dobře formulovat, že se jedná o příkaz, nikoliv o pouhé přání. Aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, platí, že příkazem obtížená osoba má povinnost splnit příkaz alespoň přibližně, nejde-li splnit zcela. Teprve když vůbec není možné příkaz splnit, je posuzován jako nemožný a osobě obtížené příkazem náleží, co jí zůstavitel zanechal, i bez splnění příkazu. Příkaz je posuzován stejně jako rozvazovací podmínka¹⁴⁷, proto vědomé nesplnění příkazu působí ztrátu dědického práva dědice či jiného práva. Dědic však nemusí ztratit dědické právo zcela, jelikož zůstavitel může ve své závěti definovat vlastní sankci za nesplnění

---

¹⁴³ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné . Obecná část . Absolutní majetková práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 287

¹⁴⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 90

¹⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1564

¹⁴⁶ Tamtéž, § 1565

¹⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1569 odst. 1

příkazu¹⁴⁸. Pokud dědic příkaz nesplní, může zůstavitel určit poskytnutí odkazu třetí osobě (*poenae nomine relictum*)¹⁴⁹.

Zakáže-li zůstavitel, aby dědic určitou věc zcizil či jinak zatížil, a není-li tento příkaz odůvodněn vážným zájmem hodným právní ochrany nebo je dán na nepřiměřeně dlouhou dobu, může soud na návrh dědice zrušit příkaz konstitutivním rozhodnutím. Tuto otázku lze řešit před obecným soudem jen po skončení řízení o pozůstalosti. Z judikatury Nejvyššího soudu je zřejmé že: „*Posuzování, zda příkaz zůstavitele spočívající v zákazu zcizení nebo zatížení je nepřiměřený (a proto se k němu nepřihlíží), se provádí zásadně v řízení o pozůstalosti. Bude-li mít pozůstalostní soud za to, že zákaz platí, uvede jej do výroku usnesení o potvrzení nabytí dědictví. Bude-li mít za to, že se k zákazu nepřihlíží, pak jej do výroku usnesení o potvrzení nabytí dědictví nepojme a v odůvodnění uvede, proč k zákazu nepřihlédl.*“¹⁵⁰

Občanský zákoník také určuje, které osoby jsou oprávněny splnění příkazu vymáhat. Může to být osoba, která má ze splnění příkazu prospěch, vykonavatel závěti, což plyne ze samotné podstaty jeho funkce¹⁵¹, či jiná osoba, kterou k tomu zůstavitel povolal. Jelikož závěť není exekučním titulem, bylo by pro vymáhání třeba, žalovat dědice na splnění příkazu u obecného soudu a docílit vydání pravomocného rozsudku, který už by následně mohl být exekučním titulem.¹⁵² Má-li příkaz sloužit k veřejnému prospěchu, může jeho splnění vymáhat i příslušný orgán veřejné moci.

V případě, že příkaz směřuje k většímu počtu osob bez bližšího určení, osoba obtížená tímto příkazem musí plnit právnické osobě, která chrání práva těchto osob. Při řešení teritoriální působnosti této právnické osoby, se lze inspirovat § 1503 odst. 3 OZ. Právnickou osobou by mohla být obec, ne jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště. Pokud existuje více právnických osob, kterým může být zůstavitelův příkaz plněn, a zůstavitel ve své vůli nedefinoval, která z nich to má být, je volba na osobě obtížené příkazem, tedy dědici. Nevykoná-li obtížená osoba volbu oprávněné osoby, určí ji soud. Soud tak provede pouze na návrh, který může podat každý, kdo na tom má právní zájem.

¹⁴⁸ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 216

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k § 1569 až 1574. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.3.2019, sp. zn. 24 Cdo 2864/2019

¹⁵¹ Viz část 3.1.4.3.1 této práce

¹⁵² ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 223

3.1.5. Zrušení závěti

Stejně jako je zůstaviteli dána možnost projevit svojí vůli pořizováním závěti, může svojí závět' zase kdykoliv zrušit, ať již celou, či pouze některá ustanovení¹⁵³. To opět zdůrazňuje testovací svobodu zůstavitele, kterou nesmí omezovat ani on sám. Takový vlastním omezením je, připojil-li by zůstavitel v závěti doložku, ve které by stálo, že všechna jeho budoucí pořizování pro případ smrti jsou neplatná. Toto prohlášení se považuje za neúčinnou zrušovací doložku a nepřihlíží se k němu. Pro zrušení závěti nabízí občanský zákoník dvě možnosti, a sice odvolání či pořizování pozdější závěti.

První možností je pořizování nové závěti. Všechny formy závěti jsou si rovny, tudíž obecně platí, že pozdější závěti, v jakékoliv formě, se ruší závět' dřívější, v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát a splňuje-li pozdější závět' všechny zákonné podmínky pro platnost takového právního jednání. Závět' může být zrušena i dědickou smlouvou v případě, že vedle sebe nemohou tato dvě pořizování obstát.

Druhou možností je odvolání závěti. Výslovné odvolání závěti musí být provedeno ve formě předepsané pro pořizování závěti, tzn. lze tak učinit soukromou listinou i ve formě notářského zápisu. Zruší-li zůstavitel svojí závět', která je uložena v Evidence právních jednání pro případ smrti u Notářské komory, soukromou listinou, je vhodné, aby i tuto listinu uložil do notářské úschovy. Vyhne se tak nebezpečí, že pozůstalost bude projednána podle odvolané závěti¹⁵⁴.

Odvolání závěti je také možno provést mlčky neboli konkludentně. Lze tak učinit zničením listiny, přičemž je důležité mít na paměti, že je zapotřebí zničit všechny stejnopisy listiny, a ne pouze jeden. Zničení závěti má právní následky jen v případě, že zůstavitel nepozbyl pořizovací způsobilost a je opravdu jeho vůlí závět' zničit. Situaci, kdy dojde ke zničení závěti neúmyslně, či osobou rozdílnou od zůstavitele, upravuje judikát Nejvyššího soudu, podle kterého bude pořizování pro případ smrti stále vyvolávat právní účinky, ale jen prokáže-li se, že listina splňovala dané formální náležitosti a bude-li znám její obsah¹⁵⁵.

V případě, že je závět' ve formě veřejné listiny uložena v notářské úschově, musí ji zůstavitel pro zrušení výslovně odvolat. Zůstavitel má právo kdykoliv požadovat vydání listiny, čímž je listina považována za odvolanou. Zpravidla notář, který listinu vydává, má povinnost

---

¹⁵³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §§ 1575 až 1581

¹⁵⁴ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2* vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 232

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012

poučit zůstavitele o těchto právních důsledcích.¹⁵⁶ Je-li však listina uložena v úřední úschově, její vydání se nepovažuje za odvolání, jako je tomu u notářské úschovy. Takovou listinu by zůstavitel musel odvolat výslovným projevem vůle, či jejím zničením.

V rámci rušení závěti může nastat situace, kdy zůstavitel pořídí novou závěť a zruší původní, která vedle ní nemůže obstát. Po nějaké době si rozmyslí, že zruší i novější závěť, a v případě, že uchoval závěť původní, dovoluje občanský zákoník obnovu této původní závěti (§ 1580 OZ). Tato úprava však může vyvolat situaci, kdy zůstavitel neměl v úmyslu obnovit původní závěť a třeba jen na starou závěť zapomněl, a proto bude třeba v řízení o pozůstalosti prokázat jeho opravdový úmysl.

Ohledně zániku závěti je důležité zmínit, že závěti s úlevami mají samy o sobě časově omezenou platnost, a proto zanikají uplynutím doby stanovené v zákoně dle § 1549 OZ.

3.2. Mystický testament

V posledních kapitolách této práce se budu věnovat mystickému testamentu podle francouzské právní úpravy, a proto považuji za důležité vysvětlit tento institut a markantní rozdíl jeho významu v naší právní úpravě. Pojem mystický testament používala spíše starší literatura a dnes tento pojem v občanském zákoníku nenajdeme, ale vyrovná se mu ustanovení § 1495 OZ. Jedná se tedy o závěť, ve které je poukázáno na jinou listinu (dříve také nazývanou jako *relatum*), která má stejné právní účinky jako závěť, splňuje-li stejné náležitosti. Pokud nesplňuje náležitosti dané pro závěť, může tato jiná listina sloužit pouze k vysvětlení poslední vůle.

3.3. Dovětek

Dovětek neboli *kodicil* je jednostranné právní jednání a jedna ze tří forem pořízení pro případ smrti. Zůstavitel jím může nařídit odkaz, stanovit dědici či odkazovníkovi podmínku, doložit čas či uložit dědici či odkazovníkovi příkaz. Tímto pořízením nelze ustanovit dědice, náhradníka či svěřenského nástupce, proto se nejedná o dědický titul. Na dovětek se analogicky použijí ustanovení o závěti, především obecná ustanovení, ustanovení o pořizovací způsobilosti, účincích omylu, formě a zrušení dovětku.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. Nový občanský zákoník. Dědické právo. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 64

¹⁵⁷ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1575

Dovětek může existovat ve formě jakéhosi doplňku k závěti, v tom případě se jedná o *kodicil testamentární* a zatěžuje závětní dědice, či může existovat samostatně jako *kodicil intestátní* a v tom případě zatěžuje zákonné dědice.

3.4. Dědická smlouva

Občanský zákoník opět přinesl, ve svých ustanoveních §§ 1582 – 1593, právní úpravu institutu zvaného dědická smlouva. Socialistické zákoníky tento institut úplně odstranily, tudíž byl v zákoně obsažen naposledy v dobách platnosti obecného občanského zákoníku, a na rozdíl od dnešní doby ho bylo možné využít jen mezi manželi či snoubenci. Dědická smlouva existuje také v řadě dalších zemí Evropské Unie, přičemž naše úprava přímo přejímá některá ustanovení ze švýcarského občanského zákoníku, jak plyne z důvodové zprávy¹⁵⁸ k našemu občanskému zákoníku. Dědickou smlouvu řadí občanský zákoník před dědění ze závěti a ze zákona. Zatímco závěť je jednostranným právním jednáním, které zůstavitel může kdykoliv odvolat, dědická smlouva je dvoustranným právním jednáním dvou smluvních stran, kterým zůstavitel povolává, ať úplatně, či bezúplatně, druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustavení za dědice přijímá. Dědická smlouva, jako každá jiná smlouva, obsahuje práva a povinnosti stran, tudíž nemůže být kdykoliv odvolatelná samotným zůstavitelem, a právě proto, že dává smluvní straně rozdílné od zůstavitele více právní jistoty než závěť, je považována za nejsilnější dědický titul. Nejvyšší právní síla vyplývá mj. i z ustanovení § 1673 OZ, které stanoví, že „*proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřenu co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic ze závěti nebo dědic zákonný.*“ Ačkoliv je tedy dědická smlouva nejsilnějším dědickým titulem, v porovnání se závětí je její využití mezi lidmi stále málo populární. Dle mého názoru je to dáno tím, že lidé v tento institut nevkládají příliš důvěry, což je způsobeno určitou neznalostí a malou právní jistotou, ke které se z určitých důvodů přiklání i odborníci, čemuž se budu věnovat později v textu. Jen příkladem, zatímco závětí bylo v roce 2021 sepsáno notáři téměř 30 000, dědických smluv bylo pouze 199¹⁵⁹.

3.4.1. Limity dědické smlouvy

Omezení zůstavitele ovšem nevyplyvá jen z pouhé nemožnosti jednostranného zrušení. Dědickou smlouvu může uzavřít pouze zletilý a plně svéprávný zůstavitel, člověk omezený na

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k § 1582 až 1585. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit 26. 1. 2023]

¹⁵⁹ MACKOVÁ, Alena a Tomáš STŘELEČEK. *Dědické právo po přijetí občanského zákoníku a reflexe vybraných nových aspektů dědického práva v řízení o pozůstalosti*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA 2 [online]. 2022, s. 101 – 103. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/10210/Iurid_68_2_0101.pdf

svéprávnosti pouze se souhlasem opatrovníka. Další limity souvisí s požadovanou formou a věcným rozsahem dědické smlouvy.

Jako forma dědické smlouvy je vyžadována veřejná listina, tedy notářský zápis. Vzhledem k přísnějším podmínkám pro pořízení dědické smlouvy, je předpokládáno, že notář v rámci aktu sepsání notářského zápisu také ověří, zda-li je zůstavitel způsobilý, popř. zda-li se sepsáním dědické smlouvy vyslovil souhlas zůstavitelův opatrovník, přičemž souhlas opatrovníka by měl být zahrnut přímo do notářského zápisu.¹⁶⁰ Obě smluvní strany musí uzavřít smlouvu výhradně osobním jednáním, není zde možnost nechat se zastoupit zmocněncem na základě plné moci.¹⁶¹

Při pořizování dědické smlouvy je omezena zůstavitelova možnost dispozice s pozůstalostí tak, že ani dědickou smlouvou se nesmí zbavit svého práva poříditi o svém majetku individuálně. Jedná se tedy o limit zůstavitele, který paradoxně chrání jeho samotného. Z toho důvodu ustanovení § 1585 odst. 1 říká, že lze poříditi dědickou smlouvou pouze o třech čtvrtinách pozůstalosti a zbylá jedna čtvrtina musí zůstat volná pro možnost povolání dědiců či odkazovníků mimosmluvně. Tato zbylá čtvrtina nesmí být zatížena ani právem na povinný díl či jiným omezením. Výjimka platí pro osoby omezené na svéprávnosti pro chorobnou závislost na alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo pro chorobnou závislost na hráčekké vášni, představující závažnou duševní poruchu. Tyto osoby mohou poříditi pouze o polovině svého majetku.

Ačkoliv dědická smlouva zakládá právní jistotu ve směru své neodvolatelnosti pouhým zůstavitelem, nezakládá smluvnímu dědici jistotu, že zdědí majetek zůstavitele v tom rozsahu, v jakém ho vlastnil v době uzavření dědické smlouvy. Dědická smlouva je sjednávána jako smlouva aleatorní a stává se dědickým titulem pouze pro majetek zanechaný zůstavitelem v době jeho smrti.¹⁶² Platí skutečnost, že nikterak nebrání zůstaviteli, aby se svým majetkem nakládal za svého života dle libosti. Zůstavitel tudíž může svůj majetek neomezeně zcizovat za úplatu, ledaže smluvní strany v dědické smlouvě přímo zřídily zákaz zatížení nebo zcizení zůstavitelova majetku podle § 1761 OZ.

Na rozdíl od úplatného zcizování je zůstavitel omezen v možnosti darování tím způsobem, že je možné pouze takové darování, u něhož zůstavitel nemá úmysl poškodit smluvního dědice a snížit na jeho úkor rozsah majetku, který by smluvnímu dědici po smrti zůstavitele připadl. Stejně

---

¹⁶⁰ PETROV, Jan. Michal, VÝTISK. Vladimír, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. [online]. Vyd. 2. Praha: C.H.Beck, 2022, k § 1584. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

¹⁶¹ NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 76

¹⁶² PETROV, Jan. Michal, VÝTISK. Vladimír, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. [online]. Vyd. 2. Praha: C.H.Beck, 2022, k § 1584. [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

je zůstavitel omezen v právních jednáních, kterými lze pořídit pro případ smrti, a která jsou neslučitelná s dědickou smlouvou. Pro takové darovací smlouvy či pořízení pro případ smrti neslučitelná s dědickou smlouvou přiznává občanský zákoník smluvnímu dědici právo dovolat se neúčinnosti právního jednání. Nabízí se možnost, aby zůstavitel převedl svůj majetek na smluvního dědice už za svého života. Převodní smlouva musí být ve formě veřejné listiny a dědic získá pouze majetek ve smlouvě sepsaný.

3.4.2. Využití dědické smlouvy

Je obvyklé, že po smrti zůstavitele vyplyne mezi dědici v pozůstalostním řízení na povrch mnoho sporů, které do té doby nemusely být příliš řešeny. Výhoda dědické smlouvy spočívá v tom, že je uzavřena ještě za života zůstavitele, a proto díky ní lze mnoha takovým sporům předejít. Zůstavitel může skrze dědickou smlouvu projevit svojí vůli, ale paralelně má stále možnost se ke své vůli vyjádřit a urovnat případné spory s osobami, které do své vůle nezahrnul. Zůstavitel by ve své dědické smlouvě neměl zapomenout na podíly nepominutelných dědiců. Pokud není zůstavitelovou vůlí, aby jeho potomci dědili v rámci svého práva na povinný díl, je v zájmu, aby se s nimi pokusil dohodnout např. na jiném plnění v jejich prospěch. V případě souladu vůlí obou stran by taková dohoda vedla ke zřeknutí se dědického práva ve prospěch třetí osoby, či pouze práva na povinný díl, přičemž je možné, aby všechna tato ujednání byla obsahem jedné dědické smlouvy. Zřeknutí pozbývá právních účinků, pokud dědic povoláný dědickou smlouvou z jakýchkoliv důvodů nedědí. Každopádně je u všech těchto úkonů vyžadována forma veřejné listiny. Konkrétněji jsou další využití rozebrána v následujícím textu.

3.4.2.1. Vzájemné povolání za dědice

Typickým využitím je případ, kdy se povolají dvě osoby vzájemně za dědice. Zejména se tak stává mezi manželi, nesezdanými či registrovanými partnery a snoubenci. Tento vzájemný vztah ale není podmínkou pro vzájemné povolání se za dědice, jak by se mohlo zdát z textu důvodové zprávy¹⁶³. Důvodem může být především skutečnost, že tyto osoby nejsou ve vztahu k zůstaviteli nepominutelným dědicem a zůstavitel je může vyloučit ze zákonné posloupnosti pouhým projevem své vůle podle § 1649 OZ. Dědická smlouva může takové situaci předejít a zajistit manželu, partnerovi, či snoubenci dědický podíl pro případ smrti¹⁶⁴.

---

¹⁶³ Důvodová zpráva k § 1592 až 1593. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit 2. 3. 2023]

¹⁶⁴ KLEIN, Šimon. *Quo vadis, dědická smlouvo*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.3, s. 14. [cit. 30.1.2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_554-quo-vadis-dedicka-smlouvo

Důležité zmínit, že dědické smlouvy mezi manželi mají v občanském zákoníku svá speciální ustanovení, a sice §§ 1592 – 1593. Existence speciální úpravy je zde především jako deklaráce toho, že uzavření dědické smlouvy není v rozporu se společným jměním manželů.¹⁶⁵ Naopak předmětem smlouvy často bývá majetek manželů, které mají ve společném jmění a dále pravidla pro vypořádání tohoto majetku dle jejich vůle. Předmětem ale může být samozřejmě i výlučný majetek pouze jednoho z nich. Splňuje-li smlouva o společném jmění manželů náležitosti, může být považována, po zániku manželství smrtí, za dědickou smlouvu.

Uzavírají-li dědickou smlouvu snoubenci, je její účinnost podmíněna uzavřením manželství¹⁶⁶. Je tak dáno z důvodu, aby, nedojde-li k uzavření manželství, nepanovala obava ze závazku z dědické smlouvy.

3.4.2.2. Povolání třetí osoby za dědice

Další využití dědické smlouvy může představovat povolání společného dědice. Tím lze překonat omezení a překážky spojené s institutem svěřenského nástupnictví, jelikož smlouvou povolaný dědic bude dědit až po smrti druhého ze smluvních partnerů, a to jak po dříve zemřelém, tak i po později zemřelém partnerovi. V praxi to bude vypadat tak, že manželé se vzájemně povolají ze jediného dědice a v momentě, kdy umře druhý z nich, stane se dědicem třetí osoba, typicky dítě (či děti).¹⁶⁷ Například německá právní úprava umožňuje společnou závěť manželů, tzv. Berlínský testament.¹⁶⁸ Jelikož naše právní úprava tento typ závěti neumožňuje, je tato dědická smlouva, ve které manželé povolávají třetí osobu za dědice, jakousi možnou alternativou.

3.4.2.3. Onerózní dědické smlouvy

Dědickou smlouvu je také možno pořídit jako onerózní, tzn. s možností peněžitého či nepeněžitého protiplnění ze strany budoucího dědice či odkazovníka. Tento institut může být užitečný např. seniorům, kteří nemají žádné blízké osoby a potřebují určitou péči či jiné služby. Odměnou tomu, kdo takové služby zajistí, je pak právě ustanovení dědicem. Každopádně pro smluvní stranu odlišnou od zůstavitele je uzavření dědické smlouvy s protiplněním krokem velice nejistým. Jedná se o kontrakt, kde má každá strana svá práva a zároveň povinnosti. Jak si ale může být potencionální dědic, který splní svoji povinnost svým plněním, jistý, že pro něj v pozůstalosti

¹⁶⁵ PETROV, Jan. Michal, VÝTISK. Vladimír, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. [online]. Vyd. 2. Praha: C.H.Beck, 2022, k § 1584. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

¹⁶⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1592 odst. 2

¹⁶⁷ KLEIN, Šimon. *Quo vadis, dědická smlouvo*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.3, s. 14. [cit. 30.1.2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_554-quo-vadis-dedicka-smlouvo

¹⁶⁸ MALA, Lenka. *Darování pro případ smrti v Německu a Rakousku*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2014, č.3, s. 5. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_141-darovani-pro-pripad-smrti-v-nemecku-a-rakousku

vůbec něco zbyde při stálé platnosti ustanovení § 1588 odst. 1 OZ, které zůstaviteli nebrání nakládat se svým majetkem za života dle libosti, tudíž ho např. zcizit? I odborníci se shodnou, že v tomto směru je uzavření dědické smlouvy více než odvážné.

3.4.3. Zrušení dědické smlouvy

Dědickou smlouvu lze zrušit dohodou zůstavitele a smluvního dědice, či odkazovníka, ve formě veřejné listiny. Zůstavitel může dědickou smlouvu zrušit také závětí, a sice se souhlasem smluvního dědice učiněným ve formě veřejné listiny.

V případě dědické smlouvy mezi manželi nezanikají práva a povinnosti ze smlouvy rozvodem manželství, pokud tak nebylo ve smlouvě ujednáno. Po rozvodu manželství se může každá strana domáhat u soudu zrušení dědické smlouvy. Soud tak nesmí učinit, směřuje-li návrh proti tomu, kdo rozvod nezapříčinil a s rozvodem nesouhlasil. V případě, že manželství bylo prohlášeno za neplatné, ruší se práva a povinnosti z dědické smlouvy mezi manželi.¹⁶⁹

3.4.4. Souvislosti oslabující právní jistotu ohledně dědické smlouvy

Z pohledu dalšího rozšíření zůstavitelovy vůle je určitě správné, že dědická smlouva byla zákonodárcem opět zahrnuta do občanského zákoníku. Ustanovení, která dědickou smlouvu upravují však vyvolávají jak v odborné, tak laické veřejnosti častokrát nepochopení a zakládají do určité míry právní nejistotu ohledně tohoto institutu. Pro lepší pochopení významu jednotlivých ustanovení slouží důvodová zpráva k občanskému zákoníku, která však bohužel neposkytuje odpovědi na vše.

Problematickým bodem může být především již zmíněné ustanovení § 1585 odst. 1 OZ, dále ve spojitosti s ustanovením § 1588 odst. 1 OZ.

Na první pohled je jasné, že zůstavitel musí nechat jednu čtvrtinu svého majetku nezatíženou pro svobodné projevení jeho vůle. Jak už bylo řečeno, tato čtvrtina se počítá v okamžik úmrtí zůstavitele. Vzhledem k tomu, že zůstavitel ale může svůj majetek dále zcizovat, tak tedy ani zůstavitel sám nemůže s jistotou určit o jak velký majetek se bude jednat. Důvodová zpráva se vyjadřuje takto: „*Dědickou smlouvou se zakládají majetkoprávní důsledky pro případ smrti zůstavující smluvní strany...proto se nijak nedotýká majetkových poměrů smluvních stran za jejich života. Dědická smlouva zakládá povolání smluvní strany za dědice – a jen to. Smluvnímu dědici má připadnout to, co po zůstavitelově smrti zbude.*“ Otázkou je, jak se vyřeší situace, kdy zůstavitel zatíží svůj majetek natolik, že nezůstane volná právě ta jedna čtvrtina požadovaná ustanovením § 1585 odst. 1 (příp. jedna polovina podle § 1585 odst. 2). Na to dále reaguje

---

¹⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1593

ustanovení § 1591, které stanoví že, při nedostatku formy či nesplnění podmínek je dědická smlouva neplatná, a dle kterého však neplatná dědická smlouva může mít přesto platnost závěti, splňuje-li náležitosti závěti. Tím dochází k tzv. konverzi právního jednání. Jenže ani důvodová zpráva už se dále nevyjadřuje, zda-li se jedná o neplatnost částečnou, či úplnou nebo relativní, či absolutní.

Dle komentářové literatury, a dalších odborných článků, se jedná o neplatnost relativní¹⁷⁰, které se může dovolat jen osoba, na jejíž ochranu je neplatnost stanovena¹⁷¹. Jenže ustanovení § 1585 odst. 1 OZ chrání pouze zůstavitele samotného, nikoliv dědice. Může tedy námitku neplatnosti uplatnit pouze zůstavitel za svého života? Zastávám ten názor, že pokud si je sám zůstavitel vědom, že se rozsah jeho majetku změnil natolik, že nezůstala volná zákonem žádaná část, pak je to právě on, který by měl navrhnout neplatnost dědické smlouvy, jakožto právního jednání. Opačný názor má např. JUDr. Václav Bednář ve svém článku¹⁷², kde se domnívá, že se jedná o neplatnost absolutní. Toto odůvodňuje několika body. Zaprvé zájem na testovací svobodě člověka pokládá za veřejný pořádek, a proto je zásah do testovací svobody také zásahem do veřejného pořádku. Pokud právní jednání zjevně narušuje veřejný pořádek, soud přihlédne k jeho neplatnosti i bez návrhu a jedná se tudíž o neplatnost absolutní. Zadruhé zůstavitel nemůže vědět, jaký bude rozsah jeho majetku, vzhledem k tomu, že tento rozsah je počítán v době zůstavitelovy smrti.

Složitější situace nastane při řešení neplatnosti dědické smlouvy po smrti zůstavitele. Jestliže se může neplatnosti dovolat pouze zůstavitel, jehož zájem má být onou jednou čtvrtinou chráněn, kdo se tedy po jeho smrti může dovolat neplatnosti dědické smlouvy, jakožto právního jednání v případě relativní neplatnosti? Pokud by dědickou smlouvou, která přesahuje svůj rozsah, byli škodní např. závětní dědicové, kteří by měli nabýt právě jednu čtvrtinu pozůstalosti, pak by šlo o ochranu zájmu těchto závětních dědiců a měli by právo podat námitku neplatnosti. Nedokážu si představit nikoho jiného, kdo by mohl využít v tomto smyslu podání námítky relativní neplatnosti.

Co se týče otázky, zda-li se jedná o neplatnost úplnou, či částečnou, rozhodně jsem toho názoru, že by se mělo jednat o neplatnost částečnou. V případě úplné neplatnosti by dědická

---

¹⁷⁰ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, str. 218 ve spojení s KOVÁŘOVÁ, Lucie. Kdy a jak pořídit pro případ smrti dědickou smlouvou?. *Ad Notam: notářský časopis* [online]. 2020, č. 2, str. 19. [cit. 1. 3. 2023] Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_810-kdy-a-jak-poridit-pro-pripad-smrti-dedickou-smlouvou

¹⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 586

¹⁷² BEDNÁŘ, Václav. Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1. O.Z. *Bulletin advokacie* [online]. 2017, č. 11, s. 17. [cit. 26. 1. 2023] Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>

smlouva byla leckdy úplně zbytečným institutem a zároveň by to bylo v rozporu se zásadou *in favorem testamenti*.

Mimo tato problematická ustanovení vyvolává nejasnosti také ustanovení hned následující, a sice § 1589 odst. 1 a 2 OZ, které zůstaviteli umožňuje převést na smluvního dědice majetek ještě před smrtí. Já osobně příliš nechápu význam tohoto ustanovení a důvodová zpráva se k tomuto nevyjadřuje. Má-li být dědická smlouva právním jednáním *mortis causa*, proč je zde takové ustanovení zařazeno, a proč by něco takové zůstavitel nevyřešil právním jednáním *inter vivos*, např. darovací či kupní smlouvou, které by byly upraveny podle individuálních potřeb? Ustanovení bylo dle všeho převzato ze švýcarského občanského zákoníku, přičemž ani komparace se švýcarskou právní úpravou toto nepomáhá vysvětlit z důvodu dalších odlišností, jako např. obsahu inventáře, který je třeba při této smlouvě sepsat veřejnou listinou. Ve Švýcarsku je obsahem inventáře celé zůstavitelovo jmění a smluvní dědic odpovídá pouze za dluhy, které byly do inventáře věřiteli přihlášeny a tudíž má možnost od takové smlouvy odstoupit. Zatímco v Čechách je předmětem dědické smlouvy pouze majetek, který se zůstavitel rozhodne do inventáře dát. Pokud smluvní dědic převezme s tímto majetkem i dluhy s ním související, stává se solidárním dlužníkem společně se zůstavitelem podle § 1893 OZ.¹⁷³ Ani při srovnání se švýcarskou právní úpravou mi toto ustanovení nedává větší smysl. Jediná srozumitelná možnost by byla, pokud by zůstavitel se smluvním dědicem uzavřeli dědickou smlouvu, která by zajišťovala dědici nabytí pozůstalosti, ale zároveň by na něj část majetku byla převedena už za života zůstavitele. Bohužel ustanovení říká, že se dědická smlouva vztahuje pouze na majetek sepsaný ve veřejné listině, tudíž ani toto mé vysvětlení není správné. Jsem tedy toho názoru, že ustanovení § 1589 OZ by mohlo být z občanského zákoníku buď vynecháno, anebo, pokud tím zákonodárce sledoval nějaký speciální cíl, tak více konkretizováno.

3.5. Odkaz

Odkaz neboli *legatum* je v občanském zákoníku dalším z mnoha staronových institutů mající své kořeny už v římskoprávní úpravě. Z důvodové zprávy k OZ plyne, že byl do našeho právního řádu vrácen hlavně z důvodu, že odkazovník neodpovídá věřitelům za dluhy pozůstalosti, a proto je vhodným institutem pro dobročinné a všeobecně prospěšné účely¹⁷⁴ jako např. charitativní plnění nadacím, dotace politickým stranám, poskytnutí předmětu muzeu či galerii

---

¹⁷³ PLAŠIL, Filip. *O převodu majetku na smluvního dědice za zůstavitelova života podle § 1589 OZ*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.2, s. 12. [cit. 3. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_486-o-prevodu-majetku-na-smluvniho-dedice-za-zustavitelova-zivota-podle-s-1589-oz

¹⁷⁴ Důvodová zpráva k § 1594 až 1596. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit 26. 1. 2023]

anebo pokud se chce zůstavitel pouze někomu odvděčit za pomoc či dobré služby. Jeho úprava, kterou občanský zákoník poskytuje, je celkem široká, a věnují se tomuto institutu ustanovení §§ 1594 – 1632 OZ.

Odkaz není dědickým titulem a je ho možné zřídit pouze jako součást jakékoliv formy pořízení pro případ smrti a může tak učinit pouze osoba způsobilá pořizovat závěti. Osoby nezpůsobilé pořizovat mohou jinému odkázat pouze předměty malé hodnoty, jako např. fotografie či drobné šperky. Speciálním zřízením odkazu je darování pro případ smrti (*donationis mortis causa*) za podmínky vzdání se práva dar odvolat dárce podle § 2063 OZ.¹⁷⁵

Odkazem vzniká obligační vztah¹⁷⁶, v rámci kterého zůstavitel zřizuje pohledávku odkazovníka (legatáře) a odkazovník má právo na vydání předmětu odkazu od osoby odkazem obtížená. Odkazovník má v tomto směru postavení věřitele a osoba obtížená odkazem má postavení dlužníka. V případě, že osobou obtíženou odkazem je sám odkazovník, vzniká tzv. pododkaz (sublegát). Odkazy jdou k tíži pozůstalosti, a je tudíž nevyslovenou podmínkou, že zůstavitel může nařídit vydání odkazu jen tomu, kdo má určitý prospěch z pozůstalosti.¹⁷⁷ Odkazy jdou k tíži všem dědicům poměrně podle hodnoty jejich podílů ve vztahu k pozůstalosti. Odkaz se tedy nenabývá v rámci pozůstalostního řízení, nepotvrzuje jeho nabytí notář jako soudní komisař pověřený soudem, ale uplatňuje se přímo vůči osobě obtížená odkazem bez ingerence soudní moci, což je jedním z hlavních rozdílů od dědictví.

Odkazovníkem může být fyzická i právnická osoba způsobilá dědit. Odkazovník není zůstavitelovým dědicem, nevstupuje do všech jeho práv a povinností, a odkaz tudíž nezakládá univerzální sukcesi. Není vyloučeno, aby dědic (nebo některý ze spoludědiců) a odkazovník byla jedna osoba, v tom případě vznikne tzv. přednostní odkaz (*praelegat*) a dědic se bude posuzovat jako odkazovník.

Jelikož byl odkaz v naší právní úpravě řadu let postrádán a mnoho lidí ve svém pořízení pro případ smrti nerozlišuje mezi povoláním dědice a zřízením odkazu, snaží se obecné ustanovení o zřízení odkazu a s ním i důvodová zpráva k občanskému zákoníku poskytnout instrukce, jak správně formulovat odkaz v posledním pořízení. Příslušná odkazovací klauzule v pořízení pro případ smrti má obsahovat zůstavitelovo nařízení, kterým nařizuje osobě obtížená odkazem, aby vydala odkazovníkovi předmět odkazu, jako např.: „*Povolávám za dědice osobu A a nařizuji mu*

---

¹⁷⁵ Darování pro případ smrti nebude, vzhledem k rozsáhlosti ostatních témat, v této diplomové práci více diskutováno.

¹⁷⁶ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1656

¹⁷⁷ PAVELKA, Jan a David ŠMÍD. *Dědická smlouva a odkaz*. Rekodifikační novinky [online]. 2013, č. 9, s. 6. [cit. 30.1.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxe3s7hfpngxzw&groupIndex=4&rowIndex=0&refSource=search-facets>

vydat sochu Y jako odkaz osobě B.¹⁷⁸ V případě, že je závěť sepsána jako soukromá listina s určitými odchylkami v těchto pojmoslovích, je třeba závěť vykládat tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele.

Předmětem odkazu může být jakákoliv věc způsobilá být předmětem právního obchodu (nelze odkázat *res extra commercium*) a plnění musí být možné a dovolené¹⁷⁹.

Změna či odvolání (revokace) odkazu musí proběhnout stejným způsobem jako jeho nařízení, tudíž záleží, jaká forma pořízení pro případ smrti byla zůstavitelem použita. Pokud byl např. odkaz zřízen v rámci dědické smlouvy, nebude možné ho revokovat jednostranným právním jednáním. Revokace odkazu může být také způsobena zůstavitelovým úmyslným jednáním (výslovným i konkludentním), které je v zákoně formulováno několika vyvratitelnými domněnkami. První možností je zničení, nebo zcizení věci, která má být předmětem odkazu. Pokud se tak stane mimo vůli zůstavitele, odkaz trvá a odkazovníkovi náleží peněžitá náhrada. Odkaz zaniká rovněž zpracováním věci natolik, že pozbyde své původní podoby a názvu a stane se jinou věcí. Odkazovníku náleží změněná věc a v případě, že tuto změněnou věc nabyla do vlastnictví osoba od zůstavitele odlišná, náleží odkazovníku peněžitá náhrada¹⁸⁰. Poslední vyvratitelnou domněnkou je situace, kdy zůstavitel odkáže legatáři pohledávku, kterou následně sám vymůže a vybere. Tím se má za to, že byl odkaz odvolán. Pokud zůstavitel pohledávku vymůže a vybere jen zčásti jedná se o vyvratitelnou domněnku částečného odvolání odkazu. V případě, že se dlužník rozhodl sám dluh vyrovnat a věřitel toto plnění pouze přijal, odkaz tím nezaniká.¹⁸¹

Kromě revokace odkazu je možné i jeho uvolnění v případě, že legatář odkaz nenabude. Důsledek uvolnění odkazu může vést ke třem situacím. Zaprvé je možné, že zůstavitel tuto situaci předvídal a sám předem určil legatáři náhradníka či svěřenského nástupce. V tom případě se použijí ustanovení občanského zákoníku upravující náhradnictví či svěřenské nástupnictví. Pokud zůstavitel odkáže rovnoměrně nějaký předmět více legatářům, případně uvolněný podíl jednoho z nich ostatním. Pokud nenastane ani jedna z těchto variant, povinnost splnit odkaz zanikne.

Ustanovení §§ 1604 až 1619 OZ tvoří oddíl nazvaný *Zvláštní pravidla o jednotlivých druzích odkazů*. Tato úprava si klade za účel rozlišit jednotlivé druhy odkazů, konkretizovat vůli zůstavitele v případě, že nebyla projevována dostatečně přesným způsobem a vyhnout se budoucím

¹⁷⁸ Důvodová zpráva k § 1594 až 1596. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit 26. 1. 2023]

¹⁷⁹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1657

¹⁸⁰ Důvodová zpráva k § 1602 až 1603. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit 26. 1. 2023]

¹⁸¹ Tamtéž

sporům mezi dědici a legatáři, či mezi legatáři navzájem. Zákon obecně rozděluje odkazy na: odkaz věcí určitého druhu, odkaz určité věci, odkaz pohledávky a jiné odkazy.

3.5.1. Limity odkazu

Zůstavitelova autonomie vůle má i v rámci odkazů své limity, jelikož zůstavitel nemůže nařízenými odkazy vyčerpat celou pozůstalost. Občanský zákoník nabízí duplicitní řešení, kdy je čistě na dědici, jakou cestou se bude ubírat. V ustanovení § 1598 OZ se opět uplatní falcidiánská kvarta jakožto alespoň jedna, odkazy nezatížená čtvrtina, která musí dědici zůstat z hodnoty dědictví. Dědic má právo aby mu zůstala čistá čtvrtina z celkové ceny jím nabytého dědictví jen v případě, že uplatní výhradu soupisu, která slouží ke zjištění pozůstalostního jmění a určení čisté hodnoty majetku v době smrti zůstavitele. Pokud je dědic zatížen odkazy více než je zákonem dovoleno, má právo na poměrné zkrácení odkazu tak, aby mu zůstala zmíněná čtvrtina. Ustanovení §§ 1630 – 1631 se zabývají situací, kdy se dědicové chtějí chránit před odkazy přetíženou pozůstalostí, ale zároveň chtějí splnit vůli zůstavitele promítnutou v odkazech i za předpokladu, že z toho sami nebudou mít větší prospěch. Děje se tak v případě, kdy je hodnota všech odkazů které mají být splněny vyšší než čistá hodnota celé pozůstalosti a dědic neuplatní právo na krácení odkazu, ale uplatní výhradu soupisu. Za takových podmínek má dědic právo na náhradu výdajů spojených se splněním odkazu, na přiměřenou odměnu za svou námahu a omezení své odpovědnosti za splnění odkazů. Odkazovníci hradí náklady dědice na splnění odkazu poměrně podle výše svých odkazů. V případě, že pozůstalost po úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů ke splnění odkazů nestačí k vyřízení všech odkazů, uspokojí se nejdříve odkaz zaopatření, výchovy a výživy. Ostatní legatáři pak budou muset strpět splnění jejich odkazů v poměrně snížené výši¹⁸². Krácení odkazů pak bude záležet na povaze odkazovaného plnění, tzn. zda-li půjde o plnění dělitelné či nedělitelné.¹⁸³ Z toho lze vydedukovat, že úhrada dluhů má přednost před splněním odkazů¹⁸⁴. Ustanovení § 1598 i ustanovení §§ 1630 – 1631 vycházejí z římskoprávního institutu Falcidiánské kvarty, avšak zatímco první zmíněné je inspirováno římským právem přímo, druhé jsou převzaty z ABGB.¹⁸⁵

¹⁸² PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1677

¹⁸³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 108

¹⁸⁴ ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 339

¹⁸⁵ SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2019, str. 143 [online]. In: Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, 670.

4. Limity zůstavitelovy vůle dané právy nepominutelných dědiců a některých dalších osob

Zásada autonomie vůle zůstavitele je v nynější právní úpravě promítnuta do mnoha možností jak lze pořídit pro případ smrti. Jejich výčet je opravdu bohatý, zvláště v porovnání s některými předešlými právními úpravami. Autonomie vůle zůstavitele však není absolutní, a tudíž je také různými způsoby omezena. V předešlých kapitolách této práce jsem se věnovala otázkám, kdo může pořídit pro případ smrti, jakými formami lze pořídit a jaký může být obsah těchto pořízení. I tyto zákonné mantinely, ve formě formálních nároků a podmínek pro pořízení pro případ smrti kladou zůstaviteli určité limity. Nejdůležitější omezení testovací svobody zůstavitele však zákonodárce vyvodil z několika hlavních zásad, na kterých je dědické právo postaveno. Princip rodinné solidarity, nebo také princip familiarizace chrání zájmy zůstavitelových nejbližších, zejména tedy potomků, kteří by mohli být projevem zůstavitelovy vůle zkráceni na svých právech. Tento princip se nejvíce projevuje v právním postavení zůstavitelových dětí jakožto nepominutelných dědiců, kterým náleží povinný díl z pozůstalosti i v případě, že to není zůstavitelovou vůlí. Projevem tohoto principu je také právo některých osob na zaopatření. Další omezení zůstavitelovy vůle můžeme spatřovat i v zásadě svobodného nabytí dědictví, kdy je pouze na rozhodnutí dědice, zda-li nabude, či nenabude dědictví, navzdory tomu, že byl zůstavitelem jako dědic povolán.

4.1. Ochrana nepominutelného dědice

4.1.1. Pojem nepominutelného dědice

Nepominutelní dědicové jsou, shodně jako v předešlé právní úpravě, děti zůstavitele, kteří by podle zákonné posloupnosti dědili v první dědické třídě a v případě, že nedědí, jsou jimi jejich potomci (tzv. právo reprezentace). Situace kdy potomci zůstavitele nedědí se vztahuje k jejich dědické nezpůsobilosti upravené v § 1481 OZ. Toto ustanovení popisuje případy nemorálního a zavrženíhodného jednání osoby, které by jinak připadalo dědické právo podle zákonné posloupnosti. Nepominutelnými dědic nejsou manžel ani rodiče zůstavitele, jako je tomu v některých cizích právních úpravách (např. švýcarské, rakouské, německé či polské¹⁸⁶). Pro případ, že nepominutelný dědic nedostane, v důsledku zůstavitelova pořízení pro případ smrti, svůj povinný díl ve formě dědického podílu či odkazu, vznikne mu právo dostat tento podíl v podobě peněžitého plnění od těch, kteří dědictví nabyli. Nepominutelný dědic má právo domáhat se svého povinného dílu proti dědici, který na jeho úkor nabyl dědictví na základě posledního pořízení

---

¹⁸⁶ HURDÍK, Jan a kol. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 294

zůstavitele.¹⁸⁷ V právní teorii většinou přijímaný názor je, že opomenutý či vyděděný dědic má postavení věřitele dědice, nikoliv dědice samotného a není tudíž účastníkem pozůstalostního řízení, na rozdíl od nepominutelného dědice, který nebyl zůstavitelem vyděděn, či opomenut.¹⁸⁸

4.1.2. Povinný díl

Rozsah povinného dílu vychází z velikosti zákonného dílu a liší se v závislosti na zletilosti dědice ke dni smrti zůstavitele. Potomci zůstavitele jsou zákonnými dědici z první dědické třídy. Velikost jejich zákonného podílu závisí na jejich počtu a na tom, zda-li byl, nebo nebyl zůstavitel (jejich rodič) v manželství či registrovaném partnerství). V případě, že byl zůstavitel v manželství, či registrovaném partnerství, rozdělí se mezi potomky rovnoměrně pouze polovina pozůstalosti. Povinný díl, jak již bylo řečeno, vychází z velikosti zákonného dílu. Zákon stanoví, že je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Je-li dědic zletilý, má právo dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Slovo *alespoň* v ustanovení § 1643 odst. 2 OZ značí, že tento poměr je minimální hranicí částky, která má být nepominutelnému dědici vyplacena.

4.1.3. Započtení na povinný díl

V rámci vyplacení povinného dílu je důležitý institut započtení na povinný díl neboli kollace (*collatio*), upravený v ustanoveních §§ 1660 – 1661 OZ. Podstatou kollace je započtení hodnoty některých majetkových kusů, které dědic získal před smrtí zůstavitele na základě darování, do hodnoty povinného dílu nebo dědického podílu. Co vše se nepominutelnému dědici započítává na jeho povinný díl, určují pravidla pro započtení na povinný díl. O toto započtení se posléze snižuje pohledávka nepominutelného dědice na výplatu povinného dílu. Na povinný díl se tedy započítává hodnota toho, co nepominutelný dědic obdržel z pozůstalosti na základě odkazu či jiného zůstavitelova opatření a dále to, co nepominutelný dědic obdržel bezplatně od zůstavitele v posledních třech letech před zůstavitelovou smrtí. Na povinný díl se započte také to, co od zůstavitele obdržel dědicův předek, je-li nepominutelným dědicem zůstavitelův potomek (vnuk či vnučka). Dále se zákon zabývá situací, kdy se zůstavitelův potomek osamostatňuje, tzn. zakládá samostatnou domácnost, rodinu či podnikání. Je časté, že rodiče do těchto začátků finančně pomáhají svým dětem a tyto vstupní náklady jsou pak také ze zákona započítány na povinný díl.

---

¹⁸⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, str. 68

¹⁸⁸ TALANDA, Adam, Iveta TALANDOVÁ, Filip PLAŠIL. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2019, č.1, str. 27. [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_692-postaveni-nepominutelneho-dedice

Na rozdíl od darů, úlevy na nákladech se započítávají i za delší časové období než tři roky, ledaže zůstavitel projevil opačnou vůli.

Nutné podotknout, že do povinného dílu se nezapočítávají obvyklé dary, např. k narozeninám či Vánocům. Spor může nastat při hodnocení, zda-li předmět daru přesahuje hodnotu „obvyklého darování“, či nikoliv. Podle Nejvyššího soudu nezáleží na tom, co zůstavitel daroval, ale kolik daroval, jaké měl majetkové a výdělkové poměry, zda-li uskutečnil i nějaká jiná darování a v jakého rozsahu či hodnoty. Pro zhodnocení tudíž neexistuje žádné obecné měřítko a každý takový případ se musí posuzovat individuálně.¹⁸⁹

Vzhledem k tomu, že je zůstavitelovým právem rozhodnout, jak bude s jeho majetkem naloženo po smrti, může právě on přikázat, že se vůbec k započtení přistoupit nemá, případně může libovolně zkrátit či prodloužit dobu, za kterou se má započtení provést. Zákon v tomto směru nedává zůstaviteli žádné hranice, jak také zdůrazňuje důvodová zpráva k občanskému zákoníku.¹⁹⁰

Od započtení na povinný díl odlišuje občanský zákoník v ustanoveních §§ 1662 - 1664 započtení na dědický podíl. K tomu může dojít ve všech případech dědění bez ohledu na dědický titul, tzn., že přichází v úvahu jak při dědění podle zákonné posloupnosti, tak při dědění podle poručení pro případ smrti. Dědický podíl je počítán stejně jako povinný díl a provede se jen v případě, bylo-li to zůstavitelem přikázáno (což je rozdíl od započtení na povinný díl nepominutelného dědice, které soud provede *ex officio*). Pro příkaz zůstavitele musí být použita stejná forma, jakou zákon vyžaduje pro závět'. Nepřikázal-li zůstavitel započtení na dědický podíl, může o něm rozhodnout soud v případě, že bez provedení započtení by došlo k nedůvodnému znevýhodnění nepominutelného dědice. Zákon tím opět chrání zůstavitelovy potomky. Je pouze na soudu, aby v každém individuálním případě zhodnotil, zda-li byl nepominutelný dědic neodůvodněně zvýhodněn, přičemž musí přihlédnout zejména: „*k důvodům, které zůstavitele vedly k darování, k jeho důsledkům pro obdarovaného, k dalším okolnostem, jež darování „podmiňovaly“ či provázely, k míře zvýhodnění apod.*“¹⁹¹

Vrátíme-li se k povinnému dílu nepominutelného dědice, může nastat několik situací kdy nepominutelný dědic právo na tento díl nemá. Toto právo nemá dědic, který se zřekl dědictví nebo pouze povinného dílu, který je nezpůsobilý dědit, nebo který byl zůstavitelem vyděděn.

---

¹⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015

¹⁹⁰ Důvodová zpráva k § 1660 až 1661. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit 9. 2. 2023]

¹⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007

4.2. Limity zůstavitele v případě vydědění nepominutelného dědice

Zůstavitel může projevit svoji vůli i v momentě, kdy si přeje vyloučit svého potomka, jakožto nepominutelného dědice, z práva na povinný díl, či ho v tomto právu zkrátit. Právo na povinný díl je zkráceno, zanechá-li zůstavitel nepominutelnému dědici méně než činí povinný díl a jinak ho vydědí.

Zůstavitel může vydědění učinit dvěma způsoby. První možností je prohlášení o vydědění, které může pořídit, změnit, či následně zrušit stejným způsobem či formou, jakou lze pořídit, změnit či zrušit závěť¹⁹². Jedná se o osobní jednostranné právní jednání zůstavitele pro případ smrti, které může být učiněno samostatně, nebo jakou součástí závěti.

Druhou možností je vydědění mlčky. Zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti, kterým povolává své dědice, vědomě opomine nepominutelného dědice nebo mu zůstává menší podíl či odkaz než je jeho povinný díl. Pokud se tento opominutý nepominutelný dědic dopustil něčeho, co naplňuje jeden ze zákonných důvodů vydědění, a tento důvod se prokáže, je toto zůstavitelovo opomenutí fiktivně bráno za vydědění. V případě, že zůstavitelova opomenutí nepominutelného dědice, který se však žádného ze zákonných důvodů vydědění nedopustil, má tento dědic právo na svůj povinný díl, stejně jako dědic, kterého zůstavitel opomenul z důvodu, že nevěděl o jeho existenci.¹⁹³

Vydědění není možné z jakéhokoliv důvodu, nýbrž pouze z těch zákonných důvodů, které nabízí občanský zákoník ve svém taxativním výčtu v ustanoveních §§ 1646 - 1647. Jiné než tyto důvody nelze sjednat smluvně, či je doplňovat extenzivním výkladem nebo analogií vzhledem k tomu, že občanský zákoník vychází ze zásady *exheredationes non sunt adiuvandae* neboli, že vydědění se nemá podporovat¹⁹⁴.

Prvním důvodem vydědění je neposkytnutí potřebné pomoci v nouzi. Zůstavitel se může ocitnout v takové situaci, kdy není schopen si sám obstarat své základní životní potřeby. Není podstatné, zda-li se jedná o nouzi peněžní, anebo nouzi způsobenou např. zdravotními problémy či jinými okolnostmi. Aby mohl být tento zákonný důvod vydědění naplněn, platí, že kromě potomka neexistoval nikdo jiný, kdo by zůstaviteli mohl poskytnout potřebnou pomoc, případně, že tento potomek neučinil nic z toho, co bylo zapotřebí. Zároveň je pravidlem, že potomek o nouzi rodiče musel vědět, musel být sám v situaci, ve které může pomoc poskytnout a rodič nesměl jeho

---

¹⁹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1649 odst. 1

¹⁹³ Tamtéž, §§ 1651 až 1652

¹⁹⁴ HORÁK, Ondřej. *Postavení potomků vyděděného potomka*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2016, č. 4, str. 5. [cit. 7. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_367-postaveni-potomku-vydedeneho-potomka

pomoc odmítnout. Každý takový případ vydědění je však nutné posuzovat individuálně s přihlédnutím k okolnostem konkrétního vztahu mezi dědicem a zůstavitelem. Podle slov Nejvyššího soudu: „*Pokud byl vztah mezi potomkem a zůstavitelem narušen spory iniciovanými zůstavitelem, potom nezáměr potomka o zůstavitele nelze přičítat „k jeho tíži“, bylo-li prokázáno, že zůstavitel sám k této situaci významně přispěl.*“¹⁹⁵

Zatímco první důvod vydědění se týká zejména oblasti materiální či fyzické, druhý se dotýká především sféry duševní. Jedná se o situaci, kdy potomek o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl. Tento důvod bývá v praxi používán nejčastěji a zároveň je nejtěžší pro posouzení, ke kterému je opět třeba přistupovat případ od případu. Vydědění přichází v úvahu jen v situaci, kdy zůstavitel stál o blízký vztah se svým potomkem a absence tohoto vztahu se ho citově dotýkala. Na druhé straně je třeba zhodnotit reálnou možnost dědice k projevení zájmu o svého rodiče, např. jestli nebylo dítě z nějakých okolností rodičem zapovězeno. Viz případ řešený Nejvyšším soudem, kdy rodiče dcery neměli zájem se s ní nadále stýkat a udržovat běžné příbuzenské vztahy kvůli tomu, že nesouhlasili s její známostí¹⁹⁶.

Třetí důvod vydědění zaznamenal změnu oproti předchozí právní úpravě. Novela občanského zákoníku z roku 1964 umožňovala zůstaviteli vydědit potomka, který byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku¹⁹⁷. Toto ustanovení bylo neúměrným rozšířením případů odůvodňujících vydědění a bylo zůstavitelem lehce zneužitelné. Z důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku plyne, že revizní komise nechtěla při tvorbě zákona fixovat vydědovací důvod na hranici trestní sazby, nýbrž na mravní aspekt trestného činu. Podle platné právní úpravy může být třetím důvodem vydědění odsouzení zůstavitelova potomka pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze. Důkazem o spáchání trestného činu bude pravomocný rozsudek trestního soudu o spáchání trestného činu. Zhodnocení zvrhlé povahy dědice pak bude nutné posuzovat podle obecné morálky, typu trestného činu a dopadu trestného činu na čest zůstavitele a jeho rodiny.

Dalším důvodem vydědění je vedení trvale nezřízeného života. Slovy Nejvyššího soudu lze za vedení nezřízeného života označit „*chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy*“¹⁹⁸. Takové počínání vyděděného musí být dlouhodobé, nikoliv jen nahodilé. Jde zejména o závislosti na alkoholu či omamných a psychotropních látkách, jedech nebo hazardních hrách, o zanedbávání povinné výživy, trvalé

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3329/2010

¹⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013

¹⁹⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 469a odst. 1 písm. c)

¹⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010

vyhýbání se práci, promrhávání rodinného majetku či nepřiměřené zadlužování se. Stejně jako tomu bylo u prvních dvou důvodů, i tento důvod je třeba posuzovat individuálně, zejména s ohledem na okolnost, zda-li dědicovo chování není způsobeno nepřikladným chováním samotného zůstavitele.

Podmínkou platnosti vydědění není uvedení zákonného důvodu zůstavitelem v jeho prohlášení o vydědění. To je výraznou změnou od předešlé právní úpravy. Z důvodové zprávy k OZ plyne, že ve většině případů je důvod vydědění znám jak zůstaviteli, tak nepominutelnému dědici, proto není nutné, aby tento důvod znalo širší okolí ještě dlouho po tom, kdy důvod vydědění nastal. Platná právní úprava tedy vyžaduje uvedení důvodu vydědění, „aby pokud možno nedocházelo ke sporům s potřebou rozsáhlého a nákladného dokazování.“¹⁹⁹

V případě, že k takovému sporu dojde, judikatura Nejvyššího soudu stanoví, že soud se v řízení o pozůstalosti, resp. ve sporném řízení vyvolaném podle § 170 ZŘS, musí zabývat i jinými než zůstavitelem uvedenými zákonnými důvody vydědění, přičemž existence zákonného důvodu vydědění musí být prokázána až ke dni smrti zůstavitele²⁰⁰. Pokud se zjistí, že byl nepominutelný dědic vyděděn neplatně, má právo na povinný díl a byl-li na svém povinném dílu zkrácen, má právo na jeho doplnění.

Nový občanský zákoník, v porovnání s předchozí právní úpravou, přidal další dva důvody vydědění. Nově může zůstavitel mimo zákonné důvody vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit podle ustanovení § 1481 an. OZ. Dědická nezpůsobilost sama o sobě vylučuje nepominutelného dědice z dědického práva, stejně jako z práva na povinný díl. Podle ustanovení § 1483 OZ nastupuje při zákonné dědické posloupnosti potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, na jeho místo. Pokud si však zůstavitel přeje vyloučit z dědického práva i potomky svého potomka, může toho dosáhnout právě institutem vydědění.

Jako poslední možnost může zůstavitel vydědit nepominutelného dědice, který je zadlužen nebo si počíná marnotratně natolik, aby měl zůstavitel důvodnou obavu, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Zůstavitel by měl své rozhodnutí zvážit vzhledem k majetkovým poměrům dědice, protože chování, které může zůstavitel pokládat za marnotratné, může být vzhledem k rozsahu majetku dědice běžnou potřebou. Ani zadlužení není občanským zákoník nijak konkrétněji definováno. Nemusí se tudíž rovnou jednat o předlužení, či úpadek²⁰¹ podle § 3 zákona

---

¹⁹⁹ Důvodová zpráva k § 1648. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck

²⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2019, sp. zn. 24 Cdo 1777/2019-II

²⁰¹ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1693

č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ale postačí objektivní fakt značného zadlužení dědice, nehledě na to, jakým způsobem takového zadlužení dosáhl. Z komentáře občanského zákoníku vyplývá, že odpadl-li později důvod vydědění, který tu byl v době posledního pořízení, vydědění stále trvá a zůstavitel by toto vydědění musel zrušit, aby jeho následky nenastaly.²⁰² Občanský zákoník umožňuje tento důvod vydědění za podmínky, že zůstavitel

Tento důvod vydědění je občanským zákoníkem podmíněn. Zůstaviteli ukládá, aby povinný díl vyděděného zůstavil dětem tohoto nepominutelného dědice, není-li jich, jejich potomkům. V případě, že ke dni smrti zůstavitele nebude žádný potomek dědice vyděděného pro marnotratnost, který je způsobilý dědit, zůstane nepominutelnému dědici právo na povinný díl.²⁰³

Co se týče potomků vyděděného potomka zásadně platí, že přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, jeho potomci na jeho místě nedědí, ledaže by zůstavitel projevil jinou vůli. Naopak pokud potomek, který má být vyděděn, nepřežije zůstavitele, jeho potomci dědit budou, ledaže by opět zůstavitel projevil odlišnou vůli a tyto potomky také výslovně vyloučil z dědického práva²⁰⁴.

Zůstavitel má také možnost pořídit tzv. negativní závěť. Ta se netýká nepominutelného dědice, nýbrž dědice v zákonné posloupnosti, u kterého se zůstavitel nepřeje, aby dědil. Pro formu negativní závěti upravené v § 1649 odst. 2 OZ platí stejná pravidla jako pro formu vydědění.

4.3. Právo některých osob na zaopatření

Občanský zákoník se snaží zmírnit negativní dopad zůstavitelovy smrti na osoby, které se zůstavitelem žily, případně které živil, a které se po jeho smrti ocitly bez jakýchkoliv prostředků potřebných k životu, nebo jen s absolutním minimem. Jedná se hlavně o zůstavitelovi potomky, manžela a rodiče, kteří ačkoliv měli k zůstavitelovi nejbližší vztah, nedosáhnou z nějakého důvodu na dědictví. Těchto důvodů je celá řada. Může se jednat o osoby, které v zákonné posloupnosti předběhl někdo jiný, o osoby, v jejichž prospěch zůstavitel nestihl pořídit žádné pořízení pro případ smrti, či o nepominutelné dědice, kteří ale nejsou způsobilí dědit, kteří byli vydědění, nebo se zřekli svého dědického práva.²⁰⁵

---

²⁰² ŠVESTKA Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 380

²⁰³ PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 1693

²⁰⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1646 odst. 3

²⁰⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 142

Právo těchto osob na zaopatření není právem dědickým, nýbrž právem zákonným. Jedná se o jakýsi přednostní odkaz, který oprávněná osoba uplatňuje vůči dědici, resp. všem dědicům. Práva na zaopatření můžeme dále rozdělit na několik skupin.

4.3.1. Právo na nutnou výživu

V první skupině oprávněných osob jsou zůstavitelovy děti, tedy nepominutelní dědicové, kteří nemají právo na svůj povinný díl. V případě, že ale dědí dědicův potomek, nemá nepominutelný dědic právo na nutnou výživu. Osoba, která má právo na nutnou výživu, musí prokázat svoji materiální nouzi, kdy se jí nesmí dostávat nutné výživy a zároveň je potřeba existence objektivní skutečnosti, která této osobě znemožňuje žít se prací. Rozsah plnění není nijak zákonem definován, ale měl by být takový, aby byl zajištěn minimální standard nezbytný k přežití. Maximální výše plnění však nesmí přesáhnout výši povinného dílu, který by nepominutelný dědic jinak měl.

4.3.2. Právo na slušnou výživu

Pozůstalý manžel (či registrovaný partner), který se zůstavitelem sdílel společnou domácnost, je druhou osobou oprávněnou k zaopatření. Na rozdíl od nutné výživy, pojem „slušná výživa“ navazuje na úpravu vyživovací povinnosti mezi manželi a nemá nahrazovat sociální dávky v hmotné nouzi. Toto právo má pozůstalý manžel po dobu šesti týdnů od smrti manžela, jedná-li se o těhotnou vdovu, má právo na slušnou výživu až do konce šestinedělí. V případě, že byl manželův dědický podíl zkrácen, či zcela odepřen, má právo na tzv. nutné zaopatření, jehož výše je omezena na polovinu zákonného dědického podílu a přísluší mu až do uzavření nového manželství. Podmínkou je, že pozůstalý manžel, který sdílel se zůstavitelem společnou domácnost, je dědicky způsobilý a dědictví neodmítl ani se jej nezřekl. Pozůstalému manželu připadne základní vybavení domácnosti. Důvodová zpráva zdůrazňuje rozdíl pojmu základního vybavení od pojmu obvyklého vybavení, jak jej zná rodinné právo.²⁰⁶ Rozsah základního vybavení je užší a spadají pod něj pouze movité věci, které jsou nezbytné k zachování funkce domácnosti.

4.3.3. Právo na nutné zaopatření

Pozůstalý rodič, který by dědil v zákonné posloupnosti, a kterému zůstavitel pořízením pro případ smrti odepřel, či zkrátil dědický podíl, má právo na nutné zaopatření. Podmínkou je, že rodičovi se takové zaopatření jinak nedostává a není schopen se sám žít. Zároveň musí být dědicky způsobilý, nesmí se dědictví zřeknout, odmítnout ho, či se dopustit činu zakládající důvod

---

²⁰⁶ Důvodová zpráva k § 1665 až 1669. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck

pro vydědění. Právo na nutné zaopatření není časově omezeno, ale nemůže dostat více, než kolik by činila třetina jeho zákonného dědického podílu. V případě, že by vedle tohoto nároku existoval i nárok na nutnou výživu, měl by nárok na nutnou výživu přednost před tímto nárokem.

4.3.4. Bezplatné zaopatření v domácnosti

Osoby, které bezplatně požívaly zůstavitelovu domácnost před jeho smrtí, mají také právo na zaopatření z pozůstalosti, po dobu tří týdnů od smrti zůstavitele. Do tohoto zaopatření spadá především plnění v podobě bezplatného používání zůstavitelova bytu a strava.

5. Autonomie vůle zůstavitele ve francouzské právní úpravě

Úprava dědického práva je ve Francii, stejně jako u nás, součástí občanského zákoníku. Francouzský občanský zákoník neboli Code civil des Français (dále též „Code civil“ nebo „CC“), někdy také nazývaný Code Napoléon, byl vyhlášen 21. března 1804. Přes veškeré novelizace si tento zákoník, jakožto jedna z nejpropracovanějších úprav civilního práva postavená na základech římskoprávních a přirozenoprávních, drží své základní ideje a instituty přes více než dvě stě let, díky čemuž si stále uchovává svojí kvalitu a uznávanost. Při studování Code civil si lze všimnout velmi podrobné úpravy u každé oblasti, kdy ustanovení častokrát obsahují text, který je v naší právní úpravě vůbec obsáhnut není a je až součástí komentářové literatury. Z tohoto důvodu, přes veškerou propracovanost, hodnotím Code civil jakožto méně přehledný než náš občanský zákoník.

Dědické právo je zakotveno téměř mezi 400 články. Tyto články dále spadají pod knihu třetí Code civil²⁰⁷, hlavu první (*Titre 1er: Des successions*), zabývající se dědictvím obecně, a hlavu druhou (*Titre II: Des libéralités*), zabývající se bezúplatnými převody. *Des libéralités* neboli bezúplatné převody jsou v rámci dědického práva právní úkony, jimiž osoba přenechává bezúplatně celý svůj majetek nebo jeho pouhou část jiné osobě. Článek 893 věta druhá CC stanoví, že se jedná buď o darování *inter vivos* nebo o závět²⁰⁸.

Z pohledu zakotvení zásady autonomie vůle zůstavitele je důležitý článek 721 CC²⁰⁹, ze kterého jasně vyplývá přednost zůstavitelových bezúplatných převodů, myšleno tedy pořízení pro případ smrti či darování, před zákonnou posloupností. Ani zde se nejedná o absolutní testovací svobodu zůstavitele. Věta druhá stejného ustanovení zdůrazňuje, že tyto převody mohou být uskutečněny pouze v rozsahu, který nezasahuje do tzv. *la réserve héréditaire* neboli povinného dílu nepominutelného dědice. V české právní úpravě se mezi pořízení pro případ smrti počítá také dědická smlouva, avšak v souladu s článkem 722 CC²¹⁰, jsou dědické smlouvy (*les pactes sur succession future*), až na výjimky, ve Francii zakázány, čemuž se budu věnovat dále v textu.

---

²⁰⁷ „Titre III: *Des différentes manières dont on acquiert la propriété*“, překladu „různé způsoby nabytí majetku“

²⁰⁸ Article 893 „*La libéralité est l'acte par lequel une personne dispose à titre gratuit de tout ou partie de ses biens ou de ses droits au profit d'une autre personne. Il ne peut être fait de libéralité que par donation entre vifs ou par testament.*“

²⁰⁹ Article 721 „*Les successions sont dévolues selon la loi lorsque le défunt n'a pas disposé de ses biens par des libéralités. Elles peuvent être dévolues par les libéralités du défunt dans la mesure compatible avec la réserve héréditaire.*“

²¹⁰ Article 722 „*Les conventions qui ont pour objet de créer des droits ou de renoncer à des droits sur tout ou partie d'une succession non encore ouverte ou d'un bien en dépendant ne produisent effet que dans les cas où elles sont autorisées par la loi.*“

5.1. Dědickoprávní instituty ve francouzské právní úpravě

V následujícím analyzuji možnosti, jaké má zůstavitel k projevení své vůle podle Code civil, a v čem je rozdíl od naší právní úpravy. Ačkoliv se mezi tzv. *libéralités* řadí také darování mezi živými, budu se, vzhledem k rozsáhlé úpravě tohoto institutu, věnovat pouze závěti a některým typům povolených dědických smluv.

5.1.1. Závěť podle Code civil

Závěti, jejím jednotlivým formám a náležitostem, se věnuje Code civil mezi články 967 – 1047. Článek 895 CC ji definuje jako projev zůstavitele, kterým nakládá s celým svým majetkem, nebo jeho částí, pro případ smrti, a který může kdykoliv odvolat²¹¹.

Základní podmínkou pro sepsání závěti, stejně jako v České republice, je pořizovací způsobilost zůstavitele. Osoba pořizující závěť musí být duševně zdravá, svéprávná, tzn. musí mít způsobilost k právům a právním úkonům a musí být starší šestnácti let. Pro osoby starší šestnácti let²¹², které ještě nenabýly plné svéprávnosti platí pravidlo, že mohou pořídit pouze o polovině svého majetku. Dále osoby, kterým byl ustanoven opatrovník musí k sepsání závěti získat povolení soudce či rodinné rady, jinak je závěť neplatná²¹³.

Pro platnost závěti je také vyžadováno, aby se jednalo o osobní projev vůle. Vůle musí být prosta omylu a podvodu a projev musí být vážný a svobodný, tudíž nesmí být proveden pod psychickým či fyzickým nátlakem. Francouzská úprava povoluje pouze písemnou formu závěti. Pokud se jedná o závěť nunkupativní (*le testament nuncupatif*) neboli závěť pořízenou ústně, je, vzhledem k obligatorní písemné formě, neúčinná.²¹⁴

Přípustné jsou čtyři formy závěti, a sice holografní, autentická, mystická a mezinárodní²¹⁵.

Holografní (*le testament olographe*) neboli vlastnoruční závěť je nejjednodušší a nejčastěji využívanou formou závěti ve Francii. Musí být v celém svém rozsahu napsána vlastní rukou zůstavitele a stejně tak datována a podepsána²¹⁶. Požadavek vlastnoručnosti je ze dvou důvodů. Zaprvé lze podle písma ověřit, že závěť byla opravdu sepsána zůstavitelem a zadruhé slouží jako

²¹¹ Article 895 „*Le testament est un acte par lequel le testateur dispose, pour le temps où il n'existera plus, de tout ou partie de ses biens ou de ses droits et qu'il peut révoquer.*“

²¹² Article 901 – 903 CC

²¹³ Article 476 „... *Elle ne peut faire seule son testament après l'ouverture de la tutelle qu'avec l'autorisation du juge ou du conseil de famille s'il a été constitué, à peine de nullité de l'acte.*...“

²¹⁴ MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil, s. 251

²¹⁵ MALÁ, Lenka. *Základní rámeček hmotného dědického práva ve Francii*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2014, č.5, s. 9. [cit. 19. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_168-zakladni-ramecek-hmotneho-dedickeho-prava-ve-francii

²¹⁶ MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil, s. 254

potvrzení, že zůstavitel psal daný text *cum animo testandi*, tedy že opravdu bylo zůstavitelovým cílem pořídit pro případ smrti a vyjádřit tak svobodně svoji poslední vůli.

Autentická závěť (*le testament authentique / notarié*) či také jinak závěť sepsaná ve formě notářského zápisu je, z důvodu vysokých formálních požadavků, netajnosti a nelibosti notářů k jejímu provedení, méně využívanou formou závěti ve Francii. Akt pořizování závěti může probíhat dvěma zákonem povolenými způsoby. Buď jsou přítomni zůstavitel a dva notáři, anebo pouze jeden notář a dva svědci. Závěť je diktována zůstavitelem notáři. Notář ji posléze přečte a nakonec musí být podepsána. Podepisují ji zůstavitel a oba notáři, případně notář a oba svědci.²¹⁷ Notář závěť uschová a zaregistruje ji v centrální evidenci závětí (*le fichier central des dispositions de dernières volontés - FCDDV*)²¹⁸.

Další formou závěti je závěť mystická (*le testament mystique*), jejíž název reflektuje neznalost obsahu notářem a svědky, tudíž se jedná o závěť tajnou. Mystický testament podle Code civil má úplně jiný význam než v české právní úpravě. Jedná se v podstatě o zůstavitelem sepsanou závěť, kterou následně zapečetí a v přítomnosti dvou svědků ji předá do úschovy notáři a prohlásí, že se jedná o jeho poslední vůli.

Mezinárodní závěť (*le testament en la forme internationale*) je možné sepsat v souladu s tzv. Washingtonskou úmluvou²¹⁹ ze dne 26. 10. 1973 o jednotném právu pro formu mezinárodní závěti, ratifikovanou dne 25. 4. 1994. Tento typ závěti může mít formu holografní, autentické či mystické. Zůstavitel, nebo třetí osoba, ji sepíše v jakémkoliv jazyce a před dvěma svědky a notářem prohlásí, že je tato listina jeho závětí, a že zná její obsah. Následně toto prohlášení zůstavitel, notář a oba svědci podepíší. Notář opatří závěť datumem, které odpovídá dataci závěti a posléze vyhotoví ve dvou vyhotoveních osvědčení o splnění formálních náležitostí mezinárodní závěti.²²⁰

Stejně jako je tomu v naší právní úpravě, i Code civil mezi články 981 – 1001 poskytuje možnost privilegovaných závětí (*les testaments privilégiés*) neboli závětí napsaných s úlevami za výjimečných situací. Takový typ závěti může pořídit voják během ozbrojeného konfliktu, osoba na palubě námořního plavidla či letadla, nebo osoba v izolaci z důvodu epidemie či přírodní katastrofy.

Jedním ze základních znaků závěti a projevu testovací svobody, je možnost zůstavitele kdykoliv závěť odvolat. Závěť lze zrušit výslovně (*la révocation expresse*), či mlčky (*la révocation tacite*). Výslovně tak lze zrušit zcela nebo pouze zčásti, pořízením pozdější závěti, či výslovným

²¹⁷ MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil, s. 261 - 262

²¹⁸ MINISTÈRE CHARGÉ DE LA JUSTICE. *Établir un testament*. Dostupné [online] dne 20. 2. 2023 z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F770>

²¹⁹ Convention portant Loi uniforme sur la forme d'un testament international (Washington, D.C., 26 octobre 1973)

²²⁰ MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil, s. 263

prohlášením o změně či zrušení závěti před notářem²²¹. Mlčky lze takto učinit zničením závěti, nebo pořízením pozdější závěti, která výslovně neruší předchozí závěť a ruší pouze ta ustanovení, která jsou s původní závětí neslučitelná.²²²

5.1.2. Dědické smlouvy podle Code civil

Jak již bylo zmíněno, dědické smlouvy (*les pactes sur succession future*) jsou, na rozdíl od české právní úpravy, ve Francii zakázány, v souladu s článkem 722 CC. Tento zákaz je dán především z důvodu nemožnosti jednostranného odvolání smlouvy zůstavitelem, což je považováno za výrazný zásah do jeho testovací svobody. Postupem času se ze zákazu objevily výjimky, které jsou ale podmíněny přísnými pravidly, a sice pořízením smlouvy za života zůstavitele, její neodvolatelností a právními účinky až po smrti zůstavitele. Další podmínky závisí na jednotlivých typech dědických smluv, přičemž některé z nich obecně představím.

První z výjimek je např. institut povolání dědice (*l'institution contractuelle d'héritier*), jakožto právní jednání, ve kterém zůstavitel zůstavuje celý svůj majetek či jeho část druhé straně, a ta to přijímá. Tuto smlouvu mohou uzavřít i manželé během manželství (*au cours du mariage*) a její uzavření bylo Code civil umožněno i před novelizací.

Další významnou výjimku vložil reformní zákon z roku 2006²²³. Jedná se o smlouvu, kterou se nepominutelný dědic, se souhlasem zůstavitele, může předem zřeknout svého povinného dílu, či pouze jeho části. Tento nepominutelný dědic se tedy předem zřekne žaloby na snížení (*la renonciation anticipée à l'action en réduction - le RAAR*). Podmínkami jsou zletilost nepominutelného dědice a sepsání listiny formou notářského zápisu dvěma notáři.²²⁴ Tento typ smlouvy je pro dědice užitečný zejména v situaci, kdy se dědic domnívá, že by pro něj dědění bylo nevýhodné. Na druhou stranu se také může zřeknout práva na podání žaloby ve prospěch třetí osoby.

Na rozdíl od české úpravy, dědické smlouvy ve Francii nelze anulovat, protože jsou neodvolatelné. Jakmile je smlouva podepsána oběma stranami, a splňuje-li zákonné podmínky, nelze zahájit řízení o zrušení jejích účinků.²²⁵

---

²²¹ Article 1035 „*Les testaments ne pourront être révoqués, en tout ou en partie, que par un testament postérieur ou par un acte devant notaires portant déclaration du changement de volonté.*“

²²² MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil, s. 266 - 267

²²³ Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités

²²⁴ MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil, s. 327 - 328

²²⁵ PICOVSCHI Avocats. *Tout savoir sur le pacte sur succession future*. [online]. Publié 10. 10. 2022. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.avocats-picovschi.com/tout-savoir-sur-le-pacte-sur-succession-future_article-hs_392.html

5.2. Limity autonomie vůle podle Code civil

Ani ve Francii není autonomie vůle zůstavitele absolutní. V případě, že zůstavitel pořídí pro případ smrti, musí brát v potaz tzv. *la réserve héréditaire* neboli povinný dědický podíl nepominutelných dědiců (*les héritiers réservataires*). Stejně jako v naší právní úpravě tento nástroj existuje z důvodu uchování majetku zůstavitele v rodině a případné ekonomické pomoci pozůstalým členům rodiny²²⁶. Do okruhu nepominutelných dědiců patří zůstavitelovi potomci a není-li jich, je nepominutelným dědicem zůstavitelův manžel.²²⁷ Velikost povinného dílu se liší podle počtu dětí zůstavitele. Při existenci pouze jednoho potomka nesmí zůstavitel pořízením pro případ smrti zatížit majetek přesahující hodnotu jedné poloviny celkového zůstavitelova majetku. Pokud existují dva potomci, poté nesmí zatížit víc než jednu třetinu a v případě třech a více potomků jednu čtvrtinu svého majetku. Pokud je nepominutelným dědicem, v případě absence potomků, pozůstalý nerozvedený manžel, nesmí pořízení pro případ smrti zatížit více než majetek v hodnotě tři čtvrtin celkového majetku. Není-li žádných nepominutelných dědiců, může zůstavitel pořídit o celém svém majetku.²²⁸

S porovnáním s českou právní úpravou je zajímavostí, že ve Francii neexistuje institut vydědění nepominutelného dědic. Potomci zůstavitele mají vždy právo na svůj povinný díl.²²⁹

---

²²⁶ GRIMALDI, Michel. *Droit civil successions*. 6e éd. Paris: Litec, 2001. Juris classeur, s. 280

²²⁷ Article 913-1 – 914-1 de Code civil

²²⁸ Article 916 de Code civil

²²⁹ MINISTÈRE CHARGÉ DE LA JUSTICE. *Peut-on déshériter ses enfants ?*. Dostupné [online] dne 27. 2. 2023 z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F606>

Závěr

Zásada autonomie vůle zůstavitele je jedna ze základních hodnot dědického práva, která má být ctěna zákonodárcem, pozůstalými dědici a v případě sporů i soudy.

Cílem mé diplomové práce bylo představit projevy této zásady skrze dědickoprávní instituty, dále zhodnotit její limity a provést komparaci s předešlými právními úpravami a nakonec s francouzským občanským zákoníkem. Je to právě dědické právo, které za posledních sto let prošlo díky rekonstrukcím markantními změnami, což poskytuje skvělou příležitost pro zhodnocení současné právní úpravy.

Budu-li se pohybovat v rovině *de lege lata*, jsem toho názoru, že současný občanský zákoník, který se snaží především přiblížit ostatním kontinentálním zákoníkům, navázat na obecný zákoník občanský a znovu osvěžit některé římskoprávní instituty, je úpravou velice podrobnou a kvalitní. Obecně je v této úpravě velmi posílena autonomie zůstavitelovy vůle, což je projevono opětovným přidáním pořízení pro případ smrti, a sice dědické smlouvy a dovětky, a dalších institutů jako např. svěřenského nástupnictví či odkazu. Zároveň jsou u jednotlivých pořízení vyžadovány přísné formální nároky, což vůbec nehodnotím záporně, ale právě naopak. Pořízení pro případ smrti jsou v podstatě speciálním druhem právních jednání, ke kterým už zůstavitel nemá možnost se po své smrti vyjádřit a z toho důvodu jsou pro jejich sepsání kladeny vysoké nároky, právě aby po zůstavitelově smrti nedocházelo k nejasnostem a mohlo být co nejvíce vyhověno jeho vůli.

Co se týče úpravy závěti, jedná se o úpravu, které není příliš co vytknout. Občanský zákoník v porovnání se zákoníkem z roku 1964 a jeho novelizacemi změkčil některé formální nároky, jako např. u datace, ale zároveň pořádkem udržel přísná pravidla pro pořízení závěti, což se domnívám, že je správné. Dalo by se *de lege ferenda* přemýšlet o zavedení institutu společné závěti, po vzoru Berlínského testamentu. Pokud může tento institut fungovat v Německu, a pokud by byla stanovena jasná pravidla pro jeho pořízení, mohl by být tento institut dalším rozšířením autonomie vůle.

Ačkoliv na jedné straně nabízí občanský zákoník podrobnou úpravu dědického práva velmi podporující zůstavitelovu vůli, najdou se zde ustanovení, která vzbuzují výkladové otázky a nejasnosti. To se týká především institutu dědické smlouvy. Při další úvaze *de lege ferenda* si myslím, že zákonodárce by měl více specifikovat ustanovení § 1591 OZ, a sice přesněji určit rozsah neplatnosti dědické smlouvy při konverzi na závěť, případně i konkretizovat, zda-li se jedná o neplatnost absolutní, či relativní, a které osoby by v případě relativní neplatnosti byly oprávněné k uplatnění námitky neplatnosti dědické smlouvy. Dále, jak už jsem zmiňovala v textu práce, mi přijde velice nesrozumitelné ustanovení § 1589 OZ umožňující převod majetku dědickou

smlouvou *inter vivos*, což si samo o sobě protirečí. Jestliže tímto ustanovením sledoval zákonodárce nějaký zvláštní cíl, který mi není moc jasný, bylo by vhodné toto více konkretizovat či doplnit, jinak jsem toho názoru, že na takový převod by se dala využít ustanovení závazkového práva části čtvrté občanského zákoníku, a tudíž by § 1589 OZ mohl být z oddílu dědické smlouvy úplně odstraněn. Ačkoliv je tedy určitě dobré, že byl institut dědické smlouvy znovu zaveden, bylo by potřeba úpravu ještě více specifikovat a doplnit, aby tomu lidé více rozuměli a tím pádem začali dědickou smlouvu jakožto pořízení pro případ smrti více používat. Inspiraci v tomto směru lze brát ve francouzské právní úpravě, kde jsou povolené pouze určité druhy dědických smluv a jsou na ně kladeny přísné formální nároky.

Dále v porovnání s francouzskou úpravou v Code civil hodnotím v naší úpravě kladně existenci institutu vydědění a menší povinný díl nepominutelných dědiců. Je samozřejmé, že zůstavitelova vůle musí být limitována právem potomků na povinný díl pro případ, že zůstavitel nechce, aby potomek dědil, nebo na něj zapomene. Ne vždy je však pravidlem, že je mezi rodičem a dítětem kladný vztah. Pokud je důvodem takové vzájemné nelibosti chování zůstavitelova potomka, který si dědictví jednoduše nezaslouží, je zde právě institut vydědění, který mi ve francouzské úpravě velmi chybí, a který (pokud vyplývá ze zákonných důvodů) je také projevem zůstavitelovy vůle.

Na závěr bych ráda zhodnotila, že práce dle mého názoru splnila požadovaný cíl, jelikož popsala jednotlivé dědickoprávní instituty které jsou projevem zůstavitelovy vůle a jejich limity projevující se jak ve formálních požadavcích na jednotlivá pořízení, tak v právu nepominutelných dědiců. Následně poskytla porovnání těchto institutů i těchto limitů v čase a porovnání s jinou právní úpravou, což umožnilo další úvahy *de lege ferenda*.

Seznam zkratk

ABGB / o.z.o.	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch / Obecný zákoník občanský z roku 1811
CC	Code civil
NotŘ / notářský řád	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
OZ / nový občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
o.z. / občanský zákoník	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznam použité literatury a jiných zdrojů

I. Monografie

BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 80-7380-292-9

BÍLEK, Petr, Martin ŠEŠINA. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákon s poznámkami*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-590-9

DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 97880-7357-753-7

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela Zuklínová a kol. *Občanské právo hmotné*. Svazek 4. Díl čtvrtý: *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7

GRIMALDI, Michel. *Droit civil successions*. 6e éd. Paris: Litec, 2001. Juris classeur, ISBN 2-7111-3352-4

HARTMANN, Antonín. *Poslední pořízení*. Praha: Nákladem Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935

HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-718-4

JANKŮ, Martin a Karel MAREK. *Vybrané kapitoly ze soukromého práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-699-9

KINCL, Jaromír. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3

KINCL, Jaromír, Valentin URFUS, Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-097-0

MALAURIE, Philippe. *Les successions, les libéralités*. 5e éd. Paris: Defrénois, 2012. Droit civil. ISBN 978-2-85623-210-1

NOVOTNÝ, Petr a Monika NOVOTNÁ. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014, str. 144, ISBN 978-80-247-5168-9

PETROV, Jan, Michal VÝTISK, Vladimír BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7

ROUČEK, František, Jaromír SEDLÁČEK a kruh spolupracovníků. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint pův. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-74-4

SALÁK, Pavel, Radek ČERNOCH a Ondřej HORÁK. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2019, str. 143

[online]. In: Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-9475-8. Dostupné z: <https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/gacr-salak-autonomie.pdf>

SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-146-7

SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva. Fontes iuris romani*. 2. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2004

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1

SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1946.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV, Dědické právo (§ 1475 až 1720)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. ISBN 978-80-7478-579-5

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí (I.díl)*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2012. ISBN 978-80-210-6006-7

II. Sborníky

Sborník směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna a prezidia Nejvyššího soudu 1965-1967. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, 1974

III. Odborné články

BEDNÁŘ, Václav. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1. O.Z.* Bulletin advokacie [online]. 2017, č. 11, s. 17 [26. 1. 2023] Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>

BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Právník [online]. 2014, roč. 153, č. 10, str. 819. [cit. 7. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2014/10/2.Bezouska_10_2014.pdf

HORÁK, Ondřej. *Postavení potomků vydeděného potomka*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2016, č. 4, str. 5. [cit. 7. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_367-postaveni-potomku-vydedeneho-potomka

KLEIN, Šimon. *Evidence právních jednání pro případ smrti*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2014, č.5, s. 16. [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_173-evidence-pravnich-jednani-pro-pripad-smrti

KLEIN, Šimon. *Quo vadis, dědická smlouvo*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.3, s. 14. [cit. 30. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_554-quo-vadis-dediccka-smlouvo

KOVÁŘOVÁ, Lucie. *Kdy a jak pořídit pro případ smrti dědickou smlouvou?*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2020, č. 2, str. 19. [cit. 1. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_810-kdy-a-jak-poridit-pro-pripad-smrti-dedicckou-smlouvou

MACKOVÁ, Alena a Tomáš STŘELEČEK. *Dědické právo po přijetí občanského zákoníku a reflexe vybraných nových aspektů dědického práva v řízení o pozůstalosti*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA 2 [online]. 2022, s. 101 – 103. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/10210/Iurid_68_2_0101.pdf

MALÁ, Lenka. *Základní rámeček hmotného dědického práva ve Francii*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2014, č.5, s. 9. [cit. 19. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_168-zakladni-ramec-hmotneho-dedickeho-prava-ve-francii

MALÁ, Lenka. *Darování pro případ smrti v Německu a Rakousku*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2014, č.3, s. 5. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_141-darovani-pro-pripad-smrti-v-nemecku-a-rakousku

NÝVLTOVÁ, Markéta. *Opět ke svěrenskému nástupnictví*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.4, s. 25. [cit. 19. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_603-opet-ke-sverenskemu-nastupnictvi

PAVELKA, Jan a David ŠMÍD. *Dědická smlouva a odkaz*. Rekodifikační novinky [online]. 2013, č. 9, s. 6. [cit. 30. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxe3s7hfpngxzw&groupIndex=4&rowIndex=0&refSource=search-facets>

PICOVSCHI Avocats. *Tout savoir sur le pacte sur succession future*. [online]. Publié 10. 10. 2022. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.avocats-picovschi.com/tout-savoir-sur-le-pacte-sur-succession-future_article-hs_392.html

PLAŠIL, Filip. *O převodu majetku na smluvního dědice za zůstavitelova života podle § 1589 OZ*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2017, č.2, s. 12. [cit. 3. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_486-o-prevodu-majetku-na-smluvniho-dedice-za-zustavitelova-zivota-podle-s-1589-oz

SÁBLÍKOVÁ, Věra. *K otázce, zda je následný dědic účastníkem předního řízení o pozůstalosti a zda má následný dědic právo na povinný díl*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2020, č.4, s. 33. [cit. 19. 1. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/AD_NOTAM_4_2020_web.pdf

SHELLE, Karel. *ABGB a dědické právo*. Dny práva – 2010 – Days of Law [online], 1. ed. Brno: Masaryk University, 2010 [cit. 7. 12. 2022]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)

TALANDA, Adam, Iveta TALANDOVÁ, Filip PLAŠIL. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam: notářský časopis [online]. 2019, č.1, str. 27. [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_692-postaveni-nepominutelneho-dedice

IV. Internetové zdroje

Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). Dědická řízení – Francie. [online]. Poslední aktualizace: 14. 12. 2020. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-fr-maximizeMS_EJN-cs.do?member=1

Service-Public. Fr - Le site officiel de l'administration française. *Établir un testament*. [online].
Vérifié le 1. 1. 2021. Dostupné z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F770>

Service-Public. Fr - Le site officiel de l'administration française. *Peut-on déshériter ses enfants ?*.
[online]. Vérifié le 8. 11. 2021. Dostupné z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F606>

V. Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

Zákon č. 75/1871 ř. z., kterým se uvádí notářský řád

Zákon č. 179/1924 Sb., o zrušení svěřenství

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 117/1951 Sb., o státním notářství

Zákon č. 52/1954 Sb., o rozšíření působnosti státního notářství

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví

Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku ČR

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Code civil des Français, v překladu Občanský zákoník Francouzů

Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités

VI. Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 1. 6. 1929, sp. zn. Rv II 572/28

Rozsudek Krajského soudu v Uherském Hradišti ze dne 7. 4. 1953, sp. zn. 5 Co 216/53

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.7.1977, sp. zn. 4 Cz 22/77

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2002, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2008, sp. zn. 21 Cdo 158/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.12.2010, sp. zn. 29 Cdo 865/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2012, sp. zn. 21 Cdo 341/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3329/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.3.2017, sp. zn. 21 Cdo 1843/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 5591/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 7. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2704/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1706/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.3.2019, sp. zn. 24 Cdo 2864/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2019, sp. zn. 24 Cdo 1777/2019-II

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25.9.2020, sp. zn. 29 Cdo 286/2020

Nález Ústavního soudu ze dne 19.10.2021, sp. zn. II. ÚS 3195/20

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021 -II.

VII. Ostatní zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Abstrakt: Limity zůstavitelovy vůle

Zásada autonomie vůle je jedním ze základních principů dědického práva. Je respektováním lidské osobnosti. Cílem této práce je komplexní seznámení s pojmem autonomie vůle zůstavitele a následně jejími limity. Toho je dosaženo v pěti hlavních kapitolách. První kapitola seznamuje čtenáře s dědickým právem obecně a následně jeho zásadami, což je důležité pro lepší pochopení celé problematiky. Druhá kapitola se věnuje prvotnímu zakotvení zásady autonomie vůle v římském právu a následnému vývoji této zásady v průběhu novodobých dějin, především v obecném zákoníku občanském a následně v občanských zákonících dvacátého století. Jsou zde popisovány instituty, kterými měl zůstavitel možnost v průběhu dějin vyjádřit svojí vůli a jejich vzájemná komparace. Třetí kapitola se týká nového občanskému zákoníku. Tato současná právní úprava je velmi rozdílná od úprav předešlých. Poskytuje velice podrobnou úpravu dědického práva a dává zůstaviteli široké možnosti, jak lze projevit poslední vůli a naložit se svým majetkem pro případ smrti. V kapitole analyzuji jednotlivá pořízení pro případ smrti a jejich limitaci skrze jejich formální nároky. Velká část je věnována závěti, jakožto vrcholnému projevu zůstavitelovy vůle, jejím formálním nárokům vyžadovaných zákonem a možným formám a obsahu. Následně je popsán dovětek, dědická smlouva a odkaz. Práce tedy není systematizována podle právní síly dědických titulů. To vše je doplněno o judikaturu, která danou problematiku blíže specifikuje. Samotné limity zůstavitelovy vůle specifikuje čtvrtá kapitola. Ochrana nepominutelného dědice a jeho právo na povinný díl jakožto výraz mezigenerační solidarity je projevem zásady zachování hodnot a zásady familiarizace. Věnuji se pojmům nepominutelného dědice, velikosti jeho povinného dílu a případné kolaci neboli započtení. Vzhledem ke skutečnosti, že kladný vztah mezi rodičem a dítětem nemusí být pravidlem, je dále popsán institut vydědění. Na konci kapitoly je stručně shrnuto i právo některých osob na zaopatření, čímž může být také limitována zůstavitelova vůle. Poslední, pátá kapitola poskytuje náhled do francouzské právní úpravy. Cílem této kapitoly je poskytnout čtenáři možnost vytvořit si komplexní představu o pojmu autonomie vůle zůstavitele, k čemuž kromě deskripce české právní úpravy a jejího vývoje poslouží i komparace s právní úpravou jiné země, v tomto případě Francie. Úprava podle Code civil je také velmi kvalitní a jedná se o jeden z nejuznávanějších a nejstabilnějších občanských zákoníků. Dědické právo je zde obsaženo v téměř 400 článcích. Jelikož by francouzská úprava mohla být tématem samostatné diplomové práce, snažila jsem se zde pouze stručně popsat hlavní instituty a limity zůstavitelovy vůle.

Abstract: Limits of the testator's will

The principle of autonomy of will is one of the fundamental principles of the law of succession. It is a respect for human personality. The aim of this thesis is a comprehensive introduction to the concept of the autonomy of the testator's will and its limits. This is achieved in five main chapters. The first chapter introduces the reader to the law of succession in general and then to its principles, which is important for a better understanding of the whole issue. The second chapter focuses on the initial enshrinement of the principle of autonomy of the will in Roman law and the subsequent development of this principle throughout modern history, especially in the General Civil Code and subsequently in the civil codes of the twentieth century. The institutions by which the testator has been able to express his will throughout history are described and compared with each other. The third chapter concerns the new Civil Code. This current legislation is very different from the previous ones. It provides for a very detailed regulation of the law of succession and gives the testator a wide range of options as to how he can express his will and dispose of his property in the event of death. In this chapter, I analyse the different acquisitions in case of death and their limitation through their formal requirements. A large part is devoted to the will, as the ultimate expression of the testator's will, its formal requirements required by law and its possible forms and content. Subsequently, the codicil, the succession agreement and the bequest are described. Thus, the work is not systematized according to the legal force of succession titles. All this is supplemented by case law that specifies the issue in more detail. The limits of the testator's will itself are specified in the fourth chapter. The protection of the heir apparent and his right to a compulsory share as an expression of intergenerational solidarity is a manifestation of the principle of preservation of values and the principle of familiarity. I discuss the notions of the heir apparent, the size of his/her obligatory share and possible collation or set-off. In view of the fact that a positive relationship between parent and child need not be the rule, the institution of disinheritance is described. At the end of the chapter, the right of certain persons to provision is briefly summarised, which may also limit the testator's will. The last, fifth chapter provides an insight into French law. The aim of this chapter is to provide the reader with an opportunity to form a comprehensive idea of the concept of the autonomy of the testator's will, which, in addition to a description of the Czech legislation and its development, will also be supported by a comparison with the legislation of another country, in this case France. The Code civil is also of a very high quality and is one of the most recognised and stable civil codes. The law of succession is contained in almost 400 articles. Since the French regulation could be the subject of a separate thesis, I have tried here only to briefly describe the main institutes and limits of the testator's will.

Limity zůstavitelovy vůle – klíčová slova

- Autonomie vůle zůstavitele
- Závěť
- Dědický titul

Limits of the testator's will – key words

- Autonomy of the testator's will
- Testament
- Hereditary title